

deinceps per Manus tradita int ; Aut de industriâ quæ sita : Quæ autem intentionalitèr inventa int ; Illa aut per Causarum, & Axiomatum lucem eruta sunt ; At per Extensionem quandam, vel translationem, vel compositionem Inventorum priorum deprehensa, quæ magis Ingeniosa quædam re est, & sagax, quam Philosophica. Hanc verò Partem, quam nequam contemnimus, non multò post, cum de *Experientiâ Literatâ* in *Logica* tractabimus, cursim perstringemus. Enimverò *Mechanicam*, de qua nunc agimus, tractavit Aristoteles promiscuè ; Hero in *Spiritualibus*, eum Georgius Agricola, Scriptor recens, diligentèr admodum in *Mineralibus* ; Aliique quamplurimi in *subjectis particularibus* ; adeò ut non habeam quod dicam de *Omissis* in hac parte ; nisi quod *Mechanica* promiscua, secundum Exemplum Aristotelis, diligentius debuisset continuari, per labores Recentiorum ; præsertim cum delectu eorum *Mechanicorum*, quorum aut Causæ magis obscuræ, aut Effectus magis nobiles. Verùm qui in hisce insistant, quasi Oras tantum maritimas perreptant,

— *Premendo litus iniquum.*

Meo siquidem iudicio, vix possit aliquid in Naturâ radicitus verti, aut innovari, vel per Casus aliquos fortuitos, vel per Tentamenta Experimentorum, vel ex luce Causarum Physicarum ; sed solummodò per *Inventionem Formarum*. Si igitur desiderari eam partem *Metaphysicæ*, quæ de *Formis* agit, posuimus, sequitur ut *Naturalis* etiam *Magia*, quæ ad eam est Relativa, similiter desideretur. Verùm hoc loco postulandum videtur, ut Vocabulum istud *Magia* in deteriore partem iam pridem acceptum, Antiquo & Honorifico Sensui restituatur. Etenim *Magia* apud Persas, pro Sapientiâ Sublimi, & Scientiâ consensuum rerum Universalium, accipiebatur ; atque etiam tres illi Reges, qui ab Oriente ad Christum adorandum venerunt, *Magorum* nomine vocabantur. Nos verò eam, illo in sensu intelligimus, ut sit Scientia, quæ cognitionem *Formarum Abditarum* ad Opera admiranda deducat ; atque, quod dici solet, *Activa cum Passivis conjungendo*, Magna Natura manifestet. Nam quantum ad *Naturalem Magiam* (quæ in Libris plurimorum volitat) credulas quasdam & superstitiosas Traditiones, & observationes, de *Sympathiis* & *Ancipathiis* rerum, atque de *Ocultis* & *Specificis proprietatibus* complectentem, cum frivolis ut plurimum Experimentis, potiùs occultandi artificio, & larvâ, quam re ipsâ admirandis : non erraverit sanè, qui eam dixerit, à Scientiâ quam querimus, tantùm distare, quoad Veritatem Naturæ, quantum *Libri* Berum gestarum Arthuri ex Britannia, aut Hugonis Burdegalensis, & hujusmodi Heròum umbratilium, differunt à Cæsaris Commentariis, quoad Veritatem Historicam. Manifestum enim est, Cæsarem majora reverâ perpetrasse, quam illi de Heroibus suis confingere ausi sunt ; sed Modis faciendi minimè fabulosis. Hujusmodi Doctrinas bene adumbravit *Fabula de Ixione* ; Qui cum Junonis, Potentiæ Deæ, Concubitum animo sibi designaret, cum evanidâ nube rem habuit ; ex qua Centauros & Chimæras progenit. Sic qui insanâ & impotentem cupiditate feruntur, ad ea, quæ per imaginationis tantùm Fumos, & Nebulas cernere se putant, loco Operum, nil aliud quam Spes

inanes,

inanes, & deformia quædam ac Monstro Spectra, suscipient: Hujus autem *Magiæ Naturalis*, levis & dgeneris, Operatio super Homines, similis est soporiferis quibusdam Medicamentis; quæ Somnum conciliant, atque insuper inter dormiendum, læta & placentia Somnia immittunt. Primò enim Intellectum humanum in Soporrem conjicit; canendo Proprietates specificas, & Virtutes occultas, & tanquam cœlitus demissas, & per Traditionum susurros solummodò perdiscendas; unde Homines ad veras Causas eruendas, & indagandas, non amplius excitantur, & evigilant; sed in hujusmodi otiosis, & credulis opinionibus acquiescunt: Deinde verò innumera Commenta grata, & qualia quis optaret maximè, instar somniorum, insinuat. Atque Operæ-pretium est notare, in illis Scientiis, quæ nimium trahunt ex Phantasiâ & Fide, (quales sunt, *Magia* ista levis de quâ nunc loquimur, *Alchymia*, *Astrologia*, & aliæ consimiles) Media sua, & Theoriam, olere esse magis monstruosa, quam Finis ipse est, & Actio quò tendunt. Versio Argenti, aut Argenti vivi, aut alicujus alterius metalli in Aurum, Res creditu dura: Attamen longè verisimilius est, ab Homine, qui *Ponderis*, *Coloris flavi*, *Malleabilitatis* & *Extensibilitatis*, *Fixi* etiâ & *Volatilis*, Naturas cognitâs & perspectas habuerit; quique similiter prima Mineralium Semina & Menstrua diligentè introspexerit; posse Aurum multâ & sagaci molatione tandem produci; quam quod pauca *Elixiris* Grana, paucis momentis, alia Metalla in Aurum vertere valeant, per Activitatem ejusdem *Elixiris*, quæ Naturam scilicet perficere, & omni impedimento liberari possit. Similiter, Senectutis retardatio, aut Gradus alicujus Juventutis instauratio, non facilè fidem reperiat: Attamen longè verisimilius est, ab Homine, qui Naturam *Arefactionis*, & *Spiritus super solida corporis depradationes*, benè nôrit; quique Naturam *Assimilationis*, atque *Alimentationis*, vel perfectioris, vel pravioris, perspexerit; Naturam etiâ *Spiritus*, & quasi *Flammæ Corporis*, aliâs ad consumendum appositæ, aliâs ad reparandum, notârît; posse per Diætas, Balnea, Uctiones, Medicinas proprias, accommodata etiâ Exercitia, & similia, Vitam prolongari, aut Vigorem Juventutis, aliquâ ex parte, renovari: quam quod hoc fieri possit, per Guttas pauculas, aut Scrupulos alicujus *Preiosi Liquoris*, aut *Quintessentiæ*. Rursus, ex Astris Fata elici posse, non statim aut facilè Homines confenserint; Illa verò; Quod Hora Nativitatis, (quæ sæpissimè ex pluribus Accidentibus Naturalibus, vel acceleratur, vel differtur) Vitæ totius Fortunam regat; Aut quod Hora Quæstionis, sit cum Re ipsâ, quæ quæritur, confatalis; meras nugas dixeris. Attamen tanta exercet Humanum Genus Impotentia & Intemperies, ut non solum, quæ fieri non possunt, sibi spondeant, sed etiâ maximè ardua, sine molestiâ aut sudore, tanquam feriantes, se adipisci posse confidunt. Verùm de *Magiâ* hætenus; cujus & Vocabulum ipsum, ab infamiâ vindicavimus; & Speciem veram à falsâ, & ignobili, segregavimus.

Hujus verò Partis, *Operativæ* scilicet de *Naturâ*, duæ sunt *Appendices*, magni utraque Pretii. Prima est, ut fiat *Inventarium Opum Humanorum*, quo excipiantur & breviter enumerentur omnia Hominum Bona, &

& Fortunæ (sive sint ex fructibus & Proventibus Naturæ, sive Artis) quæ jam habentur, & quibus Homines fruuntur; adjectis iis, quæ olim innotuisse constat, nunc autem perierunt; ad hunc finem, ut qui ad nova Inventa accingitur, de jam Inventis, & extantibus, negotium sibi non faceat. Hoc verò *Inventarium* magis erit artificiosum, magisque etiã utile; si quæ communi Hominum opinione *Impossibilia* reputantur, in unoquoque genere adjunxeris; atque unã *Proxima Impossibilibus*, quæ tamen habentur, copules; ut alterum Humanam Inventionem acuat; alterum quadantenus dirigat; utque ex his *Optativis & Potentialibus*, *Activa* promptius deducantur. Secunda est, ut fiat *Kalendarium eorum Experimentorum*, quæ maximè *Polychresta* sunt, & ad aliorum Inventionem faciunt, & ducunt. Exempli gratiã, *Experimentum Artificialis Conglaciationis Aquæ*, per Glaciem cum Sale nigro, ad infinita pertinet: Hoc enim modum Condensationis secretum revelat, quo Homini nihil est fructuosius. Præstò enim est Ignis ad Rarefactiones; verùm in Condensationibus laboratur. Plurimum autem facit, ad inveniendi Compendium, si hujusmodi *Polychresta* proprio Catalogo excipiantur.

CAPUT VI.

De Magnâ Philosophiæ Naturalis, tam Speculativæ quàm Operativæ, Appendice Mathematicâ: quòdque inter Appendices potius poni debet, quàm inter Scientias Substantivas. Partitio Mathematicæ, in Puram; & Mixtam.

Quoniam Aristoteles, *Physicam & Mathematicam generare Practicam sive Mechanicam*. Quare, cum jam, tam *Speculativam*, quam *Operativam* Partem *Doctrinæ de Naturâ*, tractaverimus, locus est, ut de *Mathematicâ* dicamus, quæ ad utramque est *Scientia Auxiliaris*. Hæc siquidem in *Philosophiâ* receptâ, *Physicæ & Metaphysicæ* pars tertia adjungitur; At nobis ista retractantibus & recolentibus, si eam ut *Scientiam Substantivam*, & principalem, designare in Animo esset, magis consentaneum videretur, & *Rei ipsius Naturæ, & Ordinis perspicuitati*, ut constitueretur tanquam *Portio Metaphysicæ*. *Quantitas* enim (quæ subiectum est *Mathematicæ*) *Materiæ applicata*, veluti *Dosis Naturæ* est; & plurimorum *Effectuum* in *Rebus Naturalibus* *causativa*: ideoque inter *Formas Essentiales* numeranda est. *Figure* autem & *Numerorum Potentia*, in tantum apud Antiquos valere visa est, ut *Democritus principia Varietatis Rerum*, in *Figuris Atomorum* præcipuè collocaverit: At *Pythagoras Naturam rerum ex numeris* constitui asseruerit. Illud interim verum est, *Quantitatem* inter *Formas Naturales*, (quales nos eas intelligimus) omnium maximè esse *Abstractam*, & à *Materiâ Separabilem*: Quod ipsum in *Causâ* fuit, cur & diligentius

diligentiùs exculta, & acriùs inquisita ab Hominebus fuerit, quam Aliæ quæcunque *Formæ*, quæ omnes in Materiâ magis sunt immæriæ. Cum enim id Hominum Animis planè insitum sit (plurimo certè cum Scientiarum detrimento) ut *Generalium* quasi *Campis liberis*, magis quam *Particularium Sylvis & Septis* delectentur, nil repertum est *Mathematicis* gratius, & jucundius, quo Appetitus iste expatiandi & Meditandi expleretur. Etsi autem hæc vera sint, nobis tamen, qui non tantùm Veritati & Ordini, verum etiam Usui & Commodis Hominum consulimus, satius demùm visum est, *Mathematicis*, cum & in *Physicis*, & in *Metaphysicis*, & in *Mechanicis*, & in *Magicis*, plurimùm polleant, ut omnium *Appendices*, & *Copias* auxiliares designare. Quod etiã quodammodo facere compellimur, propter delicias & Fastum Mathematicorum, qui hanc Scientiam *Physicæ* ferè imperare discupiant. Nescio enim quo Fato fiat, ut *Mathematica & Logica*, quæ Ancillarum loco erga *Physicam* se gerere debeant, nihilominus Certitudinem suam præ eâ jaçtantes, Dominatum contrà exercere præsumant. Verùm de Loco, & Dignitate hujus Scientiæ minùs curandum, de Re ipsâ videamus.

Mathematica aut *Pura* est, aut *Mixta*. Ad *Puram* referuntur Scientiæ, quæ circa *Quantitatem* occupatæ sunt, à *Materiâ & Axiomatibus Physicis* penitùs *Abstractam*. Ex duæ sunt, *Geometria & Arithmetica*: *Quantitatem* altera *Continuam*, altera *Discretam* tractans. Quæ duæ Artes, magno, certè cum acumine & industriâ, inquisitæ & tractatæ sunt: veruntamen & *Euclidis Laboribus*, in *Geometricis*, nihil additum est à sequentibus, quod intervallo tot Seculorum dignum sit; & *Doctrina de Solidis*, nec à Veteribus, nec à Modernis, pro Rei Usui & Excellentiâ, instructa & aucta est. In *Arithmeticis* autem, nec satis varia & commoda inventa sunt *Supputationum* Compendia, præsertim circa *Progressiones*, quarum in *Physicis* Usus est non Mediocris: nec *Algebra* benè consummata est; atque *Arithmetica* illa *Pythagorica & Mystica*, quæ ex Proclo, & reliquiis quibusdam *Euclidis* cœpit instaurari, expatiatio quædam Speculationis est. Hoc enim habet ingenium humanum, ut cum ad *Solida* non sufficiat, in *Supervacaneis* se atterat. *Mixta* habet pro *Subjecto Axiomata & Portiones Physicæ*: *Quantitatem* autem considerat, quatenùs est ad ea elucidanda, & demonstranda, & aduanda, *Auxiliaris*. Multæ siquidè *Naturæ Partes*, nec satis subtilitè comprehendendi, nec satis perspicuè demonstrari, nec satis dextrè & certò ad Usum accommodari possint, sine ope & interventu *Mathematicæ*. Cujus generis sunt *Perspectiva, Musica, Astronomia Cosmographia, Architectura, Machinaria*, & nonnullæ Aliæ. Cæterùm in *Mathematicis Mixtis* integras aliquas *Portiones Desideratas* jam non reperio, sed multas in posterum prædico, si Homines non ferientur. Prout enim *Physica*, majora indies *Incrementa* capiet, & nova *Axiomata* educet; eò *Mathematicæ* operâ novâ, in multis indigebit, & plures demùm fient *Mathematicæ Mixtæ*.

Jam autem *Doctrinam de Naturâ* pertransivimus, & *Desiderata* in ipsâ notavimus. Quâ in re, si à priscis, & receptis *Opinionibus* discefferimus, eoque nomine contradicendi ansam cuiquam præbuerimus; quod

quod ad nos attinet, ut Dissentiendi Studium longè à nobis abest, ita etiam & Contendendi Consilium. Si hæc vera sunt ;

Non Canimus surdis, respondent omnia sylvæ ;

Vox Naturæ ingeminabit, etsi Vox Hominum reclamet. Quemadmodum autem Alexander Borgia dicere solebat, de Expeditione Gallorum Neapolitanâ, *Eos venisse cum Cretâ in Manibus, quò Diversoria sua notarent, non cum Armis, ut perrumperent ;* Sic nobis magis Cordi est, Pacificus Veritatis ingressus ; ubi quasi Cretâ consignentur Animi, qui tantum Hospitem excipere possint ; quam qui pugnax est, viamque sibi per Contentiones, & Lites Sternat. Ab-

solutis igitur duabus Partibus *Philosophiæ,*

de *Numine,* & de *Naturâ,* restat

tertia de *Homine.*

FRANCISCI BACONI
 BARONIS
 DE
 VERULAMIO,
 VICE-COMITIS
 SANCTI ALBANI,
 DE
Dignitate & Augmentis Scientiarum
 LIBER QUARTUS.

AD REGEM SUUM.

CAPUT I.

Partitio Doctrinæ de Homine, in Philosophiam Humanitatis, & Civilem. Partitio Philosophiæ Humanitatis, in Doctrinam circa Corpus Hominis, & Doctrinam circa Animam Hominis. Constitutio unius Doctrinæ generalis de Naturâ, sive de Statu Hominis. Partitio Doctrinæ de Statu Hominis, in Doctrinam de Personâ Hominis, & de Fœdere Animi & Corporis. Partitio Doctrinæ de Personâ Hominis, in Doctrinam de Miseriis Hominis, & de Prærogativis. Partitio Doctrinæ de Fœdere, in Doctrinam de Indicationibus, & de Impressionibus. Assignatio Physiognomiæ, & Interpretationis Somniorum Naturalium, Doctrinæ de Indicationibus.

De Augmentis Scientiarum

I quis me (Rex optime) ob aliquid eorum, quæ proposui, aut deinceps proponam, impetat aut vulneret, (præterquam quod intra Præsidia Majestatis tuæ tutus esse debeam,) sciat is, se contra Morem & Disciplinam Militiæ facere. Ego enim Buccinator tantum, pugnam non in eo; Unus fortasè ex iis, de quibus Homerus;

Χαίρετε κήρυκες, Διὸς ἄγγελοι ἡδὲ καὶ ἀνδρῶν:

Hi enim inter Hostes, etiã infensissimos & acerbissimos, ultrò citròque inviolati ubique commeabant. Neque verò nostra Buccina Homines advocat & excitat, ut se mutuò Contradictionibus proscindant, aut secum ipsi præliantur & digladiantur; sed potius ut pace inter ipsos factâ conjunctis viribus, se adversus *Naturam Rerum* comparent, ejusque Edita & Munita capiant & expugnent; atq; Fines Imperii Humani (quantum Deus Opt. Max. pro Bonitate suâ indulserit) proferant.

Veniamus nunc ad eam *Scientiam*, ad quam nos ducit Oraculum Antiquum; Nempe ad *Scientiam nostram*. Cui, quò magis nostrâ interfit, eò incumbendâ est diligentius. Hæc *Scientia Homini* pro fine est *Scientiarum*; at *Natura ipsius Portio* tantum. Atque hoc pro Regulâ ponatur Generali; Quod omnes *Scientiarum Partitiones* ita intelligantur, & adhibeantur, ut *Scientias* potius signent, aut distinguant, quam fecent & divellant; ut perpetuò evitetur *Solutio Continuitatis* in *Scientiis*. Hujus etenim Contrarium Particulares *Scientias* steriles reddidit, inanes, & erroneas, dum à Fonte, & Fomite communi non aluntur, sustentantur, & rectificantur. Sic videmus Ciceronem Oratorem, de Socrate, & ejus Scholâ conquerentem, quod hic primus *Philosophiam* à *Rhetoricâ* disjunxerit; unde facta sit *Rhetorica*, *Ars loquax* & inanis. Cõstat similiter Sententiã Copernici de *Rotatione Terræ* (quæ nunc quoque invaluit) quia Phænomenis non repugnat, ab *Astronomicis Principiis* non posse revinci; à *Naturalis* tamen *Philosophiæ Principiis*, rectè positis, posse. *Artem* denique *Medicam* videmus, si à *Naturali Philosophiâ* destituatur, *Empyricorum Praxi* haud multum præstare. Hoc igitur posito, accedamus ad *Doctrinam de Homine*. Ea duplex est. Aut enim contemplatur *Hominem segregatum*; aut *Congregatum*, atque in *Societate*. Alteram harum *Philosophiam Humanitatis*; Alteram *Civilem* vocamus. *Philosophia Humanitatis* sive *Humana*, ex partibus similibus illis, ex quibus homo ipse, consistit; Nempe ex *Scientiis* quæ circa *Corpus*; & ex *Scientiis* quæ circa *Animam* versantur. Verum priusquam *Distributiones Particulares* persequamur; constituamus *Scientiam unam Generalem*, de *Naturâ & Statu Hominis*. Digna enim certè Res est, ut emancipetur hæc *Scientia*, & in *Scientiam* seorsum redigatur. Conficitur autem illa ex iis rebus, quæ sunt tam *Corpori* quam *Animæ* communes. Rursus, hæc *Scientia* de *Naturâ, & Statu Hominis*, distribui potest in duas Partes; Attribuendo alteri *Naturâ Hominis indivisam*; alteri *Vinculū ipsum Animæ & Corporis*. Quarum primam, *Doctrinam de Personâ Hominis*; Secundam, *Doctrinam de Fœdere* vocabimus. Liquet autem hæc omnia, cum sint Cõmunia & Mixta, primæ illi *Divisioni Scientiarum* circa *Corpus*, & *Scientiarum* circa *Animam* versantium, assignari non potuisse.

Doctrina de Personâ Homini duas res præcipuè complectitur; *Contemplationes* scilicet de *Miseriis Humani Generis*; & de ejusdem *Prærogativis*, sive *Excellentiis*. Atque *Deploratio Humanarum Arummarum*, elegantè & copiosè, à compluribus adornata est, tam in *Scriptis Philosophicis*, quam *Theologicis*. Estque *Res*, & dulcis simul, & salubris.

At illa altera de *Prærogativis*, digna visa res nobis, quæ inter *Desiderata* proponatur. Elegantissimè certè *Pindarus* (ut plerunque solet) inter laudandum *Hieronè* ait, *Eum decerpere summitates ex omnibus virtutibus*. Equidem plurimum ad *Magnanimitatem*, & *Humanum Decus* conferre posse putarem; si *Ultimitates* (ut loquuntur *Scholastici*) sive *Summitates* (ut *Pindarus*) *Humanæ Naturæ*, colligerentur; præcipuè ex *Historiæ* fide; Illud est, quid *Ultimum*, & *Supremum* fuerit, quò unquam *Humana Natura* per se ascenderit, in *singulis & Corporis & Animi Dotibus*. Quanta *Res*, quæ de *Cæsare* narratur, quod *Amanuensibus* quinque simul *dicere* suffecerit? Quin & *Exercitationes* illæ antiquorum *Rhetorum*, *Protagoræ*, *Gorgiæ*; Etiam *Philosophorum*, *Callisthenis*, *Possidonii*, *Carneadis*; ut de quovis *Themate*, in utramque partem ex tempore *discerere* elegantè & copiosè potuerint, *Ingenii Humani Vires* haud parùm nobilitant. *Res* autem *Usu* minor, at *Ostentatione & Facultate* fortasè major; quam de *Archia Magistro* suo memorat *Cicero*; *Eum magnum numerum optimorum Versuum*, de iis rebus quæ tum agerentur, potuisse dicere ex tempore. Tot *Millibus* *Hominum*, *Nomina* reddere potuisse *Cyrum* aut *Scipionem*, magnū *Memoriæ Decus*. At *Virtutum Moralium Palmæ* non minùs celebres, quàm *Intellectualium*. Quantam rem, in *Exercitio Patientiæ*, exhibet *Historia* illa vulgata de *Anaxarcho*, qui *Quæstioni & Tormentis* subjectus, *Linguam* (indicii spem,) dentibus præcidit, & in *Tyranni* expuit? Neque *Tolerantiâ* cedit, (licet dignitate plurimū,) quod seculo nostro accidit in *Burgundo* quodam, *Principis Aurasionensis* *Interfectore*; Is *Virgis Ferreis* flagellatus, & *Forcipibus Ignitis* laceratus, nullum prorsus gemitū edidit: Quinetiam cum fortè fractum aliquid de supèr in *Caput Astantis* cujusciam incidere, ustulatus jam *Nebulo*, & in *mediis tormentis*, risit; Qui tamen paulò antè, cum *Cincinnati Capillitii*, quos gestabat, tonderentur, fleverat. *Animi* quoque mira *Serenitas*, & *Securitas*, sub ipsum *Tempus Mortis*, in pluribus enituit; qualis fuit illa *Centurionis* apud *Tacitum*; Is, cum à *Milite*, qui eum ex *Imperato* occisurus esset, jaberetur, ut *Cervices* porrigeret fortiter, *Vtinam* (inquit ille) *tutam fortiter ferias*. At *Joannes Dux Saxonie*, cum inter *Ludum Scacchorū*, *Diplōma*, quo *Nex* ejus in posterum diem mandabatur, allatum esset, *Astantem* quendam ad se vocavit, & subridens; *Specta*, inquit, *num non potiores partes Ludibujus teneam*. *Iste enim* (ad *Colloforem* innuens) *me mortuo, jactabit suas potiores partes fuisse*. *Noster* verò *Morus*, *Angliæ Cancellarius*, cum pridè quo moriturus esset, *Tonsor* ad eum veniret (missus scilicet ad hoc, ne fortè *Capillitio* promisso esset apud *Populum* in spectaculo miserabilior,) eumque interrogaret, num tonderi placeret; renuit; atq; ad *Tonsorē* versus, *Mibi*, inquit, *cum Rege de capite meo cōtroverſa est; Antequam verò illa terminata fuerit, siptus in illud non faciam*. Quin & idē, sub ipsum *Mortis Articulū*, postquam jam caput in *Truncū fatalē* reclinasset, rursus se paululū crexit, & *Barbā*, quæ ei

erat promissior, lenitèr amotâ; *At certè hæc* (inquit) *non offendit Regem.* Verùm, ne hoc loco longiores simus, satis patet quid velimus; nempe ut *Miracula Naturæ Humanae*, Viresque ejus & Virtutes ultimæ, tam animi quam Corporis, in Volumen aliquod colligantur; quod fuerit instar Faustorū de Humanis Triumphis. Quâ in re, institutū Valerii Maximi, & C. Plinii probamus, diligentiam & judicium eorum requirimus.

Quantum ad *Doctrinam de Fœdere*, sive de *Communi Vinculo Animæ & Corporis*; Ea in duas partes tribui possit. Quemadmodum enim, inter Fœderatos intercedunt, & mutua Reum suarum Communicatio, & mutua Officia; sic Fœdus istud Animæ & Corporis, duabus similiter rebus continetur; Nimirum ut describatur, *quomodo hæc duo* (Anima scilicet & Corpus) *se invicem detegant; & quomodo invicem in se agant; Notitiâ sive Indicatione; & Impressione.* Harum prior, (Descriptio scilicet, qualis possit haberi Notitia de Animâ, ex Habitu Corporis; Aut de Corpore, ex Accidentibus Animi) duas nobis peperit *Artes*; utramque *Predictionis*; Inquisitionibus alteram Aristotelis, alteram Hippocratis decoratam. Quanquam autem Tempora recentiora, has Artes, superstitionis & phantasticis mixturis, polluerint; repurgatæ tamen, ac in integrum restitutæ, & Fundamentum habent in Naturâ solidum, & Fructum edunt, ad Vitam communem, utilem. Prima est *Physiognomia*; quæ per Corporis Lineamenta, Animi indicat Propensiones: Altera *Somniorum Naturalium Interpretatio*; quæ Corporis Statum, & Dispositionem, ex Animi Agitationibus detegit. In harum prior, Partem nonnullam desiderari perspicio. Siquidem Aristoteles ingeniosè & solertèr, Corporis Fabricam, dum quiescit, tractavit; eandem in Motu, (nimirum Gestus Corporis,) omisit; qui tamen non minùs Artis observationibus subjiciuntur, & majoris sunt usûs. Etenim Lineamenta Corporis, Animi Inclinationes & Propensiones generales, ostendunt; Oris autem, & Partium Motus & Gestus, insuper Aditus, & Tempora, & præsentis Dispositionis & Voluntatis Signa declarant. Ut enim aptissimis atque elegantissimis Majestatis tuæ Verbis utar, *Lingua Aures ferit, Gestus verò oculos alloquitur.* Hoc verò benè nôrunt Veteratores complures, & astuti Homines, quorum Oculi in aliorum Vultu & Gestibus habitant; idque in commodum suum trahunt; utpote in quo Facultatis, & Prudentiæ suæ Pars maxima vertatur. Nec sanè negari potest, hoc ipsum, Simulationis in altero, Indicem esse mirificum, & monere Homines optimè, de Electionibus Temporum & opportunitatum, adeundi Personas; quæ Civilis Prudentiæ pars est non parva. Nemo autem putet, hujusmodi Solertiam, aliquid quidem valere, circa Homines Individuos; Sub Regulâ autem non cadere: Nam ad unum ferè modum omnes ridemus, & ploramus, & erubescimus, & Frontem contrahimus; & sic (ut plurimum) de Motibus subtilioribus. Si quis autem hic *Chiromantia* meminit; sciat Rem esse prorsus vanam; & in hujusmodi Sermonibus, quos tractamus, nec dignam quidem quæ nominetur. Quod verò ad *Somniorum Naturalium Interpretationem* attinet; Res est quorundam Laboribus pertractata, sed plurimis Ineptis

Ineptiis scatens. Illud tantum in presentia innuo, Basim illam huic Rei, quæ maximè est solida, non substerni. Ea hujusmodi est; ubi idem fit ab internâ Causâ, quod fieri quoque solet ab externâ, Actus ille externus transit in somnium. Similis est Stomachi oppressio, ex crasso Vapore, atque incubitu ponderis externi: Itaque qui Iacubo laborant, pondus sibi superimponi, magno cum Apparatu Circumstantiarum, somniant. Similis viscerum Pensilitas, ex Fluctuum agitatione in Mari, & ex Flatu circa Præcordia collecto: Itaque Hypochondriaci sæpius Navigationes, & Agitationes super Aquas somniant: Sunt & innumera id genus.

Posterior Pars *Doctrinæ Fæderis*, (quam *Impressionem* nominavimus) in Artem nondum redacta est; sed obiter tantum, & carptim, inter alios Tractatus, aliquandò intervenit. Illa eandem Antistrophencum priori habet. Quippe duo considerat: *Aut quomodo, & quousq; Humores & Temperamentum Corporis immutent Animam, in eamque agant; Aut rursus, quomodo & quousque, Animæ Passiones, vel Apprehensiones, immutent Corpus, & in illud agant?* Horum prius, in re Medicâ, interdum tractari videmus; at id ipsum se miris modis Religionibus inseruit. Pharmaca enim præscribunt Medici, quæ *Morbis Animæ* persanandis inserviât, ut in Curationibus Maniæ, & Melancholiæ; quin etiâ Medicinas porrigunt, ad Animum exhilarandum, ad Cor muniendum, atque inde Fortitudinem augendam, ad Ingenium acuendum, ad Memoriam roborandam, & similia. At Diætæ, & delectus Ciborum & Potuum, & Ablutiones, & aliæ circa Corpus Observantiæ, in Sectâ Pythagoræorum, & in Hæresi Manichæorû, & in Lege Mahometi, omnem modum superant. Ordinationes quoque Legis Cæremonialis, *Sanguinis & Adipis* esum prohibentes, ac *Animalia Munda ab Immundis* distinguentes, (quatenus ad Cibi usum) & plurimæ sunt, & præcisæ. Imò Christiana Fides ipsa, (quavis à Cæremoniarum Nube libera & serena) usum tamen retinet Jejuniorum, Abstinentiarû, & aliarum rerum, quæ ad Corporis Macerationem & Humiliationem spectant, tanquam Rerum non merè Ritualium, sed etiâ Fructuosarum. Atqui Radix omniû hujusmodi Præceptionum (præter ipsam Cæremoniam, & exercitium Obedientiæ) in hac re consistit, de quâ loquimur; Nimirum quod Anima compatiatur Corpori. Si quis autem judicio infirmior existimet, istas Corporis in Animam Impressiones, aut Immortalitatem Animæ in dubiû revocare, aut Imperio Animæ in Corpus derogare; levi dubitationi leve Responsum suffecerit. Exempla perat, vel ab Infante in Utero Matris; qui simul cum Matris Affectibus compatiatur, & tamen è corpore Matris suo tempore excluditur: vel à Monarchis, qui licet potentes, à servorum impetu quandoque flectuntur, salvâ interim Majestate suâ Regiâ.

Jam quod ad Partem reciprocâ, (de *Animâ, & Affectibus* ejus in *Corpus* agentibus) illa quoque in Medicinâ locum invenit. Nemo enim Medicus est paulò prudentior, quin *Accidentia Animi*, ut rem maximi ad Sanationes suas momenti, quæque omnia alia Remedia plurimum vel adjuvet, vel impediat, consideret & tractet. At aliud quippiam, quod huc pertinet, parcè admodum, nec pro Rei vel subtilitate, vel utilitate, inquisitum est; quatenus scilicet (missis Affectibus)

bus) ipsa Imaginatio Animæ, vel cogitatio perquam fixa, & veluti in Fidem quandam exaltata, valeat ad immutandum corpus Imaginantis? Quamvis enim vim habeat ad Nocendum manifestam; haud tamen inde sequitur pari potentiâ præditum esse ad Subveniendum. Non magis herclè, quam si quis concluderit, quoniam reperitur aliquis Aer ita pestilens, ut subito interimat; debere quoque esse aliquem Aerem ita salubrem, ut Decumbentem subito restituat. Atque hæc Inquisitio nobilis profecto esset usûs; verùm (ut ait Socrates) *Natatore Delio* indiget, quia mergitur in Profundo. Rursus inter has *Doctrinas de Fœdere*, sive Consensibus Animæ & Corporis, non alia fuerit magis necessaria, quam illa Disquisitio de *sedibus propriis & Domiciliis*, quæ singulæ *Animæ Facultates* habent in *Corpore*, ejusque *Organis*. Quod genus *Scientiæ*, qui sectati fuerint, non desunt; sed quæ habentur in plerisque, aut controversa sunt, aut levitè inquisita; ut majori Diligentia & Acumine opus sit. Nam Sententia introducta à Platone; quâ *Intellectus in Cerebro*, tanquam in Arce collocatus est; *Animositas* (quam ille satis imperitè *Iracundiam* vocavit, cum *Tumori & Superbiæ* sit propior) in *Corde*; *Concupiscentia* autem & *Sensualitas* in *jecinore*; neque prorsus contemnenda est, neque cupidè recipienda. Rursus nec *Collocatio Facultatum illarum intellectualium* (*Phantasiæ, Rationis, Memoria*) secundum *Ventriculos Cerebri*, Erroris expers est. Atque *Doctrinam de Naturâ Hominis indivisâ*, ac etiam *de Fœdere Animi & Corporis*, explicavimus.

CAPUT II.

Partitio Doctrinæ circa Corpus Hominis, in Medicinam; Cosmeticam; Athleticam; & Voluptariam. Partitio Medicinæ in Officia tria, viz. in Conservationem Sanitatis; Curationem Morborum; & Prolongationem Vitæ: Quodque Pars postrema de Prolongatione Vitæ disjungi debeat à duabus reliquis.

Doctrina circa Corpus Hominis eandem recipit Divisionem, quam *Bona Corporis* ipsius, quibus inservit. *Bona Corporis Humani* quatuor sunt: *Sanitas; Forma sive Pulchritudo; Vires; Voluptas*. Totidem igitur *Scientiæ: Medicina; Cosmética; Athletica; & Voluptaria*, quam Tacitus appellat *Eruditum luxum*.

Medicina Ars imprimis nobilis, & ex generosissimâ Profapiâ secundum Poetas. Illi enim introduxerunt Apollinem primarium *Medicinæ Deum*; cui Filium dederunt *Æsculapium*, Deum itidem, & *Medicinæ Professore*: Quippe cum Sol in Naturalibus sit *Vitæ Author*, & Fons; *Medicus* ejusdem *Conservator*, & tanquam *Scaturigo altera*. At *Decus* longè illustrius accedit *Medicinæ*, ex Operibus *Scr- vatoris*,

vatoris, qui & Animæ & Corporis Medicus fuit; Et sicut Animam Doctrinæ suæ Cœlestis, ita Corpus Miraculorum suorum, Objectum veluti proprium constituit. Nusquam enim legimus Miraculum aliquod ab eo patratum, circa Honores, aut Pecunias (præter unicum, quò Tributum redderetur Cæsari) sed tantum circa Corpus Humanum, aut conservandum, aut sustentandum, aut persanandum.

Subiectum istud *Medicinæ* (*Corpus* nimirum *Humanum*) ex omnibus, quæ Natura procreavit, maximè est capax Remedii; sed vicissim illud Remedium, maximè est obnoxium Errori. Eadem namque subiecti subtilitas & Varietas, ut magnam Medendi Facultatem præbet, sic magnam etiã Aberrandi Facilitatem. Quocircà quemadmodum Ars ista (præsertim quo nunc habetur modo) inter præcipuè Conjecturales; ita Inquisitio ejus reponenda est inter summè arduas, & accuratas. Neque propterea, cum Paracelso & Alchymistis ita desipimus, ut putemus inveniri in Corpore humano, quæ singulis Universitatis Rerum Speciebus (*stellis*, *Mineralibus*, & aliis) respondeant, sicut illi fabulantur, leviter & crassâ Minervâ traducentes, Emblemata illud Veterum (quod Homo esset *Microcosmus*, five Epitome totius Mundi) ad hoc Commentum suum. Verum nihilominus huc res redit, ut (quod occœpimus dicere) non inveniatur inter Corpora Naturalia, aliquod tam multipliciter compositum, quam *Corpus Humanum*. Videmus enim Herbas & Plantas ex Terrâ & Aquâ nutriri; Animalia ex Herbis & Fructibus: Hominem verò ex Carnibus ipsorum Animalium, (Quadrupedum, Avium, Piscium;) Etiã ex Herbis, Granis, Fructibus, Succis & Liquoribus variis; non sine multiplici commixtione, conditurâ, & præparatione horum Corporum, priusquam Homini sint in Cibum. Adde quod Animalibus vivendi Modus sit simplicior, Affectusque, qui in Corpus agant, pauciores, & ad unum ferè modum operantes; ubi Homo, locis Habitationum, Exercitationibus, Affectibus, Somno & Vigiliis, vices propè infinitas variarum Mutationum subit. Usque adeò verum est, unam, inter res cæteras, *Corporis Humani* Massam, maximè fermentatam, & ex plurimis coagmentatam esse. At *Anima* contra Substantiarum est simplicissima, ut non malè cecinerit ille;

— Purumq; reliquit

Aethereum sensum, atque Auræ simplicis ignem.

Unde minimè est mirandum, *Animam* sic collocatam, Requiem non invenire, juxta Axioma illud, *Motum rerum extra Locum esse rapidum, placidum in Loco*. Verum ut ad rem redeamus. Varia ista & subtilis *Corporis Humani* Compositio & Fabrica effecit, ut sit instar Organi Musici operosi & exquisiti, quod Harmoniâ suâ facile excidit. Quare apud Poetas, summâ ratione, Musica cum Medicinâ in Apolline conjungitur; quia similis ferè sit utriusque Artis Genius; Atque in eo consistat planè Medici officium, ut sciat *Humani Corporis* Lyram ita tendere & pulsare, ut reddatur Concentus minimè discors, & insuavis. Ergò demùm ista Subiecti Inconstantia & varietas, Artem reddidit magis Conjecturalem: Ars autem tam Conjecturalis cum sit, lo-

cum

cum ampliorem dedit non solum Errori, verum etiam Imposturae. Siquidem omnes aliae propemodum Artes, & Scientiae, Virtute sua & Functione, non Successu aut Opere, judicantur. Advocatum ipsa Agendi & Dicendi Facultas, non Exitus Causae commendat; Gubernator Navis, Clavi tenendi peritiâ, non Expeditionis Fortunâ, se probat. At *Medicus*, & fortasse *Politicus*, vix habent Actiones aliquas proprias, quibus Specimen Artis, & Virtutis suae, liquidò exhibeant; sed ab Eventu praecipue Honorem aut Dedecus reportant, iniquissimo prorsus Iudicio. Quotus enim quisque novit, Aegrotò mortuo aut restituto, item Rep. stante vel labante, utrum sit Res Casus, an Consilii? Fit itaque saepissimè, ut Impostor Palmam, Virtus Censuram referat. Quin ea est Hominum infirmitas, & credulitas, ut saepenumero Agyrtam, aut Sagam, docto Medico praeponent: Quare Poetae oculati planè & perspicaces fuisse videntur; cum Aesculapio Circem Sororem dederunt, utrumque è Sole progenitum; sicut habetur in Versibus; De Aesculapio Phœbigenâ,

Ille repertorem Medicinae talis, & Artis,

Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad undas.

Et similiter de Circe Solis Filiâ,

Dives inaccessis ubi Solis Filia lucis

Vrit odoratam nocturna in Lumina cedrum.

Omnibus enim Temporibus, Famâ & Opinione vulgi, Sagae, & Aniculae, & Impostores, Medicorum quodammodo Rivales fuere; & de Curationum celebritate cum iisdem ferè certarunt. Ex hoc dic fodes quid sequitur? Nempe ut Medici ita secum, quemadmodum Salomon in re graviore; *si unus & stulti & meus eventus erit, quid mihi prodest quod majorem sapientiae dedi operam?* Equidem Medicis minus succentleo, si saepenumero vacent alicui alteri studio, quod adamant, magis quam Arti suae propriae. Invenies etenim inter eos, Poetas, Antiquarios, Criticos, Rhetores, Politicos, Theologos, atque in iis Artibus magis quàm in professione propria eruditos. Neque hoc fit, ut arbitror, quia (ut quidam Declamator contra Scientias Medicis objicit) habeant quae sibi obversentur Objecta tam foeda & tristia, ut Animum ad alia abducere iis omnino sit opus; (Nam qui Homines sint, *Nihil humani à se alienum putent*;) Sed ob hoc ipsum, de quo nunc agimus; Nempe quod arbitrentur parum ipsis interesse, vel ad Existimationem, vel ad Lucrum, utrum Artis suae Mediocritatem, an Perfectionem in eâ majorem assequantur. Morbi enim tædia, Vitæ dulcedo, Spei fallacia, & Amicorum commendatio, efficiunt, ut Homines facile in Medicis qualibuscunque fiduciam collocent: Verum si quis hæc attentius perpendat, ea potius ad culpam Medicorum, quàm ad culpæ excusationem spectant. Neque enim spem abjicere, sed vires potius intendere debuerant. Nam si cui placeat observationem expergefacerè suam, & paulatim circumspicere, etiam ex Exemplis obviis, & familiaribus, facile deprehendet; quantum obtineat imperii, *Intellectus Subtilitas & Acumen*, in Varietatem sive *Materiae*, sive *Formae rerum*. Nil magis varium, quam Hominum Facies & Vultus; Eorum tamen Discrimina infinita retinet Memoria:

Memoria : Imò Pictor ex pauculis Colorum restis, acie Oculi usus, & vi Phantasiæ, & Manús constantiâ, omnium Facies, qui sunt, fuerunt, atque etiâ (si coram repræsentarentur) qui futuri sunt, penicillo imitari ac describere posset. Humanâ Voce nil magis varium; Hujus tamē discrimina in singulis Personis facilè internoscimus: Quin etiâ non desunt Moriones & Pantomimi quidam, qui, quotquot libuerit, reddere sciunt, & ad vivum exprimere. Nil magis varium quam Soni Articulati, Verba scilicet; Via tamen inita est, ea reducendi ad paucas Literas Alphabeti. Atque illud verissimum est, non ex eo, quod Mens humana sit minùs subtilis aut capax, Perplexitates & Acatalepsias in Scientiis plerunque provenire; sed ex eo potius, quod objectum nimis in remoto collocatum sit. Sicut enim Sensus, procul ab Objecto distitit, plurimum fallitur; debitè appropinquatus, non multum errat; ita fit in Intellectu. Soleat autē Homines Naturam, tanquam ex præaltâ Turri, & à longè despiciere, & circa Generalia nimium occupari; quâdo si descendere placuerit, & ad Particularia accedere, Resque ipsas attentius & diligentius inspicere, magis vera & utilis fieret Comprehensio. Itaque hujus Incommodi Remedium, non in eo solùm est, ut Organum ipsum vel acuant, vel roborent, sed simul ut ad Objectum propius accedant. Ideoque dubitandum non est, quin si Medici, missis paulisper istis Generalibus, Naturæ obviam ire veillent, compotes ejus fierent, de quo ait Poeta,

Et quoniam variant Morbi, variabimus Artes;

Mille Mali Species, mille Salutis erunt.

Quod eò magis facere debent, quia Philosophiæ ipsæ, quibus innituntur Medici, sive Methodici, sive Chymici, (Medicina autem in Philosophiâ non fundata, Res infirma est;) parvi reverà sunt. Quare si nimis Generalia (licet vera fòrent) hoc vitium habeant, quod non benè Homines ad Actionem deducant; cerè majus est periculum ab illis Generalibus, quæ in se falsa sunt; atque, loco deducendi, seducunt.

Medicina igitur (uti perspeximus) adhuc talitèr comparata est, ut fuerit magis Ostentata, quam Elaborata; etiâ magis Elaborata, quam Amplificata; cum labores in eam insumpti, potius in Circulo, quam in Progressu se exercuerint. Plurima enim in eâ video à Scriptoribus iterata, addita pauca. Eam in tres Partes dividemus, quæ tria ejus Officia nominabimus. Primum est *Conservatio Sanitatis*; secundum *Curatio Morborum*; tertium *Prolongatio vitæ*. At istud postremum, non videntur Medici, tanquam Partem Principale Artis suæ agnovisse, verùm idem reliquis duobus satis imperitè immiscuisse. Putant enim, si propulsentur Morbi antequàm ingruant, & curètur postquàm invaserint; Prolongationem Vitæ ultrò sequi. Quod licet minimè dubium sit, tamen parum acutè prospiciunt, horum utrunque ad Morbos tantum pertinere, & ad eam solummodò *Vitæ Prolongationem*, quæ à Morbis abbreviatur & interceptur: Atqui Filum ipsum Vitæ producere, ac Mortem, per Resolutionem Simplicem, & Atrophiam Senilem, sensim obrepètem, ad tempus summovere; Argumentum est, quod nemo ex Medicis pro dignitate tractavit. Neque verò subeat animos Hominum ille Scrupulus, ac si hæc Res Fato & Divinæ Providentiæ commissa, in Artis Officium

& Munus jam primum à nobis revocaretur : Providentia enim proculdubio Mortes quascunque, sive ex violentiâ, sive ex Morbis, sive ex Decursu ætatis, pariter regit; Neque tamen ideò Præventiones & Remedia excludit. Ars autem & industria Humana, Naturæ & Fato, non imperant, sed subministrant. Verùm de hâc Parte, paulò post dicemus; hæc tantùm interea præfati; ne quis tertium istud Officium Medicinæ, cum duobus prioribus, (quod ferè adhuc factum est,) imperitè confundat.

Quod ad Officium *tuenda sanitatis* attinet, (ex Officiis prædictis Medicinæ primum) multi de eo scripserunt, cum in aliis rebus satis imperitè, tum nimium (ut arbitramur) Delectui Ciborum, minus quàm par est, Quantitati eorum tribuentes. Quin & in Quantitate ipsâ, tanquam Philosophi Morales, Mediocritatem nimis laudârunt. Cum & Jejunia in consuetudinem versa, & Victus liberalis, cui quis assueverit, melius Sanitatem tueantur, quàm istæ Mediocritates, quæ Naturam ignavâ ferè reddût, neque Excessûs neque Indigentia, cum opus fuerit, patientem. Exercitationû autem Species, quæ in Sanitate tuendâ plurimum pollent, nemo ex Medicis benè distinxit, aut annotavit; cum vix inveniatur aliqua Inclinatio in Morbû, quæ non Exercitatione quâdam propriâ corrigi possit. Morbis Renum Globorum Lusus convenit, Pulmonum Sagittatio, Stomachi Deambulatio & Gestatio, atque aliis aliæ. Verùm cum hæc Pars, de *Valetudinis Conservazione*, secundum totum tractata sit, Defectus minores per se qui non est nostri Instituti.

Quod verò ad *Curacionem Morborum* attinet, Illa demùm pars est *Medicinæ*, in quâ plurimum Laboris insumptum est, licet Fructu satis tenui. Continet autem *Doctrinam de Morbis*, quibus Corpus humanum subicitur; unâ cum eorundem *Causis, Symptomatibus, & Medelis*. In hoc secundo Officio *Medicinæ*, multa sunt quæ desiderantur; Ex his pauca, sed maximè insignia, proponemus, quæ enumerasse satis duxerimus, absque aliquâ Ordinis, aut Methodi lege.

Primum est, *Intermissio Diligentia* illius *Hippocratis*, utilis admodum & accuratæ; cui moris erat Narrativam componere, Casuum circa Ægros specialium; referèdo qualis fuisset Morbi Natura, qualis Medicatio, qualis Eventus. Atque hujus rei nactis nobis jam Exemplum, tam proprium atque insigne, in eo scilicet viro, qui tanquàm Pater Artis habitus est; minimè opus erit Exemplum aliquod forinsecum, ab alienis Artibus petere; Veluti à Prudentiâ Jurisconsultorum, quibus nihil antiquius, quàm illustriores Casus, & novas Decisiones, scriptis mandare; quò melius se ad futuros Casus muniant, & instruant. Istam proinde *Continuationem Medicinalium Narrationum desiderari* video; præsertim in unum Corpus cum diligentia & iudicio digestam; Quam tamen non intelligo ita fieri debere amplâ, ut planè Vulgata, & quæ quoridiè obveniunt, excipiat, (Id enim infinitum quiddam esset, neque ad rem;) Nec rursûs tam angustam, ut solummodò Mirabilia & Stupenda (Id quod à nonnullis factum est) complectatur. Multa enim in Modo rei, & Circumstantiis ejus, nova sunt, quæ in *Genere* ipso, nova non sunt: Qui autem ad observandum adjiciet Animû, eietiam, in rebus quæ vulgares videntur, multa observata digna occurrent.

Item in *Disquisitionibus Anatomicis* fieri solet, ut quæ *Corpori Humano* in *universum* competant, ea diligentissimè, usque ad curiositatem, & in minimis quibusque, notentur: At circa *varietatem*, quæ in *diversis Corporibus* reperitur, Medicorū diligentia fatiscit. Ideoque *Anatomiam simplicem* luculentissimè tractari assero; *Anatomiam Comparatam* desiderari statuo. *Partes* enim singulas rectè perscrutantur Homines, earumque *Consistentias, Figuras, Situs*; sed *illarum Partium diversam in diversis Homini- bus Figuram & Conditionem*, minùs observant. Atque hujus Omissionis causam, non aliam esse arbitramur, quàm quod ad primam Inquisitionem, inspectio unius aut alterius *Anatomie* sufficere possit; ad posteriorem verò, (quæ Comparativa est, & casum recipit,) necesse est, ut plurimarum *Disectionum* attenta & perspicax Observatio adhibeatur; Prior etiàm res est, in quâ Homines docti, in prælectionibus suis, & in cœtu Astantium, se jactare possunt: at secunda ea est, quæ tacitâ & diutinâ *Experientiâ* tantùm, acquiri potest. Illud interea minimè dubium est, quod *internarum Partium Figura & Structura*, parùm admodùm *Externorum Membrorum Varietati & Lineamentis* cedat; Quodque *Corda, aut Iecinora, aut Ventriculi*, tam dissimilia sint in *Homini- bus*, quàm aut *Frontes, aut Nasi, aut Aures*. Atque in his ipsis differentiis *Partium Internarum*, reperiuntur sæpiùs *Causse continentes* multorum *Morborum*; quod non attendentes *Medici*, *Humores* interdùm minimè delinquentes criminantur; cum ipsa *Mechanica Partis* alicujus *Fabrica* in culpâ sit. In quorum *Morborum* Curâ, opera luditur, si adhibeantur *Medicinæ alterantes*, (quia *Res Alterationem* non recipit) sed emendanda *Res* est, & accommodanda, seu pallianda, per *Victûs Regimen, & Medicinas familiares*. Similitè, ad *Anatomiam comparatam* pertinent, accuratæ *Observationes*, tam *Humorum omnigenum, quam Vestigiorum & Impressionum Morborum*, in *Corporibus variis dissectis*; Etenim *Humores* in *Anatomiis*, tanquàm *Purgamenta & Fastidia* ferè prætermitti solent, cum tamen inprimis necessarium sit notare, *quales & quàm multiplices* sint *Humorum* differentium *Species* (non nimium in hac re tribuendo *Divisionibus* eorum receptis) qui in *Corpore Humano* aliquando inveniuntur; Et in quibus *Cavitatibus, & Receptaculis*, quilibet ipsorum, *Sedes & Nidulos* suos figere potissimùm soleat; quoque *juvamento aut damno*; atque his similia. Itidem *Vestigia, & Impressiones morborum, & Internorum Partium* ab iis *Lesiones & Devastationes*, in *diversis Anatomiis* cum diligentia notanda; Nempe, *Apostemata, Ulcera, Solutiones Continuitatis, Putrefactiones, Exesiones, Consumptiones*; Rursus *Contractiones, Extensiones, Convulsiones, Luxationes, Dislocationes, Obstructiones, Repletiones, Tumores*; unâ cum omnibus *Materiis Præter-Naturalibus*, quæ in *Corpore Humano* inveniuntur, (veluti *Calculis, Carnositatibus, Tuberibus, vermibus, & hujusmodi*;) Hæc (inquam) omnia, & his similia, per eam, quam diximus, *Anatomiam comparatam*, & multorum *Medicorum Experimenta* in unum collata, magnâ cum curâ perquiri & componi debent. At *Varietas* ista *Accidentium* in *Anatomicis* aut perfunctoriè tractatur, aut silentio præteritur.

De illo verò altero Defectu circa *Anatomiam*, (nempe quod non fieri consueverit in *Corporibus Vivis*) quid attinet dicere? Res enim hæc Odiosa, & Barbara, & à Celso rectè Damnata. Neque tamen illud minus verum est, (quod annotatum fuit à Priscis) Poros complures, & Meatus, & Pertusiones, quæ sunt ex Subtilioribus, in Anatomicis Dissectionibus non comparere; quippe quæ in Cadaveribus occluduntur & latent; cum in Viventibus dilatentur, & possent esse conspicui. Itaque, ut & Usui consulatur simul & Humanitati, non est omninò rejicienda *Anatomia Vivorum*, neque ad fortuitas Chirurgicorum Inspectiones (quod Celsus fecit) remittenda; cum hoc ipsum bene expediri possit, per Dissectionem Brutorum Vivorum, quæ, non obstante suarum Partium dissimilitudine ab Humanis, huic Inquisitioni, adhibito iudicio, satisfacere possint.

Item in Inquisitione illorum de *Morbis*, inveniunt *Morbos* complures, quos *Insanabiles* decernunt, alios jam inde à Principio Morborum, alios post talem quampiam Periodum. Ita ut L. Syllæ & Triumvirorum Proscriptiones, Res nihili fuerint, præ Medicorum Proscriptionibus, per quas tot Homines iniquissimis Edictis Morti dedunt; Quorum tamen plurimi minore cum difficultate evadunt, quam illi olim inter Proscriptiones Romanas. Neque igitur dubitabo inter *Desiderata* reponere Opus aliquod de *Curationibus Morborum*, qui habentur pro *Insanabilibus*; ut evocentur & excitentur Medici aliqui egregii, & magnanimi, qui huic Operi (quantum largitur Natura rerum) incumbant; quando hoc ipsum, *Istos morbos pronunciare insanabiles*, Neglectum & Incuriam veluti Lege sanciat; & Ignorantiam ab Infamia eximat.

Item ut paulò ulterius insistam: Etiam planè censeo ad officium Medici pertinere, non tantum ut *Sanitatem restituat*; verum etiam ut *Dolores & Cruciatum Morborum* mitiget: Neque id ipsum solummodo, cum illa Mitigatio Doloris, veluti Symptomatis periculosi, ad *convalescentiam* faciat & conducat; imò verò cum abjectâ prorsus omni Sanitatis spe, *Excessum* tantum præbeat è *Vitâ* magis *lenem & placidum*. Siquidem non parva est Felicitatis pars, (quam sibi tantoperè precari solebat Augustus Cæsar) illa *Euthanasia*; Quæ etiam observata est in Excessu Antonini Pii, quando non tam Mori videretur, quam dulci & alto Sopore excipi. Scribitur etiam de Epicuro, quod hoc ipsum sibi procuraverit; cum enim Morbus ejus haberetur pro desperato, Ventriculum & Sensus, Meri largiore haustu, & ingurgitatione obruit; unde illud in Epigrammate,

— *Hinc stygias ebrius hausit aquas.*

Vino scilicet Stygii Laticis Amaritudinem sustulit. At nostris Temporibus, Medicis quasi Religio est, Ægrotis, postquam deplorati sint, assidere; ubi meo iudicio, si Officio suo, atque ad eam Humanitati ipsi deesse nolint, & Artem ediscere, & diligentiam præstare deberent, quæ Animam agentes, facilius & mitius è *Vitâ* demigrent. Hanc autem Partem, Inquisitionem de *Euthansia exteriori* (ad differentiam ejus *Euthansie* quæ Animæ præparationem respicit) appellamus, eamque inter *Desiderata* reponimus.

Item in *Curationibus Morborum* illud generalitèr desiderari reperio; Quod Medici hujusce Ætatis, licet *generales Intentiones Curationum* non malè persequantur, *particulares tamen Medicinas*, quæ ad Curationes Morborum singulorum, proprietate quâdam spectant, aut non bene nôrunt, aut non religiosè observant. Nam Medici Traditionum & *Experientiæ probatæ Fructum*, Magistralitatibus suis destruxerunt, & sustulerunt; Addendo, & demendo, & mutando circa Medicinas, prout iis libitum fuerit; & ferè Pharmacopœorum more, *Quid pro Quo* substituendo; ita superbè imperantes Medicinæ, ut Medicina non ampliùs imperet Morbo. Dempstis enim Theriacâ, & Mithridatio; & fortassè Diascordio, & Confectione Alkermes, & paucis aliis Medicinis, ad nulla ferè certa Pharmaca se religiosè & severè astringunt. Nam Medicamenta illa quæ in Officinis prostant venalia, potiùs in promptu sunt ad Intentiones Generales, quàm accommodata & propria ad Curationes Particulares; siquidem speciatim nullum Morbum magnoperè respiciunt, verùm generatim ad Obstructiones aperiendas, Concoctiones confortandas, Intempèries alterandas pertinent. Atque hinc præcipuè fit, ut Empyrici & Vetulæ sæpenumerò in curandis Morbis foeliciùs operentur, quàm Medici eruditi; quia Medicinarum Probatarum Confectionem & Compositionem fidelitèr & scrupulosè retinent. Equidem memini Medicum quendam apud nos in Angliâ, Practicâ celebrem, Religione propè Judæum, Librorum lectione tanquam Arabem, solitum dicere; *Medici vestri Europæi sunt quidem viri docti; sed non nôrunt particulares curationes morborum.* Quinetiam idem ludere solebat, parùm decorè, dicendo, *Medicos nostros similes esse Episcopis; ligandi & solvendi claves habere, & nihil ampliùs.* Sed ut seriò quod res est dicamus; Plurimùm referre censemus, si Medici aliqui, & eruditione & practicâ insigniores, Opus aliquod conficiant, de Medicinis probatis & experimentalibus, ad Morbos Particulares. Nam quod speciosâ quis ratione nixus, existimet decere Medicum doctum, (habitâ ratione Complexionis Ægrorum, Ætatis, Tempestatis anni, Consuetudinum, & hujusmodi) potiùs Medicinas ex tempore aptare, quàm certis aliquibus præscriptis insistere; id fallax Res est, & *Experientiæ non satis attribuit, Judicio plus nimis.* Sanè quemadmodùm in Rep. Romanâ, Cives erant utilissimi, & optimè compositi, qui aut Consules Populo favebant, aut Tribuni in Partes Senatûs inclinabant: ita in hâc Materiâ, de quâ agimus, Medicos eos probamus, qui aut in magnâ Eruditione, traditiones *Experientiæ plurimùm faciunt; aut in Practicâ insigni, Methodos & Generalia Artis non aspernantur.* Modificationes verò Medicinarum (si quando sit opus eas adhibere) potiùs in Vehiculis earum exercendæ sunt, quàm in ipso Corpore Medicinarum; in quo nil novandum, absque evidenti necessitate. Hanc igitur Partem, quæ de *Medicinis Authenticis, & Positivis* tractet, desiderari statuimus. Res autem est, quæ tentari non debet, absque acri & severo Judiciò, & tanquàm in Synodo Medicorum selectorum.

Item, inter Præparaciones Medicinarum, mirari subit (præsertim cum *Medicina ex Mineralibus à Chymicis in tantum evectæ &*

celebratæ sint ; cùmque tales Medicinæ tutius ad Exteriora, quam intrò sumantur) neminem adhuc inventum, qui per Artem, *Thermas Naturales*, & *Fontes Medicinales* imitari annixus fuerit; cùm tamen in confesso sit, *Thermas illas & Fontes*, Virtutes suas, ex Venis Mineralium, per quas permeant, nancisci : Quinetiam in manifestum hujus rei documentum, benè nôrit Humana Industria, discernere & distinguere per Separationes quasdam, ex quo genere Mineralium, hujusmodi Aquæ inficiantur ; veluti an ex Sulphure, Vitriolo, Chalybe, aut aliquo simili ? Quæ naturalis Aquarum tinctura, si ad Artificiosas compositiones reduci posset ; fuerit in potestate Hominis, & plura genera earum (prout usus postulat) efficere ; & temperamentum ipsarum pro arbitrio regere. Hanc igitur Partem, de *Imitatione Naturæ in Balneis Artificialibus* (re proculdubiò & utili, & in promptu) *desiderari* censemus.

Ne verò singula scrupulosius exequamur, quam vel Instituto nostro, vel hujusce Tractatus Naturæ convenit, claudemus hanc Partem, Defectus alterius cujusdam enumeratione, qui maximi nobis videtur momenti ; Nimirum, quod *Medendi ratio*, quæ obtinuit, sit *nimio plus compendiosa*, quam ut Insigne aliquid aut Arduum præstare possit. Etenim iudicio nostro, opinio fuerit magis blanda, quam vera, si quis existimet Medicamentum aliquod tam potens aut felix fieri posse, ut Usus ejus simplex, Curationi alicui grandiori sufficiat. Mirabilis profecto foret Oratio, quæ pronunciata, aut etiã sæpius repetita, Vitium aliquod Animo penitus insitum aut inveteratum, corrigere aut tollere possit. Longè certè abest. Verùm quæ in Naturâ eximiè possunt & pollent, sunt Ordo, Prosecutio, Series, Vicissitudo Artificiosa. Quæ, licet majus quoddam in præcipiendo iudicium, majoremque in parendo constantiam, requirant ; tamen Effectuum magnitudine abundè rem compensant. Etsi autem ex Opera Medicorum quotidianâ, quam, invisendo, assidendo, præscribendo, Ægrotis præstant, putaret quispiam haud segnitè ipsos Curationem persequi ; atque in eadem, certâ quâdem viâ, insistere : Tamèn si quis ea, quæ præscribere & ministrare soleant Medici, acutiùs introspiciat, inveniet pleraque vacillationis & Inconstantia plena, & quæ extempore excogitentur, & in Mentem illis veniant, absque certo aliquo, aut præviso Curationis tramite. Debuerant autem etiã ab initio, post Morbum bene perspectum & cognitum, Seriem curandi ordinatam meditari, neque ab eâ, absque gravi Causâ, discedere. Atque sciant pro certo Medici, posse (exempli gratia) tria fortassè, aut quatuor Medicamenta, ad Morbum aliquem gravem curandum rectè præscribi, quæ debito ordine, & debito intervallo sumpta, Curationem præstent : quorum singula, si per se tantum sumerentur, aut si ordo inverteretur, aut intervallum non servaretur, fuerint prorsus nocitura. Neq; tamen id volumus, ut omnis scrupulosa & superstitiosa curandi Ratio in pretio sit tanquam optima, (non magis quam omnis *Via arcta, via sit ad Cælum* :) verùm ut æquè recta sit Via, ac arcta & difficilis. Hanc autem Partem, quam *Filum medicinale* vocabimus, *desiderari* ponimus. Atque hæc illa sunt, quæ in *Doctrinâ Medicinæ, de Curatione*

Curatione Morborum, desideramus; nisi quod restet Unicum, quod pluris est quàm illa omnia. *Desideratur* nimirum *Philosophia Naturalis Vera & Activa*, cui *Medicinae Scientia* inædificetur. Cæterum illa non est hujusce Tractatus.

Tertiam Partem *Medicinae*, posuimus illam de *Prolongatione Vitæ*; quæ nova est, & *desideratur*; Estque omnium Nobilissima. Si enim tale aliquid inveniri possit, non versabitur tantum *Medicina* in *Curationum sordibus*, nec *Medici* ipsi propter *Necessitatem* solummodò *honorabuntur*; sed utique propter *Donum Mortalibus*, ex terrenis, quasi maximum; cujus poterint esse, secundum Deum, *Dispensatores & Administri*. Licet enim *Mundus Homini Christiano*, ad *Terram proditionis* contendenti, tanquam *Eremus* sit; tamen in *Eremo* ipso proficiscentibus, *Calceos & Vestes* (*Corpus scilicet nostrum, quod Animæ loco Tegminis est*) minùs atteri, *Gratiæ Divinæ Munus* quoddam æstimandum. Hæc de re, quia est ex optimis, eamque inter *Desiderata* posuimus, ex more nostro, & *Monita* dabimus, & *Indicia, & Præcepta*.

Primò *monemus*, ex *Scriptoribus*, circa hoc *Argumentum*, neminem esse, qui aliquid Magni, ne dicamus aliquid Sani, repererit. *Aristoteles* certe *Commentarium* de hoc edidit perpusillum, in quo nonnihil inest *Acuti*; quòd *Ipsè Omnia esse vult*, ut solet. At *Recentiores* tam oscitantè, & *superstitiosè*, de hoc scripserunt, ut *Argumentum ipsum* ob eorum *vanitatem*, tanquam *vanum & vecors* haberi cœperit.

Secundò *monemus*, ipsas *Intentiones*, quæ hùc spectant, *Medicorum*, *Res nihili esse*; & *Cogitationes* *Hominum* à re potius abducere, quàm *versus eam dirigere*. *Sermocinantur enim*, *Mortem* in *Destitutione Calidi & Humidi consistere*: *Deberi itaque Calorem Naturalem confortari, Humorem autem Radicalem foveri*; Perinde ac si hæc *Jusculis*, aut *Lactucis & Malvis*, aut *Amydo*, aut *Jujubis*, aut *raris Aromatibus*, aut *Vino generoso*, aut etiàm *Spiritu Vini*, & *Oleis Chymicis*, confici possit; Quæ omnia obsunt potius quàm profunt.

Tertiò *monemus*, ut *Homines nugari desinant*, nec tam faciles sint, ut credant, grande illud opus, quale est *Naturæ Cursum* remorari & *retrovertere*, posse *Hauftu aliquo Matutino*, aut *Ufu alicujus Pretiosæ Medicinæ*, ad exitum perducì; Non *Auro potabili*, non *Margaritarum Essentiis*, & *similibus Nugis*; sed ut pro certo habeant, *Prolongationem Vitæ* esse rem operosam, & quæ ex compluribus *Remediis*, atque eorum inter se *Connexione idoneâ*, constet: Neque enim quisquam ita *stupidus esse debet*, ut credat, quod nunquàm factum est adhuc, id fieri jam posse, nisi per modos etiàm nunquàm tentatos.

Quartò *monemus*, ut *Homines ritè animadvertant & distinguant*, circa ea, quæ ad *Vitam sanam*, & ea, quæ ad *Vitam longam*, conferre possunt. Sunt enim nonnulla, quæ ad *Spirituum Alacritatem*, & *Functionum Robur*, & *Morbos arcendos*, profunt; quæ tamen de summa *Vitæ detrahunt*, & *Atrophiam senilem absque Morbis accelerant*: Sunt & alia, quæ ad *Prolongationem Vitæ*, & *Atrophiam senilem longiùs summovendam* juvant; sed tamen non usurpantur absque *periculo Valetudinis*; Aded ut qui iis utentur ad *Prolongationem Vitæ*, debeant simul *Incommodis* occurrere, quæ alioquin

ex eorum usu supervenire possint. Atque *Monita* haec tenens dedimus. Quod ad *Indicia* attinet; Tale hujus rei (quam Animo metimur) Plasma est. Conservantur res & durant duobus Modis: Aut in *Identitate sua*; Aut per *Reparationem*. In *Identitate sua*; ut *Musca*, aut *Formica in Succino*; *Flos*, aut *Pomum*, aut *Lignum in Conservatoris Nivalibus*; *Cadaver inter Balsama*. Per *Reparationem*; ut in *Flamma*; & in *Mechanicis*. Operanti ad *Prolongationem Vitae*, utroque genere utendum est; (disjuncta minus possunt) Corpusque Humanum conservandum, quemadmodum *Inanimata* conservantur: Ac rursus quemadmodum *Flamma* conservatur; Ac denique quadamtenus ut *Mechanica* conservantur. Tres igitur sunt ad prolongandam *Vitam* Intentiones: *Retardatio Consumptionis*; *Probitas Reparationis*; & *Renovatio* ejus quod coepit veterascere. *Consumptio* fit à duabus *Depravationibus*; *Depravatione Spiritus Innati*; & *Depravatione Aeris Ambientis*. *Prohibitio* utriusque duplex; Aut si *Agentia* illa fiant minus *Predatoria*; aut si *Patientia* (*Succi scilicet Corporis*) reddantur minus *Depravabilia*. *Spiritus* fit minus *Predatorius*, si aut *substantia densetur*, ut in usu *Opiatorum* & *Nitratorum*, & in *Contristationibus*; Aut *Quantitate minuat*, ut in *Dietis Pythagoricis* & *Monasticis*; Aut *Motu leniatur*, ut in *Otio* & *Tranquillitate*. *Aer* ambiens fit minus *Predatorius*, si aut minus *incalescat à Radiis Solis*, ut in *Regionibus frigidioribus*; in *Speluncis*; in *Montibus*; & in *Columnis Anacoretarum*: Aut *summoveatur à Corpore*, ut in *Cute densa*, & in *plumis Avium*, & in usu *Olei* & *Unguentorum absque Aromatibus*. *Succi Corporis* redduntur minus *depravabiles*, si aut *Duri facti sint*; aut *Rosidi* sive *oleosi*. *Duri*, ut in *Vitâ aspero*; *vitâ in Frigido*; *Exercitationibus robustis*; *Balneis* quibusdam *Mineralibus*. *Rosidi*, ut in usu *Dulcium*, & *abstinentiâ à Salis & Acidis*, & maxime omnium, in tali *Missione Potus*, quæ sit partium valde *tenuium & subtilium*, absque tamen omni *Acrimonia* aut *Acedine*. *Reparatio* fit per *Alimenta*; *Alimentatio* autem promovetur quatuor Modis: Per *Concoctionem Viscerum* ad *Extrusionem Alimenti*, ut in *confortantibus Viscera principalia*; Per *Excitationem Partium Exteriorum* ad *Attractionem Alimenti*, ut in *Exercitationibus & Fricationibus* debitis, atque *Uctionibus* quibusdam & *Balneis* appropriatis; Per *Preparationem Alimenti* ipsius, ut *facilius se insinuet*, & *Digestiones* ipsas quadamtenus anticipet, ut in variis & artificiosis *Modis Cibi condiendi*, *Potus miscendi*, *Panis fermentandi*, & horum trium *Virtutes in unum redigendi*; Per *Confortationem* ipsius *ultimi Actus Assimilationis*, ut in *Somno tempestivo*, & *Applicationibus* quibusdam *exterioribus*. *Renovatio* ejus quod coepit veterascere, fit duobus Modis; vel per *Intenerationem Habitûs Corporis* ipsius, ut in usu *Malacificationum* ex *Balneis*, *Emplastris*, & *Uctionibus*; quæ talia sint ut *imprimant*, non *extrahant*: Vel per *Expurgationem Succi veteris*, & *Substitutionem Succi novi*, ut in *tempestivis & repetitis Purgationibus*, *Sanguinis Missionibus*, & *Dietis attenuantibus*, quæ *Florem Corporis restitunt*. Atque de *Indiciis* haec tenens.

Præcepta quanquam ex ipsis *Indiciis* plurima possint deduci; tria tamen veluti præcipua subjungere visum est. *Præcipimus* primò, ut

Prolongatio

Prolongatio Vitæ expectetur potius à Diætis Stâtis, quàm à Regimine aliquo Viêtus familiari; aut etiàm à Medicamentorum Particularium Excellentia. Etenim, quæ tantâ Virtute pollent, ut Naturam retrovertere valeant; fortiora plerunq; sunt, & potentiora ad alterandum, quàm ut simul in aliquâ Medicinâ componi, multò minùs in Viêtu familiari interspergi possint. Superest itaque ut seriatim, & regularitèr, & ad Tempora certa, & vicibus certis recurrentia, adhibeantur.

Secundò *precipimus*, ut *Prolongatio Vitæ*, expectetur potius ab Operatione in Spiritus, & à Malaciffatione Partium, quàm à Modis Alimentandi. Etenim cum Corpus humanum, ejusque Fabrica (missis externis) à tribus patiatur; Spiritibus scilicet; Partibus; & Alimentis; Via Prolongationis Vitæ per Alimentandi Modos longa est; atq; per multas ambages & circuitus; At viæ per Operationes super Spiritus, & super Partes, multò breviores sunt, & quibus citiùs ad Finem desideratum pervenitur; Eò quod Spiritus subito patiantur, & à Vaporibus, & ab Affectibus, quæ miris modis in eos possunt, Partes item, per Balnea, aut Unguenta, aut Emplastra, quæ subitas etiàm Impressiones faciunt.

Tertiò *precipimus*, quod Malaciffatio Partium per Exterius, fieri debet, per *Consustantialia*, *Imprimentia*, & *Occludentia*. *Consustantialia* enim benevolo Partium amplexu libentèr excipiuntur, & propriè malaciffant. *Imprimentia* autem, & Virtutem Malaciffantium, tanquàm Vehicula, faciliùs & altiùs deducunt, atque ipsa Partes nonnihil expandunt. *Occludentia* autem, Virtutem utrorumque retinent, & paulisper figunt, & Perspirationem, quæ est res Malaciffationi opposita, (quia Humidum emittit,) cohibent. Itaque per hæc tria; (sed potius ordine disposita, & succedentia, quàm commixta;) Res absolvitur. Interim in hac Parte monemus, non eam esse Intentionem Malaciffationis, ut nutriat, Partes per Exterius; sed tantùm ut eas reddat magis idoneas ad Nutriendum. Quicquid enim magis Aridum est, minùs est Activum ad Assimilandum. Atque de *Prolongatione Vitæ*, quæ est *Parstertia Medicinæ* novitèr ascripta, hæc dicta sint.

Veniamus ad *Cosmeticam*, quæ certè Partes habet Civiles, Partes rursùs Effoeminatas. Corporis enim Munditia, & Decor honestus, rectè existimatur promanare à Modestia quâdam Morum, & à Reverentia; imprimis erga Deum, cujus Creaturæ sumus; tum erga Societatem, in quâ degimus; tum etiam erga nosmetipsos, quos non minùs, imò magis quàm alios revereri debemus. Verùm Adulterina illa Decoratio, quæ Fucos & Pigmenta adhibet, digna certè est illis Defectibus, qui eam semper comitantur; eum non sit, aut ad fallendum satis ingeniosa, aut ad utendum satis commoda, aut ad Salubritatem satis tuta & innocua. Miramur autem pravam hanc consuetudinem Fucandi, Leges Censorias, tam Ecclesiasticas quàm Civiles (quæ alias in Luxuriam circa Vestes, aut Cultus Capillorum effoeminatos, admodùm fuerint severæ) ita diù fugisse. Legimus certè de *Iezabele*, quod Pigmentis faciem obliverit; verùm de *Estherâ*, & *Judithâ*, nil tale perhibetur.

Pergamus ad *Athleticam*; Eam sensu intelligimus paulò largiori, quàm accipi consuevit. Huc enim referimus, quicquid versatur circa conciliandam qualemcunq; (quam Corpus humanum suscipit) *Habitatem*;

litatem; sive sit *Agilitatis*, sive *Tolerantiae*. Quarum *Agilitas* duas habet Partes, *Robur & Velocitatem*: Ac *Tolerantia* itidem duas, vel *Indigentiarum Naturalium patientiam*; vel in *Cruciatibus Fortitudinem*. Quorum omnium, videmus saepenumero Exempla insignia, in Practicâ Funambulorum; in duro victu Hominum quorundam Barbarorum; in Stupendis viribus Maniacorum; & in constantiâ nonnullorum inter exquisita Tormenta. Imò si aliqua alia reperiatur Facultas, quæ in priorem Partitionem non cadit (qualis in *Vrinatoribus* saepè conspicitur, qui mirificè Anhelitum cohibere possunt) ad hanc ipsam Artem aggregari volumus. Atque quod talia fieri quandoque possint, manifestissimum est; At Philosophia & inquisitio Causarum circa eadem ferè neglecta jacet; Hanc arbitramur ob Causam, quòd Homini bus persuasum sit hujusmodi Magisteria Naturæ, solummodò vel ex peculiari certorum Hominum indole, (quæ sub Disciplinam non cadit,) vel à diutinâ, ab Annis usque Puerilibus, consuetudine, (quæ potius imperari quam doceri solet) obtinere. Quod etsi verum prorsùs non sit; tamen *Defectus* hujusmodi Rerum quid attinet notare? Cerramina enim Olympica jam diù cessarunt; Tum etiâ in ejusmodi rebus Mediocritas sufficit ad usum; Excellentia autem Mercenariæ cuidam Ostentationi ferè inseruit.

Postremò accedimus ad *Artes Voluptarias*. Eæ secundum sensus ipsos dispertitæ sunt: Oculos oblectat præcipuè *Pictoria*, cum aliis Artibus innumeris, (quæ ad Magnificentiam spectant) circa *Ædificia*, *Hortos*, *Vestes*, *Vasa*, *Calices*, *Gemmas*, & similia. Aures demulcet *Musica*, quæ tantâ Vocum, Spiritus, Chordarum, Varietate, & apparatu, instructa est. Olim etiâ *Hydraulica*, pro Coryphæis quibusdam Artis ejus habitæ sunt, quæ nunc propè obsoleverunt. Atque Artes, quæ ad Visum, aut Auditum spectant, præ aliis præcipuè Liberales habitæ sunt: Sensus hi duo magis casti; Scientiæ magis eruditæ; quippe qui etiâ *Mathematicam*, veluti Ancillam, in Familiis suis habeant: Etiam Altera ad Memoriam & Demonstrationes; Altera ad Mores & Affectus Animi nonnihil respicit. Reliquorum Sensusum Oblectationes, atque Artes circa ipsos, minùs in honore sunt; veluti *Luxuriæ* quam *Magnificentiae* propiores. Unguenta, Odoramenta, Deliciæ & Cupediæ Mensarum, maximè autem Incitamenta Libidinis, rectius Censore quàm Doctore indigent. Optimè sanè à quibusdam annotatum est, nascentibus & crescentibus Rebuspub. Artes Militares florere; in statu & culmine positas Liberales; at ad declinationem & decasum vergentibus Voluptarias. Hæc verò *Ætas* nostra, vereor ne tanquàm in decasu felicitatis, in Artes voluptarias inclinæ. Quare ista missa faciamus. Cum *Artibus Voluptariis Ioculares* copulo. Deceptiones siquidem Sensusum, inter Delectationes Sensusum reponendæ sunt.

Jam verò transcursis *Doctrinis* illis, circa *Corpus Humanum*, (*Medicinâ*, *Cosmeticâ*, *Aiblericâ*, *Voluptariâ*) illud obiter monemus; Cum in *Corpore Humano* tot Res in considerationem veniant, *Partes*, *Humores*, *Functiones*, *Facultates*, *Accidentia*; Cùmque, (si nobis integrum esset) constitui oportuisset *Corpus unicum Doctrinæ de Corpore Humano*, quæ
ista

ista omnia complecteretur (simile illi *Doctrina de Animâ*, de quâ mox dicemus) tamen ne Artes nimis multiplicentur, neve Veteres Artium Limites (plusquam necesse fuerit) transponantur ; *Doctrinam de Partibus Corporis Humani*, de *Functionibus*, de *Humoribus*, de *Respiratione*, de *Somno*, de *Generatione*, de *Fœtu & Gestatione in Utero*, de *Augmentis*, de *Pubertate*, de *Canicie*, de *Impinguatione*, & similibus, in *Corpus Medicinæ* recipimus ; licet ad Officia illa tria non propriè pertineant ; Sed quia *Corpus ipsum Hominis*, sit per omnia *Medicinæ* Subjectum. *Motum autem Voluntarium*, & *Sensum*, ad *Doctrinam de Animâ* rejicimus ; siquidem *Animæ* Partes in his duobus sunt potiores. Atque sic *Doctrinam*, quæ circa *Corpus Hominis* versatur (quod *Animæ* pro Tabernaculo duntaxat est) claudimus.

CAPUT III.

Partitio Philosophiæ Humanæ circa Animam, in *Doctrinam de Spiraculo* ; & *Doctrinam de Animâ Sensibili* sive *Productâ*. *Partitio secunda ejusdem Philosophiæ*, in *Doctrinam de Substantiâ & Facultatibus Animæ* ; & *Doctrinam de Ufu*, & *Objectis Facultatum*. *Appendices duæ Doctrinæ de Facultatibus Animæ* ; *Doctrina de Divinatione Naturali* ; & *Doctrina de Fascinatione*. *Distributio Facultatum Animæ Sensibilis*, in *Motum* ; & *Sensum*.

 Eniamus ad *Doctrinam de Animâ Humanâ* ; è cujus *Thefauris*, omnes cæteræ *Doctrinæ* depromptæ sunt. Ejus duæ sunt *Partes* ; Altera tractat de *Animâ Rationali*, quæ *Divina* est ; Altera de *Irrationali*, quæ communis est cum *Brutis*. Notavimus autem paulò superiùs (ubi de *Formis* loquebamur) differentes illas duas *Animarum* Emanationes, quæ in primâ utriusque *Creatione*, se dant conspiciendas ; Nimirum, quod altera *Ortum* habuerit à *Spiraculo Dei* ; Altera è *Matricibus Elementorum*. Nam de *Animæ Rationalis* *Generatione Primitivâ*, ita ait *Scriptura*, *Formavit Hominem de limo Terræ*, & *spiravit in Faciem ejus Spiraculum Vitæ*. At *Generatio Animæ Irrationalis*, sive *Brutorum*, facta est per Verba illa, *Producat Aqua* ; *Producat Terrâ* ; Hæc autem *Animæ* (qualis est in *Homine*) *Animæ Rationali* *Organum tantum* est, atque *Originem* habet, & ipsa quoque, quemadmodum in *Brutis*, è *Limo Terræ* : Neque enim dictum est, *Formavit Corpus Hominis de Limo Terræ* ; sed *Formavit Hominem* ; integrum scilicet *Hominem*, excepto illo *Spiraculo*. Quamobrem *Partem primam Doctrinæ Generalis* circa *Animam Humanam*, *Doctrinam de Spiraculo* appellabimus ; *Secundam* verò, *Doctrinam de Animâ Sensibili* sive *Productâ*. Neque tamen, cum hætenus *Philosophiam* solum tractemus (quippe *Sacram Theologiam* in

Fine Operis collocavimus) Partitionem istam à *Theologiâ* mutuare-
mus, nisi etiã cum principiis *Philosophiæ* conveniret. Plurimæ enim
& maximæ sunt *Animæ Humane* præcellentiæ supra *Animas Bruto-*
rum, etiã Philosophantibus secundum Sensum manifestæ. Ubi-
cunque autem tot & tantarum invenitur Excellentiarum Symbolum,
ibi meritò semper constitui debet Differentia specifica. Itaque nobis
non nimium placet, Confusa illa & promiscua Philosophorum de
Animæ Functionibus Tractatio; ac si *Animæ Humane*, Gradu potius
quàm Speciei, discriminata esset ab *Animâ Brutorum*; Non aliter
quàm Sol inter Astra, aut Aurum inter Metalla.

Subjungenda est etiã Partitio alia *Doctrinæ Generalis* circa *Animam*
Humanam, antequàm de Speciebus fusiùs loquamur. Etenim, quæ
de Speciebus postea dicemus, utramque Partitionem, tum illam quam
jam modò posuimus, tum istam quam nunc proponemus, simul tra-
ctabunt. Secunda igitur Partitio sit, in *Doctrinam* de *Substantiâ & Fa-*
cultatibus Animæ; & *Doctrinam* de *Vsu & Objectis Facultatum*.

Præmissis itaque his Partitionibus geminis, ad Species accedamus.
Doctrinæ de *Spiraculo*, eademque de *Substantiâ Animæ Rationalis*, com-
plectitur Inquisitiones illas de Naturâ ejus; Utrum *Nativa* sit illa, an
Adventitia; *Separabilis* an *Inseparabilis*; *Mortalis*, an *Immortalis*; qua-
tenus *Legibus Materiæ alligata*, quatenus *minimè*; & similia? Quæ ve-
rò hujus sunt Generis, licet etiã in *Philosophiâ*, & diligentiorum
& altiorum Inquisitionem subire possint, quàm adhuc habetur; ut-
cunque tamen in fine, Religioni determinanda & diffinienda rectius
transmitti censemus: Aliter enim, Erroribus haud paucis, & Sensus
Illusionibus omninò exponentur. Etenim, cum *Substantia Animæ*, in
Creatione suâ, non fuerit extracta aut deducta, ex *Massa Cœli &*
Terræ, sed immediatè inspirata à Deo; Cùmque *Leges Cœli &*
Terræ, sint propria *Subjecta Philosophiæ*; quomodò possit Cog-
de *Substantiâ Animæ Rationalis* ex *Philosophiâ* peti & haberi? Quin-
imò ab eadem *Inspiratione Divinâ* hauriatur, à quâ *Substantia Animæ*
primò emanavit.

Doctrinæ verò de *Anima Sensibili* sive *Productâ*, etiã quatenus ad
Substantiam ejus, verè inquiritur: At ea Inquisitio nobis quasi *deside-*
rari videtur. Quid enim ad *Doctrinam* de *Substantiâ Animæ* faciunt, *Actus*
ultimus, & *Forma Corporis*, & hujusmodi *Nugæ Logicæ*? *Anima* liqui-
dem *Sensibilis* sive *Brutorum*, planè *Substantia Corporea* censenda est,
à *Calore* attenuata, & facta *Invisibilis*; *Aura* (inquam) ex *Naturâ*
Flammæ & Aëreâ conflata, *Aëris mollicie* ad *Impressionem* recipien-
dam, *Ignis vigore* ad *Actionem* vibrandam dotata; partim ex *Oleosis*,
partim ex *Aqueis* nutrita; *Corpore obducta*, atque in *Animalibus*
perfectis in *Capite* præcipuè locata, in *Nervis* percurrens, & *Sangui-*
ne spirituosâ *Arteriarum* resecta & reparata; quemadmodum *Bernar-*
dinus Telesius, & *Discipulus* ejus *Augustinus Donius*, aliquâ ex par-
te, non omninò inutilitè, asseruerunt. Itaque de hac *Doctrinâ*, dili-
gentior fiat *Inquisitio*: Eò magis, quod hæc *Res* non benè intellecta,
Opiniones superstitiosas, & planè contaminatas, & *Dignitatem Ani-*
mæ Humane pessimè conculcantes, de *Metempsychôsi* & *Lustrationibus*
Animarum

Animarum per Periodos Annorum, denique de nimis propinquâ *Anima Humana* erga *Animas Brutorum* per omnia *Cognitione*, peperit. Est autem hæc *Anima* in Brutis *Anima principalis*, cujus *Corpus Brutorum* Organum; In Homine autem, Organum tantum & ipsa *Anima Rationalis*; & *Spiritus* potius Appellatione, quam *Anima* indigitari possit. Atque de *Substantiâ Anima* hæcenus.

Facultates autem *Animæ* notissimæ sunt; *Intellectus*, *Ratio*, *Phantasia*, *Memoria*, *Appetitus*, *Voluntas*, denique universæ illæ, circa quas versantur *Scientiæ* *Logicæ*, & *Ethicæ*: Sed in *Doctrinâ de Animâ*, *Origines* ipsarum tractari debent, idque physicè, prout *Animæ* innatæ sint, & adhæreant: *Vsus* tantum ipsarum, & *Objecta*, illis alteris *Artibus*, deputantur. Atque in hac parte, nihil egregii (ut nobis videtur) adhuc repertum est; quanquam *desiderari* eam haud sanè dixerimus. Habet etiâ Pars ista, *De Facultatibus Animæ*, Appendices duas; quæ & ipsæ, quemadmodum tractantur, potius *Fumos* nobis exhibuerunt, quam *Flammam* aliquam lucidam *Veritatis*: Altera harum est *Doctrina de Divinatione Naturali*; Altera de *Fascinatione*.

Divinationem ab Antiquis, nec malè, in duas Partes divisam habemus; *Artificialem*, & *Naturalem*: *Artificialis* Ratiocinando, ex Indicatione Signorum, Prædictionem colligit; *Naturalis*, ex ipsâ *Animi præsentatione* internâ, absque Signorum Adminiculis, præfagit. *Artificialis* duplex; Altera argumentatur ex *Causis*; Altera ex *Experimentis* tantum, cœcâ quâdam Auctoritate: Quæ posterior, ut plurimum, superstitiosa est; quales erant *Ethnicorum Disciplinæ*, circa *Inspectionem Extorum*, *Volatum Avium*, & similia. Etiâ *Chaldæorum Astrologia* solennior, non multò melior. At *Artificialis Divinatio* utraque, inter diversas *Scientias* spargitur. Habet *Astrologus* Prædictiones suas, ex situ *Astrorum*. Habet etiâ *Medicus* suas, De *Morte* ingruente; De *Convalescentiâ*; De *Symptomatibus Morborum* superventuris, ex *Urinis*, *Pulsibus*, *Aspectu Ægrorum*, & similibus. Habet & *Politicus* suas; *O Urbem Venalem*, & *ciò perituram*, si *Empyrem invenerit*: Cujus *Vaticinii* fides non diù morata est; impleta primùm in *Syllâ*, postea in *Cæsare*. Hujusmodi igitur Prædictiones, præsentis non sunt *Instituti*, verùm ad *Artes* proprias remitti debent. *Naturalis* autem *Divinatio*, ex vi scilicet internâ *Animi* Ortum habens, ea demùm est, de quâ nunc agitur. Hæc duplex est; Altera *Nativa*; Altera per *Influxum*. *Nativa* hoc nititur *Suppositionis* *Fundamento*; Quod *Anima* in se reducta, atque collecta, nec in *Corporis* *Organa* diffusa, habeat ex vi propria *Essentiæ* suæ, aliquam *Prænotionem* *Rerum* futurarum: Illa verò optimè cernitur, in *Somnis*, *Ecstasibus*, *Confiniis* *Mortis*; raritè inter *Vigilandum*, aut cum *Corpus* sanum sit ac validum. Hujusmodi verò status *Animi*, procuratur ferè, aut adjuvatur, ex *Abstinentiis*, atque illis *Rebus*, quæ *Animam* à *Muneribus* *Corporis* exercendis maximè sevocant, ut suâ *Naturâ* absque *Impedimentis* *Exteriorum* gaudere possit. *Divinatio* verò per *Influxum*, hoc altero *suppositionis* *Fundamento* nititur; Quod *Animâ*, veluti *Speculum*, *Illuminationem* quandam secundariam, à *Præscientia* *Dei*, & *Spirituum* excipiat; Cui etiâ idem, qui priori, Status

Status & Regimen Corporis confert. Eadem enim Animæ sevocatio efficit, ut & suâ Naturâ impensius utatur; & Divinorum Influxuum sit magis susceptiva: Nisi quod in *Divinationibus* per *Influxum*, Anima Fervore quodam, atque tanquam Numinis præsentis Impatientiâ (quæ apud Priscos *Sacri Furoris* nomine vocabatur) corripiatur; In *Divinatione* autem *Nativâ*, Quietipotius & Vacationi propior sit.

Fascinatio autem, est Vis & Actus Imaginationis intensivus, in Corpus alterius: (Vim enim Imaginationis super Corpus proprium ipsius Imaginantis superius perstrinximus.) In hoc genere Schola Paracelsi, & ementitæ *Naturalis Magiæ* Cultores, tam fuerunt immodici, ut Imaginationis Impetum & Apprehensionem, *Miracula-paranti Fidei* tantum non exæquarint. Alii ad Similitudinem Veri propius accedentes; cum occultas Rerum Energias & Impressiones, Sensuum Irradiationes, Contagionum de Corpore in Corpus Transmisiones, Virtutum Magneticarum Delationes, acutiùs intuerentur; in eam opinionem devenerunt, ut multò magis à Spiritu in Spiritum (cum Spiritus præ Rebus omnibus sit, & ad Agendum strenuus, & ad Patiendum tener & mollis) Impressiones, & Delationes, & Communicationes fieri poterint. Unde increbuerunt Opiniones factæ quasi Populares, De Genio superiori, De Hominibus quibusdam infauktis & ominosis, De Ictibus Amoris & Invidiæ; & aliæ his similes. Atque huic conjuncta est Disquisitio, quomodo *Imaginatio* intendi & fortificari possit? Quippe si Imaginatio fortis tantarum sit virium, operæ-pretium fuerit nosse, quibus modis eam exaltari, & se ipsâ majorem fieri detur? Atque hic obliquè, nec minùs periculose, se insinuat Palliatio quædam, & Defensio maximæ Partis *Magiæ Cæremomialis*. Speciosus enim fuerit Prætextus, Cæremonias, Characteres, Incantationes, Gesticulationes, Amuleta, & similia, non ex aliquo tacito, aut Sacramentali cum malis Spiritibus contractu, vires nancisci; sed eò pertinere tantum, ut Imaginatio illius, qui his utitur, roboretur & exaltetur: Quæadmodum etiã in Religione, usus Imaginû, ad Mentis Hominum in Rerum Contemplatione defigendas, & Devotionem Precantium excitandam, invaluit. Attamen in ea talis est Sententia; Etiam si detur vim imaginationis esse utique potentem; atque insuper Cæremonias vim illam intendere & roborare; posito denique, quod adhibeantur Cæremoniæ ad hanc Intentionem sincerè, atque tanquam Remedium Physicum, absque aliquâ vel minimâ cogitatione, de invitandis per ipsas auxiliis Spirituum; haberi nihilominus debent pro illicitis, propterea quod Sententiæ illi Divinæ, adversus Hominem propter Peccatum latæ, repugnent & recalcitent, *In sudore vultus comedes panem tuum*. Siquidem Magia ejus generis, egregios illos Fructus, quibus Deus Pretium Laborem constituit, adipiscendos proponit, per paucas, easque faciles, & minimè operosas Observantias.

Supersunt *Doctrinæ* duæ, quæ ad *Facultates Animæ Inferioris* sive *Sensibilis*, præcipuè spectant; utpote quæ cum Organis Corporeis maximè communicant. Altera de *Motu Voluntario*; Altera de *Sensu & Sensibili*. In priori harum, etiã aliàs satis jejunè inquisitâ, Unica Pars ferè integra deest. Etenim de Officio, & Fabricâ commodâ Nervorum

vorum & Musculorum, & aliorum quæ ad hunc Motum requiruntur; Quæque Pars Corporis quiescat dum alia moveatur; Tum quod hujusce Motus Rector & quasi Auriga sit Imaginatio, adeò ut dimissa Imagine ad quam Motus fertur, statim intercipiatur & fistatur Motus ipse, (ut cum deambulamus, si alia subeat Cogitatio acris & defixa, continuo consistimus;) et aliæ nonnullæ Subtilitates non malæ, in Observationem & Inquisitionem jam pridem venerunt. Quomodo verò Compressiones, et Dilatationes, & Agitationes Spiritus, (qui proculdubio Motus Fons est) corpoream & crassam Partium Molem, flectat, excitet, aut pellat, adhuc diligenter inquisitum & tractatum non est. Neque mirum, cum *Anima ipsa Sensibilis*, hætenus potius pro Entelechiâ & Functione quâdam habita sit, quam pro substantiâ. At quando jam innotuerit, ipsam esse Substantiam Corpoream & Materialiam, necesse est etiam, ut quibus nixibus, Aura tam pusilla & tenera, Corpora tam crassa & dura, in *Motum* ponere possit, inquiratur. De hac Parte igitur, cum *desideretur*, fiat Inquisitio.

At de *Sensu & Sensibili*, longè uberius & diligentius adhibita est Inquisitio, tam in Tractatibus circa ea generalibus, quam in Artibus specialibus, utpotè *Perspectivâ*, *Musicâ*: quam vere, nihil ad Institutum: quandoquidem illa tanquam *Desiderata* ponere non liceat. Sunt tamen duæ Partes Nobiles & insignes, quas in hac Doctrinâ *desiderari* statuimus: Altera de *Differentiâ Perceptionis & Sensus*; Altera de *Formâ Lucis*.

Arque Differentiam inter *Perceptionem* et *Sensum*, benè enucleatam, debuerant Philosophi Tractatibus suis de *Sensu & Sensibili* præmittere, ut rem maximè fundamentalem. Videmus enim, quasi omnibus Corporibus Naturalibus, inesse vim manifestam *Percipiendi*; Etiam Electionem quandam Amicam amplectendi, Inimicam & Alienam fugiendi. Neque nos de subtilioribus *Perceptionibus* tantum loquimur; veluti cum Magnes Ferrum allicit; Flamma ad Naphtham affilit; Bulla Bullæ approximata coit; Radiatio ab Objecto albo diffilit; Corpus Animalis utilia assimilât, inutilia excernit; Spongiæ Pars (etiam super Aquam elevata) Aquam attrahit, Aerem expellit; & hujusmodi; Etenim quid attinet talia enumerare? Nullum siquidem Corpus ad aliud admotum, illud immutat, aut ab illo immutatur, nisi Operationem præcedat *Perceptio* Reciproca. *Percipit* Corpus Meatus quibus se insinuat; *Percipit* Impetum alterius Corporis, cui cedit; *Percipit* Amotionem alterius Corporis, à quo detinebatur, cum se recipit; *Percipit* Divulsionem sui Continui, cui ad Tempus resistit; ubique denique est *Perceptio*. Aer verò Calidum & Frigidum tam acutè *percipit*, ut Ejus *Perceptio* sit longè subtilior quàm Tactus Humani; qui tamen pro Calidi & Frigidi Normâ habetur. Duplex igitur deprehenditur circa hanc *Doctrinam* Hominum Culpa; Alia, quod eam intractatâ, & intractatâ (cum tamè sit Res nobilissima) pserunq; reliquerunt: Alia, quod qui huic Contemplationi fortè Animum adjecerunt, longius, quàm par est, provecti sunt, et *Sensum* Corporibus omnibus tribuerunt: ut piaculum ferè sit Ramum Arboris avellerè, ne fortè instar Polydori ingemiscat. At debuerant illi *Differentiam Perceptionis & Sen-*

Sensus, non tantum in Comparatione Sensibilium ad Insensibilia, secundum Corpus integrum, explorare, (veluti Plantarum & Animalium;) verum etiam in Corpore ipso Sensibili animadvertere, quid in Causa sit, cur tot Actiones expediantur, absque omni tamen *Sensu*? Cur Alimenta digerantur, egerantur; Humores & Succus, sursum, deorsum, ferantur; Cor & Pulsus vibrent; Viscera, sua quæque Opificia, sicut Officinæ, producant; & tamen hæc omnia, & complura alia, absque *sensu* fiant? Verum Homines non satis acutè, qualis sit Actio *Sensus*, viderunt; atque quod Genus Corporis, quæ Mora, quæ Conduplicatio Impressionis ad hoc requirantur, ut Dolor vel Voluptas sequatur? Denique *Differentiam* inter *Perceptionem* simplicem, & *Sensum*, nullo modo nosse videntur; nec quatenus fieri possit *Perceptio* absque *sensu*. Neque enim hæc Verborum tantum Controversia est, sed de Re magni prorsus Momenti. De hac igitur *Doctrinâ* (ut in primis utili, & ad plurima spectante) melius inquiratur. Quandoquidem etiam circa hanc Rem Inscitia, tantum apud nonnullos ex Antiquis Philosophis potuerit; ut omnibus sine discrimine Corporibus Animam infundi putaverint: Neque enim videbant, quomodo *Moribus* cum discretionè fieri potuerit absque *sensu*; aut *Sensus* adesse absque *Animâ*.

De *Formâ Lucis*, quod debita non facta fuerit Inquisitio (præsertim cum in *Perspectivâ* strenuè elaborârunt Homines) stupenda quædam negligentia censeri possit. Etenim, nec in *Perspectivâ*, nec aliàs, aliquid de Luce, quod valeat, inquisitum est. Radiationes ejus tractantur, Origines minimè. Sed Collocatio demùm *Perspectivæ* inter *Mathematica*, hunc ipsum Defectum, & alios similes peperit; quia à *Physicis* præmaturè discessum est. Tractatio autem de *Luce*, & Causis ejus, in *Physicis* rursus supersticiosa ferè est, tanquam de Re inter Divina & Naturalia mediâ; adeò ut quidam ex Platonicis, eam *Materiâ* ipsâ antiquiorem introduxerint: Cum enim Spatium esset difflatum, id primum Lumine, postea verò Corpore impletum fuisse, vanissimo commento asseruerunt: Quando tamen *Scripturæ Sacræ*, Massam Cœli & Terræ, tenebrosam, ante Lucem creatam, disertè posuerint. Quæ verò *physicè*, & secundum *Sensum* de eâ tractantur, et statim ad Radiationes descendunt, ut parùm *Physicæ* Inquisitionis circa hanc rem extet. Debuerant autem Homines *Contemplationes* suas submittere paulisper, & quid sit *Corporibus* omnibus *Lucidis* commune inquirere, tanquam de *Formâ Lucis*. Etenim quam immensâ est corporis *Differentia*, (si ex dignitate considerentur) inter Solem & Lignum putridum, aut Squammas etiam Piscium putridas? Inquirere etiam debuerant, quid tandem in causâ sit, cur aliqua ignescant, & *Lucem* ex se jaciant calefacta, alia minimè? Ferrum, Metalla, Lapides, Vitrum, Ligna, Oleum, Sevum, ab Igne, vel Flammam vibrant, vel saltè rubescunt: At Aqua, Aer, acerrimo & tanquam furenti Calore fervefacta, nihil tamen *Lucis* adipiscuntur, nec splendent. Quod si quis hoc eò fieri putet, quod proprium sit Ignis *lucere*, Aqua autem et Aer Igni omninò inimica sint; Is sanè nunquam per Obscuratione Noctis; in Aquâ falsâ, tempestate calidâ, remigavit; cum guttulas Aquæ ex Remorum Concussione subsilientes, micare & *lucescere* videre

videre potuisset. Quod etiam fit in Spumâ Maris ferventiore, quam *Pulmonem Marinum* vocant. Quid denique habent commune cum Flam-
 mâ & Ignitis, Cicendulæ & Luciolæ; & Musca Indica, quæ Camê-
 ram totam illustrat; Et Oculi quorundam Animalium in Tene-
 bris; & Saccharum inter radendum aut frangendum; & Sudor Equi
 nocte æstuosâ festinantis; & Alia nonnulla. Quin & Homines tam
 parùm in hâc re viderunt, ut plerique Scintillas è Silice, Aerem attri-
 tum putent. Attamen quando Aer Calore non ignescat, & *Lucem* ma-
 nifestò concipiat, quomodò tandem fit, ut Noctuæ, & Feles, & alia
 nonnulla Animalia, noctù cernant? Adeò ut ipsi Aeri, (quandò Vi-
 sio absque *Luce* non transigatur) necesse est inesse *Lucem* aliquam Na-
 tivam & genuinam, quamvis tenuem admodùm & infirmam, quæ ta-
 men sit Radiis Visivis hujusmodi Animalium proportionata, iisque
 ad videndum sufficiat. Verùm hujusce Mali (ut plurimorum) Causa
 est, quod Homines ex Instantiis particularibus, *Formas* Naturarum
Communes non elicuerunt; Id quod nos tanquàm Subjectum propri-
 um *Metaphysicæ* posuimus; Quæ & ipsa *Physicæ*, sive *Doctrinæ* de Na-
 turâ Pars est. Itaque de *Formâ* & *Originibus* *Lucis* fiat Inquisitio,
 eaque interim inter *Desiderata* ponatur. Atque de *Doctrinâ*
 circa *substantiam* *Animæ*, tam *Rationalis* quàm *Sen-*
sibilis, cum *Facultatibus* *suis*; atq; de ejusdem
Doctrinæ *Appendicibus*, hæc
 dicta sint.

FRANCISCI BACONI
 BARONIS
 DE
 VERULAMIO,
 VICE-COMITIS
 SANCTI ALBANI,
 DE

Dignitate & Augmentis Scientiarum
 LIBER QUINTUS.

AD REGEM SVVM.

CAPUT I.

Partitio Doctrinæ circa Usus & Objecta Facultatum Anima-
 mæ Humanæ, in Logicam; & Ethicam. Partitio Lo-
 gicæ, in Artes Inveniendi; Judicandi; Retinendi; &
 Tradendi.

Doctrina circa Intellectum, (Rex optime) atque illa al-
 tera circa Voluntatem Hominis, in Natalibus suis
 tanquam Gemellæ sunt. Etenim *Illuminationis*
Puritas & Arbitrii Libertas, simul inceperunt, simul
 corruerunt. Neque datur in Universitate Rerum,
 tam intima Sympathia, quàm illa Veri & Boni.
 Quo magis rubori fuerit Viris doctis, si Scientiâ
 sint tanquam Angeli Alati, Cupiditatibus verò, tanquam Serpentes, qui
 humi reptant; circūgerentes Animas, instar Speculi sanè, sed Menstruati.

Venimus jam ad *Doctrinam* circa *Usum & Objecta Facultatum Animæ Humanae*. Illa duas habet Partes, easque notissimas, & consensu receptas; *Logicam*, & *Ethicam*: Nisi quod *Doctrinam Civilem*, quæ vulgò ut *Pars Ethica* collocatur, jam antè emancipaverimus; & in integram *Doctrinam de Homine Congregato*, sive in *Societate*, constituerimus; hîc tantùm de *Homine segregato* tractantes. *Logica* de *Intellectu & Ratione*; *Ethica* de *Voluntate, Appetitu, & Affectibus* differit: Altera *Decreta*, Altera *Actiões* progignit. Verum quidem est, quod *Phantasia* in utraq; Provincia, tam *Judiciali* quàm *Ministeriali*, *Legati* cujusdam, aut *Internuncii*, aut *Procuratoris reciproci*, vices gerit. Nam *Sensus Idôla* omnigena *Phantasiæ* tradit, de quibus postea *Ratio* judicet: At *Ratio* vicissim *Idôla electa*, & probata *Phantasiæ* transmittit, priusquàm fiat *Executio Decreti*. Siquidem *Motum voluntarium* perpetuò præcedit, eumque incitat *Phantasia*: adeò ut *Phantasia* sit utrique tam *Rationi* quàm *Voluntati* *Instrumentum commune*: nisi quod *Janus* iste *Bifrons* sit, & duas obvertat *Facies*: *Facies* enim *Rationem* aspiciens, *Veritatis* habet *Effigiem*; *Facies* autem *Actionem* aspiciens, *Effigiem Bonitatis*: Quæ tamen sint *Facies*,

— Quales decet esse sororum.

Neque verò *merus & nudus Internuncius* est *Phantasia*; sed *Auctoritatem* non exiguam, vel accipit, vel usurpat, præter *Delationem simplicem Mandati*. Rectè enim *Aristoteles*; *Id Imperii habet Anima in Corpus, quod Dominus in Mancipium*: *Ratio verò in phantasiam, quod in liberâ Civitate Magistratus in Civem*; Ad quem possit sua vice redire *Dominatio*. Videmus enim quod in iis, quæ sunt *Fidei & Religionis*, *Phantasia* supra ipsam *Rationem* scandat & evehatur: Non quod *Illuminatio Divina* locum habeat in *Phantasiâ*; (quin potius in ipsâ *Arce Mentis & Intellectûs*;) verùm quemadmodùm *Gratia Divina* in *Virtutibus*, utitur *Motibus Voluntatis*; ita similiter *Gratia Divina* in *Illuminationibus* utitur *Motibus Phantasiæ*; unde fit ut *Religio* semper *Aditum* sibi ac *Viam* ad *Animum* quaesierit, per *Similitudines, Typos, Parabolas, Visiones, Insomnia*. Rursus haud humile est *Regnum Phantasiæ* in *persuasionibus*, à vi *Eloquentiæ* infinuatis. Nam ubi per *Orationis Artificia* *Hominum Animi* demulcentur, inflammantur, & in quamcunque *Partem* pertrahuntur; totum illud fit per *Excitationem Phantasiæ*, quæ impotens jam facta, non solum *Rationi* insultat, verùm eidem vim quodammodo facit, partim occœcando, partim extimulando. Neque tamen *Causa* videtur, cur à *Partitione* priore discedamus. Nam *Phantasia* *Scientias* ferè non parit: Siquidem *Poesis* (quæ à principio *Phantasiæ* attributa est) pro *Lusu* potius *Ingenii*, quam pro *Scientiâ*, habenda: *Potestatem* autem *Phantasiæ* in *Naturalibus, Doctrinæ de Animâ* paulò antè assignavimus. Eam verò quam habet cum *Rhetoricâ* cognationem, illi ipsi *Arti*, (de quâ infra tractabimus) remitti par est.

Pars ista Humana Philosophiæ, quæ ad *Logicam* spectat, *Ingeniorum plurimorum gustui ac palato* minùs grata est; & nihil aliud videtur quàm *spinosa Subtilitatis Laqueus* ac *Tendicula*. Nam sicut verè dicitur, *Scientiam esse Animi pabulum*; ita in hoc *Pabulo* appetendo, & deligendo,

deligendo, plerique Palatum nacti sunt Israelitarum simile in Deserto; quos Cupido iacessit redeundi ad *Ollas Carnium*, *Mannæ* autem fastidium cepit: Quæ licet Cibus fuerit coelestis, minus tamen sentiebatur almus & sapidus. Eodem modo (ut plurimum) illæ *Scientiæ* placent, quæ habent Infusionem nonnullam *Carnium* magis esculentam; Quales sunt *Historia Civilis*, *Mores*, *Prudentia Politica*, circa quas Hominum Cupiditates, Laudes, Fortunæ vertuntur & occupatæ sunt. At istud *Lumen siccum*, plurimorum mollia & madida Ingenia offendit, & torret. Cæterum unamquamque rem, propriâ si placet dignitate metiri, *Rationales Scientiæ* reliquarum omninò Claves sunt. Atque quemadmodum *Manus Instrumentum Instrumentorum*, *Anima Forma Formarum*, ita & illæ, *Artes Artium* ponendæ sunt. Neque solum dirigunt, sed & roborant; sicut Sagittandi Usus & Habitus, non tantum facit ut melius quis collimet; sed ut Arcum tendat fortiozem.

Artes Logicæ quatuor numero sunt; divisæ ex Finibus suis, in quos tendunt. Id enim agit Homo in *Rationalibus*; Aut ut *inveniat quod quaesiverit*; Aut *judicet quod invenerit*; Aut *retineat quod iudicaverit*; Aut *iradat quod retinuerit*. Necesse igitur est, ut totidem sint *Artes Rationales*. *Ars Inquisitionis* seu *Inventionis*; *Ars Examinis* seu *Judicii*; *Ars Custodiæ* seu *Memoriæ*, & *Ars Elocutionis* seu *Traditionis*. De quibus jam sigillatim dicemus.

CAPUT II.

Partitio Inventivæ, in Inventivam Artium; & Argumentorum: Quodque prior harum (quæ eminent) desideretur. Partitio Inventivæ Artium, in Experientiam Literatam; & Organum Novum. Delineatio Experientiæ Literatæ.

Inventionis duæ sunt Species, valdè profectò inter se discrepantes; Una *Artium & Scientiarum*; altera *Argumentorum & Sermonum*. Priorem harum desiderari prorsus pronuncio. Qui quidem talis mihi videtur esse Defectus; ac si quis in Inventario conficiendo Bonorum alicujus Defuncti ita referat; *Numerata pecunia nihil*. Ut enim cætera omnia Pecuniâ parantur; ita & per hanc *Artem* reliquæ acquiruntur. Atque sicut India Occidentalis nunquam nobis inventa fuisset, nisi præcessisset Acus Nauticæ Inventio; licet Regiones illæ immensæ, Versoriæ Motus pusillus sit: Ita non est cur miretur quispiam, in *Artibus* perlustrandis & promovendis, ampliores Progressus factos non esse; quandoquidem *Ars ipsa Inveniendi & Perlustrandi Scientiæ* hætenus ignoretur.

Hanc *Scientiæ desiderari Partem* planè in confesso est. Primò enim *Dialectica* nihil profitetur, imò ne cogitat quidem, de *inveniendis Artibus*, sive *Mechanicis*, sive (quas vocant) *Liberalibus*; Aut etiã de

Illarum Operibus, Harum verò Axiomatibus eliciendis; sed quasi præteriens Homines alloquitur, & dimittit, edicens, ut *Cuique in suâ Arte credant*. Celsus vir prudens, non solum Medicus (licet moris sit omnibus in laudes Artis propriæ effundi) graviter & ingenuè, de Empyricis & Dogmaticis Medicorum Sectis loquens, fatetur; *Medicamenta & remedia prius fuisse inventa, de causis verò & rationibus posterius disceptatum; non ordine converso, causas ex naturâ rerum primò erutas fuisse, easque Inventioni Remediorum præluxisse*. At Plato non semel inquit, *Particularia infinita esse; maxime rursus generalia minus certa documenta exhibere; Medullam igitur Scientiarum, quâ Artifex ab Imperio distinguitur, in mediis propositionibus consistere, quas per singulas Scientias tradidit & docuit experientia*. Quin & illi, qui de Primis Rerum Inventoribus, aut Scientiarum Originibus verba fecerunt, Casum potius quam Artem celebrârunt; Atque Animalia Bruta, Quadrupedes, Aves, Pisces, Serpentes, magis quam Homines, tanquam Scientiarum Doctores, introduxerunt.

*Dictamnium Genitrix Dictæa carpit ab Idæ,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita Capris
Gramina, cum tergo volucres hæserè sagittæ.*

Adeò ut minimè mirum sit (cùm in more apud Antiquos fuerit Rerum utilium Inventores consecrare) apud Ægyptios Gentem priscam, (cui plurimæ Artes initia sua debent,) Templâ plena fuisse Simulachris Brutorum, Hominum verò Simulachris propè vacua;

*Omnigenumque Deum monstra, & latrator Anubis,
Contra Neptunum, & Venerem, contraque Minervam, &c.*

Quod si malis, ex traditione Græcorum, Artes potius Hominibus ut Inventoribus tribuere; haudquaquam tamen dixeris Prometheus ad Ignis Inventionem Contemplationes adhibuisse; Aut cùm Silicem primò percuteret, Scintillas expectasse; sed casu in illud incidisse, atque (ut aiunt) *Furtum Iovi fecisse*. Ita ut ad Artium Inventionem quod attinet, Capræ Sylvestri pro Emplastris, Philomelæ pro Modulationibus Musicis, Ibidi pro Lavationibus Intestinarum, Operculo Ollæ quod distillat pro Re Tormentariâ, denique (ut verbo dicamus) Casui, aut cuivis alteri rei plus debeamus, quam Dialecticæ. Nec verò multò aliter se habet Modus ille Inveniendi, quem rectè describit Virgilius,

*Ut varias usus meditando extunderet Artes
Paulatim*——

Non enim alia hîc proponitur Inveniendi Methodus, quam cuius Bruta ipsa sunt capacia, & quam crebrò usurpant; nimirum attentissima circa unam rem Sollicitudo, ejusque perpetua Exercitatio, quas sui conservandi necessitas hujusmodi Animantibus imponit. Cicero enim verè admodum; *Vsus uni rei deditus, & Naturam, & Artem sæpè vincit*. Quare si prædicetur de Hominibus,

—— *Labor omnia vincit*

Improbis, & duris urgens in rebus Egestas:

Etiâ de Brutis similiter quæritur,

Quis expedivit psittaco saum Xaïm?

Corvo quis Auctor fuit, ut magnâ siccitate lapillos immitteret Arbori cavæ, ubi Aquam fortè conspexerit, ut surgentem Laticem rostro posset attingere? Quis viam monstravit Apibus, qui per Aerem, tanquam Vastum mare, Agros floridos, licet multum ab Alvearibus distitos, solent petere, & Favos suos denuò repetere? Quis Formicam docuit, ut Grana in colliculo suo reponenda circumroderet priùs, ne reposita germinarent, & Spem suam illuderent? Quod si in Versu illo Virgiliano quis notet Verbum illud *Extundere*, quod Difficultatem Rei; & Verbum illud *Paulatim*, quod Tarditatem innuit; redibimus unde profecti sumus, ad Ægyptiorum illos Deos; cum hæctenus Homines modicè Rationis facultate, neutiquam verò Officio Artis usi sint, ad Inventa detegenda.

Secundò hoc ipsum quod asserimus, (si advertatur paulò diligentius) demonstrat *Inductionis* Forma, quam proponit *Dialectica*; quæ scilicet Scientiarum Principia inveniantur, & probentur; quæ vitiosa planè est, & incompetens, & Naturam, tantum abest, ut perficiat, ut etiã eam pervertat & detorqueat. Qui enim Modum acutè inspexerit, quo Ros iste Æthereus Scientiarum, similis illi de quo loquitur Poeta,

— *Aerei mellis cœlestia Dona,*

Colligatur; (Cum & Scientiæ ipsæ ex Exemplis singulis, partim Naturalibus, partim Artificialibus, tanquam Prati floribus & Horti, extrahantur) reperiet profectò Animum suapte sponte, & nativâ Indole, *Inductionem*, solertiùs conficere, quam quæ describitur à Dialecticis: Siquidem ex nudâ Enumeratione Particularium (ut Dialectici solent) ubi non invenitur Instantia Contradictoria, vitiosè concluditur; neque aliquid aliud, hujusmodi *Inductio* producit, quam Conjecturam probabilem. Quis enim in se recipiet, cum Particularia quæ quis novit, aut quorum meminit, ex unâ tantum parte compareant; non delitescere aliquod, quod omninò repugnet? Perinde ac si Samuel acquievisset in illis Isai Filiis, quos coram adductos videbat in Domo; & minimè quæsisisset Davidem, qui in Agro aberat. Atque hæc *Inductionis* Forma, (si verum omninò dicendum sit) tam pinguis est & crassa, ut incredibile videatur, tam acuta & subtilia Ingenia (qualia in his Rebus Meditationes suas exercuerunt) potuisse eam Mundo obtrudere; Nisi illud in causâ fuisset, quod Operâ festinatâ ad Theorias & Dogmata contendissent; Particularia autem, (præsertim moram in iis longiorem) ex fastu quodam & elatione Animi, despexissent. Illi enim Exempla, sive Instantias Particulares, vice Licetorum aut Viatorum adhibuerunt ad summovendam Turbam, ut Dogmatibus suis viam aperirent; neutiquam autem ea inde ab initio in consilium advocarunt, ut legitima fieret & matura de Rerum Veritate Deliberatio. Certè perculserit Animos pia & religiosa quædam Admiratio, cum videamus eadem calcata vestigia, ad Errorem ducentia, in Divinis & Humanis. Quemadmodum enim in Divinâ Veritate percipiendâ, ægrè quis in animum inducat, ut fiat tanquam Parvulus; ita in Humanâ perdiscendâ, Profectos utique, Puerorum more, prima Inductionum Elementa adhuc legere & retractare, res humilis existimatur, & quasi contemnenda.

Tertiò,

Tertiò, si concedatur Principia Scientiarum, ex *Inductione* quæ utuntur, vel Sensu & *Experientiâ*, rectè posse constitui; certissimum est tamen, Axiomata inferiora ab iis per *Syllogismum* non posse (in rebus Naturalibus, quæ participant ex *Materia*) rectè & tutò deduci. In *Syllogismo* enim fit *Reductio Propositionum* ad Principia per Propositiones medias. Hæc autem sive *Inveniendi* sive *Probandi* Forma, in *Scientiis Popularibus* (veluti *Ethicis*, *Politicis*, *Legibus*, & hujusmodi) locum habet: Imò & in *Theologicis*; quandoquidè Deo pro *Bonitate* suâ placuerit captui Humano seaccommodare: At in *Physicis*, ubi *Natura Opere*, non *Adversarius Argumento* constringendus est; elabitur planè *Veritas* ex Manibus; propter longè majorem *Naturalium Operationum*, quàm *Verborum subtilitatem*: Adeò ut succumbente *Syllogismo*, *Inductionis* (veræ scilicet & *Emendatæ*) officio ubique opus sit, tam ad Principia magis generalia, quam ad Propositiones inferiores. Nam *Syllogismi* ex Propositionibus consistunt; Propositiones ex Verbis; Verba *Notionum Tesseræ* sunt; Quare si *Notiones ipsæ* (quæ *Verborum Animæ* sunt) malè & variè, à rebus abstrahantur, tota *Fabrica* corrui. Neque laboriosa vel *consequentiarum Argumentorum*, vel *Veritatis Propositionum Examinatio*, rem in integrum unquam restituet; cùm *Error* sit (ut loquuntur *Medici*) in *Digestione primâ*; quæ à *functionibus* sequentibus non rectificatur. Non igitur absque magnâ & *evidenti causâ* evenit, ut complures ex *Philosophis* (Aliqui autem eorum maximè *insignes*) *Academici* fuerint & *Sceptici*, qui *Scientiæ Humanæ*, & *Syllepsium certitudinem* sustulerunt; ultra *Verisimilitudinem* aut *Probabilitatem* negantes eam pertingere. *Inicias* non iverim, visum esse nonnullis, *Socratem*, cùm *Scientiæ certitudinem* à se amoveret, per *Ironiam* tantum hoc fecisse; & *Scientiam dissimulando simulasse*; *Renunciando* scilicet iis quæ manifestò sciebat, ut eo modo, etiàm quæ nesciebat, scire putaretur. Neque etiàm in *Recentiore Academia*, (quam amplexus est *Cicero*) illa *Opinio Acatalepsis* admodum sincerè culta fuit. Etenim qui *Eloquentiâ* floruerunt, hanc ferè *Sectam* sibi desumpserunt, ut in utramque *Partem* copiosè *differendi Gloriam* assequerentur: unde à viâ illâ rectâ, per quam ad *Veritatem* pergere debuissent, tanquam ad *Deambulationes* quasdam amœnas, *Animi causâ institutas*, deflexum est. *Constat* tamen, nonnullos sparsim in utràque *Academia*, (veteri & *Novâ*) multò magis inter *Scepticos*, *Acatalepsiam* istam simpliciter & integrè tenuisse. Verùm in hoc maximè ab illis peccatum est; quod *Sensuum perceptiones* calumniabantur; unde *Scientias* radicitus evellebant. *Sensus* verò, licet sæpenumerò *Homines* aut fallant, aut destituant, possint tamen multâ *adjuti industriâ* ad *Scientias* sufficere; Idque non tam ope *Instrumentorum* (licet & hæc quoque aliquâ ex parte profint) quam *Experimentorum* ejus generis, quæ *Objecta subtiliora*, quam pro *Sensûs Facultate*, ad *Objecta sensu comprehensibilia*, producere queant. Debuerant autem potius, *Defectum* hâc in parte, imputasse *Mentis tum Erroribus* tum *Contumaciæ*, (quæ *Rebus ipsis morigera* esse recusat) & *pravis Demonstrationibus*, & *modis ratiocinandi*, & *concludendi*, ex *perceptione sensuum*,

suum, perperam institutis. Hæc autem loquimur, non quo Intellectui detrahatur, aut Negotium totum deferatur; sed quo Intellectui Auxilia commoda comparentur & subministrentur, quibus Rerum Ardua, & Naturæ Obscuritatem vincere possunt. Nemo enim tantâ pollet Manûs Constantiâ, aut etiâ Habitû; ut rectam lineam ducere, aut perfectum Circulum circumscribere, manu liberâ possit; quod tamen ope Regulæ, aut Circini, facere in promptu est. Hæc igitur Res ipsa est quam paramus, & ingenti conatu molimur; ut scilicet Mens per Artem fiat Rebus par: Utque inveniatur *Ars* quædam *Indicii* & *Directionis*, quæ cæteras Artes, earumque Axiomata, atque Opera detegat, & in conspectum det. Hanc enim meritò desiderari posuimus.

Ars ista *Indicii* (ita enim eam appellabimus) duas habet Partes: Aut enim defertur *Indicium ab Experimentis ad Experimenta*; Aut ab *Experimentis ad Axiomata*, quæ & ipsa nova *Experimenta* designent. Priorem harum *Experientiam Literatam* nominabimus, posteriorem verò *Interpretationem naturæ*, sive *Novum Organum*: Prior quidem (ut alibi attigimus) vix pro *Arte* habenda est, aut *Parte Philosophiæ*, sed pro *Sagacitate* quâdam; unde etiâ eam *Venationem Panis* (hoc nomen ex Fabulâ mutuati) quandoque appellamus: Attamen quemadmodum possit quis, in viâ suâ, triplici modo progredi; Aut cum palpat ipse in tenebris; Aut cum alterius manu ducatur, ipse parùm videntis; Aut denique cum *Vestigia Lumine* adhibito regat: Similiter cum quis *Experimenta omnigena*, absque ullâ serie aut *Methodo tenet*, ea demum mera est *Palpatio*: Cum verò nonnullâ viatur in *experimentando directione, & Ordine*, perinde est ac si manu ducatur: Atque hoc illud est quod per *Experientiam Literatam* intelligimus. Nam *Lumen ipsum*, quod tertium fuit, ab *Interpretatione Naturæ*, sive *Novo Organo*, petendum est.

Literata Experientia, sive *Venatio Panis* modos *Experimentandi* tractat: Eam (cum desiderari posuerimus, neque Res sit planè perspicua) pro more & Instituto nostro aliquatenus adumbrabimus. *Modus Experimentandi* præcipuè procedit, Aut per *Variationem Experimenti*; Aut per *Productionem Experimenti*; Aut per *Translationem Experimenti*; Aut per *Inversionem Experimenti*; Aut per *Compulsionem Experimenti*; Aut per *Applicationem Experimenti*; Aut per *Copulationem Experimenti*; Aut denique per *Sortes Experimenti*. Universa verò ista cohibita sunt, citra *Terminos Axiomatis* alicujus invenienti. Illa enim altera Pars de *Novo Organo*, omnem *Transitionem Experimentorum in Axiomata*; aut *Axiomatum in Experimenta*, sibi vindicat.

Variatio Experimenti fit primò in *Materia*; scilicet, quando *Experimentum* in jam cognitâ, certæ *Materiæ* ferè adhæsit; nunc vero in illis, quæ similis sunt *Speciei*, tentetur: Veluti *Confectio Papyri*, in Pannis Linteis tantum probata est, in seriis minimè, (nisi forte apud *Chinenses*;) Neque rursus in *Filaceis*, compositis ex *Setis & Pilis*, ex quibus conficitur (quod vocamus) *Camelotum*; Neque denique in *Laneis*, *Gossipio*, & *Pellibus*; quanquam hæc tria postrema magis esse videntur *Heterogenea*: Itaque admisceri possunt potius, quam

quam per se utilia esse. Item *Infitio in Arboribus Fructiferis*, in usu est; In Arboribus Sylvestribus, raro tentata; licet perhibetur Ulmum in Ulmum insitam miras producere Foliorum Umbras. Infitio etiam in Floribus, rara admodum est; licet hoc jam coeperit fieri in Rosis Muscatellis, quæ Rosis Communibus feliciter inoculantur. Etiam *Variationem in Parte Rei*, inter *Variationes in Materia* ponimus. Videmus enim *Surculum in Trunco Arboribus insitum* feliciter pullulare, quam si Terræ indatur. Cur non & Semen Cephæ, Capiti alterius Cephæ viridis inditum, feliciter germinet, quam si nudæ Terræ commissum fuerit? Atque hinc *Radix pro Trunco* variatur; ut hæc res Infitio quædam in Radice videri possit. *Variatio Experimenti* fit secundo in *Efficiente*: *Radii solis* per *Specula comburentia*, calore ita intenduntur, ut Materiam, quæ Ignem facile concipiat, accendere possint: Num & *Radii Lunæ*, per eadem, ad lenissimum aliquem Gradum Teporis actuari possunt; ut videamus, utrum Corpora omnia Cœlestia sint potestate calida? Item *Calores Radiosi*, per *Specula* scilicet, intenduntur: Num etiam *Calores Opaci* (quales sunt Lapidum & Metallorum antequam candeant) idem patiuntur, an potius sunt Luminis in hære Partes nonnullæ? Item *Succinum & Gagates fricatio* paleas trahunt. Num etiam & ad Ignem tepesacta? *Variatio Experimenti* fit tertio in *Quanto*: circa quod diligens admodum est adhibenda Cura, cum hoc multi circumstent Errores. Credunt enim Homines, aucta aut multiplicata *Quantitate* pro rata augeri aut multiplicari Virtutem. Et hoc ferè postulant & supponunt, tanquam Res sit Mathematicæ cujusdam certitudinis: Quod omnino falsissimum est. *Globus plumbeus* unius Libræ à Turri demissus (puta) decem pulsum spatio, ad Terram descendit; Num *Globus duarum Librarum* (in quo Impetus iste, Motus (quem vocant) Naturalis, duplicari debet) spatio quinque Pulsum Terram feriet? At ille æquali ferè tempore descendet, neque accelerabitur juxta *Rationem Quanti*. Item *Sulphuris* (puta) *Drachma una*, *Semilibræ Chalybis* admista, eam fluere faciet & colliquari: Num igitur *Uncia sulphuris*, *quatuor Libris Chalybis*, ad *Colliquationem* sufficiet? At illud non sequitur. Certum enim est, *Obstinationem Materie in Patiente*, per *Quantitatem*, augeri amplius; quam *Activitatem Virtutis in Agente*. Porro Nimum æquè fallit, ac Parum. Etenim in *Excoctionibus*, & *Depurationibus Metallorum*, Error est familiaris; ut ad *Excoctionem* promovendam, aut *Calorem Fornacis*, aut *additamenti*, quod injiciunt, molem augeant. At illa supra Modum aucta Operationem impediunt; propterea quod vi & acrimoniâ suâ, multum ex Metallo puro in fumos vertant & asportent; ut & *jectura* fiat; & *Massa*, quæ remanet, magis sit obstinata & dura. Debent igitur Homines *Ludibrium* illud *Mulieris Æsopi* cogitare; quæ sperarat, ex duplicata *Mensurâ Hordei* *Gallinam* suam duo Ova quotidie parituram. At illa impinguata nullum peperit. Prorsus non tutum fuerit alicui *Experimento Naturali* confidere, nisi facta fuerit *Probatio*, & in minore, & in majore *Quanto*. Atque de *Variatione Experimenti* hæc tenis.

Productio Experimenti duplex; *Repetitio*, & *Extensio*; Nimirum, cum aut

aut Experimentum iteratur, aut ad subtilius quiddam urgetur. Repetitionis Exemplum tale sit. Spiritus Vini fit ex Vino per Distillationem unicam; estque Vino ipso multò acrior & fortior: Num etiã Spiritus Vini ipse destillatus, sive sublimatus, seipsum Fortitudine æquè superabit? At Repetitio quoque non absque Fallaciã est: Etenim, tum secunda Exaltatio, prioris excessum non æquat; tum etiã sæpenu-merò per Iterationem Experimenti, post Statum sive Acmen quandam Operationis, tantum abest ut progrediatur Natura, ut potiùs relabatur. Judicium igitur in hãc re adhibendum. Item Argentum Vivum, in Liuteo, aut alias, in medio plumbi liquefacti, cum refrigerescere cœperit, insertum, stupefit; nec ampliùs fluit. Num & idem Argentum Vivum, si sæpiùs immissum fuerit, ita figetur, ut fiat Malleabile? Extensionis exemplum tale sit: Aqua in summo posita, & pensilis facta, & per rostrum vitri oblongum, in Vinum dilutum immersa, separabit Aquam à VINO; VINO in summum se paulatim recipiente, Aquã in imo subsidente: Num etiã, quemadmodum Vinum & Aqua, (Corpora scilicet diversa) hoc ingenio separantur; possint quoque Partes Vini, (Corporis nimirum integri,) subtiliores à crassioribus separari; ut fiat tanquàm Destillatio per pondus; & in summo reperiatur aliquid Spiritui Vini proximum, sed fortè delicatius? Itẽm Magnes Ferrum integrum trahit: Num etiã Frustum Magnetis, in Dissolutione Ferri immersum, Ferrum ad se alliciet, & se Ferro obducet? Itẽm, Versorium Acus Nauticæ se ad Polos Mundi applicat: Num etiã eãdem viã & consecutione quã Cœlestia? Videlicet, ut si quis Acum in contrario situ, hoc est, in puncto Australi, ponat & paulisper teneat, ac deinde vim omittat: Num fortè Acus, ad Septentriones se conferet, eligendo potiùs rotare per Occidentem in Situm desideratum, quã per Orientem? Itẽm, Aurum Argentum Vivum, juxta possum, imbibit. Num verò Aurum recipit illud Argentum Vivum intra se, sine Extensione Molis suæ, ut fiat Massa quædam ipso Auro ponderosior? Itẽm, Homines Memoriæ serviunt collocando Imagines Personarum in Locis. Num etiã idem assequuntur (missis Locis) & affigendo Actiones aut Habitus Personis? Atque de Productione Experimenti hætenus.

Translatio Experimenti triplex; Aut à Naturã vel Casu in Artem; Aut ab Arte vel Practicã aliã in aliam; Aut à Parte alicujus Artis in Partem diversam ejusdem. Translationis à Naturã aut Casu in Artem, innumera sunt Exempla: adeò ut omnes ferè Artes Mechanicæ, à tenuibus Initiis, Naturã aut Casu præbitis, Ortum habuerint. Adagio receptum erat, Botrum contra Botrum citiùs maturescere: Id quod, de mutuis Amicitie Operis & Officiis, increbuit. At Nostri Cydræ (Vini scilicet ex Pomis) Confectores, hoc optimè imitantur. Cavent enim, ne Poma tundantur, aut exprimantur, antequàm nonnullo tempore in Aceros conjecta mutuo contactu maturuerint; unde nimia Potùs aceditas emendetur. Itẽm, Iridum Artificiofarum Imitatio ex aspersione spissã Guttularum, ab Iridibus Naturalibus ex Nube roscidã, facili ductu translata est. Itẽm Modus destillandi, vel ex alto peti, ex Imbribus scilicet aut Rore; vel ex humili illo Experimento Guttarum, in Parisiis,

Ollis Aquæ bullientis, superimpositis, adhærentium, defumi potuit. *Tonitrua* autem & *Fulgura* imitari veritus quis esset, nisi Operculum Monachi illius Chymici, magno impetu & fragore, subito in sublime jactum, submonuisset. Verùm quo hæc Res magis Exemplis abundet, eò pauciora adducere Opus fuerit. Debuerant autem Homines, si illis utilia inquirere vacaret, Naturalia Opificia & Operationes singulas, attentè, & minutim, & ex composito intueri; & secum perpetuò & actitè cogitare, quænam, ex ipsis ad Artes transferri possint. Speculum enim Artis Natura. Nec pauciora sunt *Experimenta*, quæ ab *Arte in Artem*, seu à *Practicâ in Practicam* transferri possunt; licet hoc rarius in usu sit. Natura enim ubique omnibus occurrit; at Artes singulæ Artificibus tantùm propriis cognitæ sunt. *Specilla Ocularia* ad Visum debilem iuvandum inventa sunt. Num & comminisci quis queat aliquod Instrumentum, quod Auribus appensum, Surdastris ad Audiendum juvet? Itèm *Imbalsamations* & *Mel Cadavera conservant*; Annon possit aliquid ex his, in Medicinam transferri, quod etiàm vivis Corporibus proficit? Itèm *Sigillorum Practica in Cerâ, Cæmentis, & Plumbo* antiqua fuit: At hæc etiàm, Impressioni in Chartis, sive Arti Typographicæ, viam monstravit. Item *Sal in Coquinariâ carnes condit*, idque meliùs Hyeme quàm Æstate. Annon hoc ad Balnea utilitèr transferri possit, eorumque temperamentum, quandò opus fuerit, vel imprimendum, vel extrahendum? Item *Sal*, in nupero *Experimento*, de *Conglacionibus Artificialibus*, magnas vires ad condensandum obtinere reperitur. Annon possit hoc transferri ad Condensationes Metallorum; cum jam pridem notum sit, Aquas Fortes, ex nonnullis Salibus, compositas, dejicere & præcipitare Arenulas Auri, ex Metallis aliquibus, Auro ipso minus densis? Item *Pictoria Imagine Memoriam rei renovat*. Annon hoc traductum est in *Artem* eam, quam vocant, *Memoria*? De his in genere monitum sit; Quod nihil ad Imbrem quendam Inventorum utilium, eorundemque novorum, veluti cœlitis deducendum, tantùm valere possit; quantum, si Experimenta complurium Artium Mechanicarum, uni Homini, aut paucis, qui se invicem Colloquiis acuere possint, in notitiam venerint; ut per hanc, quam dicimus, *Experimentorum Translationem*, Artes se mutuò fovere, & veluti commixtione Radiorum, accendere possint. Quamvis enim *Via Rationalis* per Organum longè majora spondeat; attamen hæc *Sagacitas*, per *Experientiam literatam*, plurima interim ex iis, quæ in proximo sunt, in Genus Humanum, (tanquàm Missilia apud Antiquos Donativa,) projiciet & sparget. Superest illa *Translatio de Parte Artis in Partem diversam*; quæ parùm differt à Translatione de Arte in Artem: Verùm quia *Artes* nonnullæ Spatia magna occupant, ut etiàm *Translationem Experimentorum* ferre intra seipsas possint, hanc etiàm Speciem *Translationis* subjungere visum est. Præcipuè, quia magni proventus est in nonnullâ Arte Momenti. Plurimum enim ad *Artem Medicinæ* amplificandam profuerit, si *Experimenta Partis* illius *Medicinæ de Curationibus Morborum*, ad Partes illas de *Tuendâ Sanitate, & Prolongatione Vitæ* transferantur. Si enim *Opiatum* aliquod insigni, ad Spirituum, in Morbo Pestilenti, furibundam Incensionem

reprimendam, suffecerit; non dubitet quispiam; quin simile aliquod, debitâ Dosi familiare redditum, etiâ Inconsensionem eam gliscentem, & obrepentem, quæ per Ætatem fit, aliquâ ex parte frænare, & retardare possit. Atque de *Translatione Experimenti* hætenus.

Inversio Experimenti fit, cum contrarium ejus, quod *Experimento* constat, probatur. Exempli gratiâ: *Calidum* per *Specula* intenditur: Num etiâ *Frigidum*? Item *Calidum* se diffundendo, fertur tamen potius in *sursum*: Num etiâ *Frigidum* se diffundendo, fertur magis in *Deorsum*? Exempli gratiâ, Accipias *Bacillum Ferreum*, illudque in uno fine calefacias; & deinde erigas *Ferrum*, parte calefactâ subtus locatâ, in superiore parte manu appositâ, actutum manum aduret; parte autem calefactâ supra locata, & manu subtus, multò tardius aduret. Num etiâ, si totum *Bacillum* calefiat, & *Finis* alter *Nive*, vel *Spongiâ*, in *Aquâ* frigidâ, tinctâ, madefiat; Si *Nix* aut *Spongia* superius locetur, num (inquam) *Frigus* deorsum mittet citius, quam inferius locata, fursum? Item, *Radii solis supra Album* diffiliunt, supra *Nigrum* congregantur: Num etiâ *Umbræ* super *Nigrum* disperduntur, super *Album* congregantur? Id quod in loco tenebroso, *Luçe* per *Foramen* exiguum tantum immisâ, fieri videmus, ubi *Imagines Rerum*, quæ foras sunt, super *Papyrus* quæ *Alba* est excipiuntur, super *Nigram* minimè. Item, *Vena Frontis ad Dolorem Hemicranicum* inciditur: Num etiâ *Hemicranium* scarificatur ad *Sodam*? Atque de *Inversione Experimenti* hætenus.

Compulsio Experimenti fit, ubi urgetur & producitur *Experimentum*, ad *Annihilationem*, vel *Privationem Virtutis*: In reliquis enim *Venationibus*, *Fera* capitur tantum; At in istâ, occiditur. Exemplum *Compulsionis* tale est. *Magnes Ferrum trahit*: Urge ergo *Ferrum*, aut urge *Magnetem*, ut amplius non fiat *Attractio*: Vultu, num fortè si *Magnes* ustus fuerit, aut in *Aquis Fortibus* maceratus, virtutem suam deponet, aut saltè remittet? Contra, si *Chalybs*, aut *Ferrum* in *Grocum Martis* redigantur, vel in *Chalybena* quem vocant *Præparatum*, vel etiâ in *Aquâ Forti* solvantur, num adhuc ea alliciat *Magnes*? Rursus, *Magnes Ferrum trahit per Universa*, quæ novimus, *Media*; Nempe si interponatur *Aurum*, *Argentum*, *Vitrum*: Urge igitur aliquod *Medium*, si fieri possit, quod *Virtutem* intercipiat; Probetur *Argentum Vivum*; Probetur *Oleum*, *Gummi*, *Carbo ignitus*, & alia, quæ adhuc probata non sunt. Item, *Introducuntur sunt nuper Perspicilla*, quæ *Visibilia Minuta*, miris modis multiplicent. Urge usum eorum, vel ad *Species* tam pusillas, ut amplius non valeant; vel ita grandiusculas, ut confundantur. Scilicet, Num poterint illa in *Urinâ*, clarè detegere ea, quæ aliàs non perspicerentur? Num poterint in *Gemmis*, ex omni parte puris, & nitidis, grana aut nubeculas conspicienda dare? Num & *Pulviscula* in *Sole* (quæ *Democrito* pro *Atomis* suis, & *Principiis Rerum*, falsissimè objiciebantur) tanquam *Corpora grandiuscula* monstrare? Num *Pulverem* crassiusculum, ex *Cinnabari*, & *Cerussâ*, ita ostendere distributum, ut appareant hic

Granula Rubra, illic Alba? Num rursus, Imagines majores (puta Faciem, Oculum, &c.) in tantum multiplicatas ostendere, in quantum, Pulicem, aut Vermiculum? Num Byssum, aut hujusmodi Textile Linteum delicatius, & paulò apertius, ita foraminatum ostendere, ac si esset Rete? Verùm in *Compulsionibus Experimentorum* minùs moramur, quia ferè extra limites *Experientie Literatae* cadunt, & ad *Causas*, & *Axiomata*, & *Novum Organum* potiùs spectant. Ubicunque enim fit *Negativa*, aut *Privativa*, aut *Exclusiva*; coepit jam præberi Lux nonnulla ad *Inventionem Formarum*. Atque de *Compulsione Experimenti* hætenùs.

Applicatio Experimenti nihil aliud est, quàm ingeniosa *Traductio* ejus, ad *Experimentum* aliud aliquod utile. Exemplum tale sit. *Corpora quæque suas habent Dimensiones, sua pondera*: Aurum plus Ponderis, minus Dimensionis quam Argentum; Aqua quam Vinum. Ab hoc traducitur *Experimentum* utile; Ut ex *Mensurâ* impletâ, & pondere excepto, possis dignoscere quantum Argenti fuerit admixtum Auro, vel Aquæ Vino; quod fuit *Ευρηκα* illud Archimedis. Item, *Carnes in nonnullis Cellis citius putrescunt, quàm in aliis*: Utile fuerit *Experimentum* hoc traducere, ad dignoscendos Aeres, magis aut minùs salubres, ad *Habitationem*; ubi scilicet *Carnes* diutiùs vindicentur à *Putredine*: Possit idem applicari, ad revelandas *Salubriores* aut *pestilenciores Tempestates* Anni. Verùm innumera sunt ejusmodi. Evigilent modò *Homines*, & *Oculos* perpetuò, aliàs ad *Naturam Rerum*, aliàs ad *Ufus Humanos* vertant. Atque de *Applicatione Experimenti* hætenùs.

Copulatio Experimenti est *Applicationum Nexus & Catena*; cum quæ singula profutura non fuissent ad usum aliquem, connexa valeant: Exempli gratiâ; *Rosas* aut *Fructus serotinos habere cupis*; Hoc fiet, si *Gemmas præcocios* avellas; Idem fiet, si *Radices*, usque ad *Ver adultum*, denudes, & *Acri* exponas; At multò magis si copuletur utrunque. Item, *Ad refrigerandum maxime faciunt Glacies, & Nitrum*; *Virunque commixtum* multò magis. Verùm & hæc res per se perspicua est. Attamen fallacia ei sæpè subesse possit, (ut & omnibus, ubi defunt *Axiomata*) Si *Copula* fiat ex *Rebus*, quæ diversis, & quasi pugnantibus modis, operantur. Atque de *Copulatione Experimenti* hætenùs.

Restant Sortes Experimenti. Hic verò *Experimentandi Modus*, planè *Irrationalis* est, & quasi *Furiosus*; cum aliquid experiri velle *Animum* subeat, non quia aut *Ratio*, aut aliquod aliud *Experimentum* te ad illud deducat, sed prorsus, quia similis res adhuc nunquam tentata fuit. Haud tamen scio, an in hæc ipsâ re (de quâ nunc agimus) non aliquid magni lateat: si inquam omnem *Lapidem* in *Naturâ* moveas. Magnalia enim *Naturæ* ferè extra *vias tritas*, & *Orbitas* notas jacent, ut etiàm *Absurditas rei* aliquandò juvet. At si *Ratio* simul comitetur; id est, ut & manifestum sit, simile *Experimentum* nunquam tentatum fuisse, & tamen *Causa* subsit magna cur tenetur; tum verò hæc res ex optimis est, & planè *Sinus Naturæ* excutit. Exempli gratiâ: In *Operatione Ignis super aliquod Corpus Naturale*, alterum horum hætenùs semper evénit, ut aut aliquid evolet, (veluti *Flamma*,

Flamma, & Fumus, in Combustione vulgari) aut saltè fiat Separatio Partium localis, & ad nonnullam distantiam, ut in Destillatione, ubi feces subsident, vapores in Receptacula, postquam auferuntur, congregantur. At *Destillationem Clausam*, (ita enim eam vocare possumus) nemo mortalium adhuc tentavit: Verisimile autem videtur vim Caloris, si intra Claustra Corporis, sua in alterando edat facinora; cum nec iactura fiat Corporis, nec etià liberatio; tùm demùm hunc Materiæ Proteum, veluti Manicis detentum, ad complures transformationes adacturam; si modò Calor ita temperetur & alternetur, ut non fiat Vasorum Confractio. Est enim hæc res Matrìci similis Naturali, ubi Calor operatur, nihil Corporis aut emittitur, aut separatur: Nisi quod in Matrìce jungatur Alimentatio: Verùm quatenus ad Versionem eadem res videtur. Tales igitur sunt *Sortes Experimenti*.

Illud interim, circa hujusmodi Experimenta, monemus; ut nemo Animo concidat, aut quasi confundatur, si Experimenta, quibus incumbit, Expectationi suæ non respondeant. Etenim quod succedit, magis complacet; at quod non succedit, sæpenumerò non minùs informat. Atque illud semper in Animo tenendum (quod perpetuò inculcamus) *Experimenta Lucifera*, etià adhuc, magis quam Fructifera ambienda esse. Atque de *Literatâ Experienciâ* hæc dicta sint, quæ (ut jam ante diximus) *Sagacitas* potius est, & Odoratio quædam Venatica, quam *Scientia*. De *Novo Organo* autem silemus, nequè de eo quicquam prælibamus; Quoniam de eo (cum sit res omnium maxima) Opus integrum (annuente favore Divino) conficere nobis in Animo est.

CAPUT III.

Partitio Inventivæ Argumentorum, in Promptuariam; & Topicam. Partitio Topicæ, in Generalem; & Particularem. Exemplum Topicæ Particularis, in Inquisitione, De Gravi & Levi.

Inventio Argumentorum, Inventio proprie non est. Invenire enim est ignota Detegere, non ante cognita recipere, aut revocare. Hujusce autem *Inventionis* usus atque Officium non aliud videtur, quam ex Massa Scientiæ, quæ in Animo congesta & recondita est, ea quæ ad rem, aut Quæstionem institutam faciunt, dextrè depromere. Nam cui parùm aut nihil, de Subjecto quod proponitur, innotuit, ei Loci *Inventionis* non profunt; Contra, cui Domi paratum est, quod ad Rem adduci possit; is etià absque Arte, & *Loci Inventionis*, Argumenta tandem (licet non ita expedite & commodè) reperiet & producet. Adeò ut hoc genus *Inventionis* (sicut diximus) *Inventio* proprie non fit; sed Reductio tantùm in Memoriam, sive Suggestio cum Applicatione. Attamen, quoniam Vocabulùm invaluit, & receptum est; vocetur sanè *Inventio*; Siquidè etià Feræ alicujus Venatio, & *Inventio*,

non minus cum illa intra Vivariorum Septa indagetur, quam cum in Saltibus apertis, dici possit. Missis vero Verborum scrupulis, illud constet, Scopum & Finem hujuscerei, esse promptitudinem quandam, & expeditum Usam Cognitionis nostræ, potius quam ejusdem Amplificationem, aut incrementum.

Atque ut parata sit ad differendum Cópia, duplex Ratio iniri potest: Aut ut designetur, & quasi indice monstratur, ad quas partes Rem indagare oporteat; atque hæc est ea, quam vocamus *Topicam*. Aut ut jam antea composita sint, & in usum reposita Argumenta, circa eas res, quæ frequentius incidunt, & in Disceptationem veniunt; atque hanc *Promptuariam* nominabimus. Hæc autem posterior tanquam *Scientiæ Pars*, vix dici meretur; cum in Diligentia potius consistat, quam in Eruditione aliqua artificiosa. Veruntamen hæc in Parte Aristoteles, ingeniosè quidem, sed tamen damnosè, Sophistas sui temporis deridet, inquit; *Perinde illos facere, ac si quis calcearium professus, rationem calcei conficiendi non doceret; sed exhiberet tantum calceos complurimos, diversæ tam Formæ, quam Magnitudinis.* Attamen hic regerere liceat; Calcearium, si in officinâ nil Calceorum haberet, neque eos consueret nisi rogatus; egenum prorsus mansurum, & perpaucos inventurum Emptores. Sed longè aliter *Salvator* noster, de *Divinâ Scientiâ* verba faciens, inquit, *Omnia Scriba doctus in Regno Cælorum, similis est Homini Patrifamilias, qui profert, de Thesauris suis, nova & Vetera.* Videmus etiam priscos Rhetores Oratoribus præcipisse ut præstò haberent *Locos Communes* varios, jam pridem adornatos, & in utramque partem tractatos & illustratos: Exempli gratiâ: *Pro Sententiâ Legi, adversus verba Legis; & è contrâ: Pro Fide Argumentorum, adversus Testimonia; & è contrâ.* Cicero autem ipse, longâ doctus *Experientia*, planè asserit, posse Oratorem diligentem & sedulum, jam præmeditata & elaborata habere, quæcunque in Disceptationem venient; Adeò ut in *Causæ* ipsius *Actione*, nihil novum aut subitum inseri necesse fuerit, præter Nomina nova, & Circumstantias aliquas speciales. At *Demosthenis* Diligentia & Sollicitudo eò usque processit, ut quoniam prius ad *Causam* Aditus, & Ingressus, ad Animos Auditorum præparandos, plurimum virium haberet; operæpretium putaret, complura *Concionum* & *Orationum* Exordia, componere, & in promptu habere. Atque hæc *Exempla* & *Auctoritates*, merito *Aristotelis* Opinioni præponderare possint, qui nobis *Auctor* foret, ut *Vestiarium* cum *Forfice* commutarem. Itaque non fuit omittenda hæc *Pars Doctrinæ* circa *Promptuariam*, de quâ hoc loco satis. Cum enim sit utrique, tam *Logicæ*, quam *Rhetoricæ* communis; visum est eam hic inter *Logica* cursim tantum perstringere; pleniorẽ ejus *Tractationem*, ad *Rheticam* rejicientes.

Partem alteram *Inventivæ*, (nimirum *Topicam*) partiemur in *Generalem*, & *Particularem*: *Generalis* illa est, quæ in *Dialecticâ* diligenter, & abundè tractata est; ut in ejus *Explicatione* morari non sit opus. Illud tamen obiter monendum videtur, *Topicam* istam non tantum in *Argumentationibus*, ubi cum aliis Manum conferimus; verum & in *Meditationibus*, cum quid nobiscum ipsi commentamur,

aut revolvimus valere. Imò, neque solummodò in hoc sitam esse, ut inde fiat Suggestio aut Admonitio, quid *Affirmare* aut *Afferere*; verum etiàm quid *Inquirere*, aut *Interrogare* debeamus. At prudens *Interrogatio*; quasi *Dimidium Scientiæ*. Rectè siquidem Plato, *Qui aliquid querit, id ipsum quod querit, generali quâdam notione comprehendit; aliter què fieri potest, ut illud cum fuerit inventum, agnoscat?* Idcirco quo amplior & certior fuerit *Anticipatio nostra*; eo magis directa & compendiosa erit *Investigatio*. Idem igitur illi *Loci*; qui ad *Intellectus nostri Sinus* intra nos excutiendos, & congestam illic *Scientiam depromendam*, conducent; etiàm ad *Scientiam extrinsecus hauriendam* juvabunt: Ita ut si præstò fuerit quis *Rei gnarus & peritus*, commodè & prudenter de eâ *interrogari à nobis possit*, & similiter *Auctores, & Libri, & Partes Librorum*, qui nos de iis quæ quærimus, edoceant & informant, utiliter deligi & evolvi.

At *Topica Particularis*, ad ea quæ dicimus, longè confert magis, & pro *Re fructuosissimâ* habenda est. Illius certè *Mentio levis à nonnullis Scriptoribus facta est*; sed integrè, & pro *rei dignitate*, minimè tractata. Verum missum facientes *Vitium illud & Factum*, quæ nimium diu regnarunt in *Scholis*; Videlicet, ut quæ præstò sint, infinitâ *Subtilitate* persequantur; quæ paulò remotiora, ne attingant quidem; Nos sanè *Topicam Particularem*, tanquam *Rem apprimè utilem amplectimur*; hoc est, *Locos Inquisitionis & Inventionis, Particularibus Subjectis & Scientiis appropriatos*. Illi autem, *Mixturæ quædam sunt, ex Logicâ, & Materiâ ipsâ propriâ singularum Scientiarum*. Futilem enim esse constat, & angusti cujusdam *Animi*, qui existimet *Artem, de Scientiis* inveniendis, perfectam jam à *Principio*, excogitari & proponi posse; eandemque postea in *Opere* poni, & exerceri debere. At certò sciant *Homines, Artes inveniendi solidas & veras, adolescere, & Incrementa sumere, cum ipsis Inventis*: Adcò ut cum quis primum ad *persecutionem Scientiæ* alicujus accesserit, possit habere *Præcepta Inventionis* nonnulla utilia; postquam autem, ampliores in ipsâ *Scientiâ* progressus fecerit, possit etiàm, & debeat, nova *Inventionis Præcepta* excogitare; quæ ad ulteriora eum feliciter deducant. Similis est sanè hæc *Res Viæ initiæ in Planitie*: postquam enim *Viæ* partem aliquam fuerimus emensi; non tantum hoc *lucrati sumus*, ut ad exitum *Itineris* propius accesserimus; verum etiàm ut, quod restat *viæ*, clarius prospiciamus: Eodem modo, in *Scientiis*, gradus *Itineris* quisque, ea quæ a tergo reliquit, prætervectus, etiàm illa quæ supersunt, propius dat in conspectum. Hujus autem *Topicæ Exemplum*, quoniam eam inter *Desiderata* reponimus, subungere visum est.

Topica Particularis, sive Articuli Inquisitionis de Gravi & Levi.

1. Inquiratur, qualia sint Corpora, quæ Motus Gravitatis sunt susceptibilia; qualia, quæ Levitatis; & si quæ sint Media, sive Adiaphoræ Naturæ.
2. Post Inquisitionem de Gravitate & Levitate Simplicem, procedatur

tur ad Inquisitionem Comparatam; Quæ nimirum ex Gravibus plus, quæ minus ponderent, in eodem Dimenso? Etiam, quæ ex Levibus celerius ferantur in altum, quæ tardius?

3. Inquiratur de eo quod possit & operetur Quantum Corporis ad Motum Gravitatis. At qui videatur hoc primo aspectu quasi supervacuum; quia Rationes Motus debeant sequi Rationes Quanti: sed res aliter se habet; Nam licet in Lancibus, Quantitas Gravitatem Corporis ipsius compenset (viribus Corporis undique coeuntibus per Repercussionem, sive Resistentiam Lancium vel Trabis) tamen ubi parva datur Resistentia (veluti in Decasu Corporum per Aerem) Quantum Corporis parum valet, ad Incitationem Descensus: Cum viginti pondo Plumbi, & Libra una, eodem ferè spatio cadant.

4. Inquiratur utrum Quantum Corporis ita augeri possit, ut Motus Gravitatis prorsus deponatur; ut sit in Globo Terræ, qui pensilis est, non cadit? Virum igitur possint esse aliæ Massæ tam grandes, ut se ipsæ sustentent? Nam Latio ad Centrum Terræ Res fictitia est; Atque omnis Massa grandis, Motum Lationis quemcunq; exhorret, nisi ab alio Appetitu fortiori vincatur.

5. Inquiratur de eo, quod possit & operetur Resistentia Corporis Medii, vel occurrentis, ad Regimen Motus Gravitatis: Corpus verò descendens, aut penetrat & secat Corpus occurrens; Aut ab eo Sistitur: Si penetrat, fit Penetratio; Aut cum levi Resistentiâ, ut in Aere; Aut cum fortiori, ut in Aquâ: Si Sistatur, sistitur aut Resistentiâ dispari, ubi fit Pregravatio; ut si Lignum superponatur Cere; Aut equâ, veluti si Aqua superponatur Aquæ, aut Lignum, ejusdem generis Ligno; Id quod appellat Schola (Apprehensione quâdam inani) Non ponderare corpus nisi extra locum suum. Atque hæc omnia Motum Gravitatis variant: Aliter enim moventur Gravia in Lancibus, aliter in Decasu; Etiam aliter (quod mirum videri possit) in Lancibus pendentibus in Aere, aliter in Lancibus immersis in Aquâ; Aliter in Decasu per Aquam, aliter in Natantibus sive Vectis super Aquam.

6. Inquiratur de eo, quod possit & operetur Figura Corporis descendens, ad regendum Motum Gravitatis; veluti Figura Lata cum tenuitate, Cubica, Oblonga, Rotunda, Pyramidalis; & quando se vertant Corpora, quando eadem, quæ dimituntur, positurâ permaneant.

7. Inquiratur de eo, quod possit & operetur Continuatio & Progressio ipsius Casus sive Descensus, ad hoc, ut majori incitatione & impetu feratur: Et quâ proportione, & quousque invalescat illa Incitatio? siquidem veteres levi Contemplatione opinati sunt, (cum Motus Naturalis sit iste,) eum perpetuò augeri & intendi.

8. Inquiratur de eo, quod possit & operetur Distantia, aut proximitas Corporis descendens à Terrâ, ad hoc, ut celerius cadat, aut tardius, aut etiam non omninò, (si modò fuerit extra Orbem Activitatis Globi Terræ, quæ Gilberti opinio fuit:) Atque simul de eo quod operetur Immersio Corporis Descendentis magis in profundo Terræ, aut Collocatio ejusdem propius ad Superficiem Terræ: Etenim hæc res etiam Motum variat, ut Operantibus in Mineris perspectum est.

9. Inquiratur de eo, quod possit & operetur Differentia Corporum, per quæ Motus Gravitatis diffunditur & communicatur: Atque utrum æquè communicetur per Corpora Mollia & Porosa, ac per Dura & Solida: veluti si Frax Lanæis, sit, ex alterâ parte Lingula, lignea, ex alterâ, argentea,

rea, (licet fuerint reducta ad idem pondus,) utrum non progignat variationem in Lancibus? Similiter, utrum Metallum, Lanæ, aut Vesicæ inflatæ, superimpositum, idem ponderet, quod in Fundo Lancis?

10. Inquiratur de eo, quod possit & operetur, in communicatione Motûs Gravitatis, Distantia Corporis à Libramine; Hoc est, cita & sera Perceptio Incubitus, sive Depressionis: Veluti in Lancibus, ubi altera Pars Trabis est longior (licet reducta ad idem Pondus,) an inclinet hoc ipsum Lancem? Aut in Tubis arcuatis, ubi longior pars terè trahet Aquam, licet brevior pars (facta scilicet capacior) majus contineat pondus Aquæ?

11. Inquiratur de eo, quod possit Intermixtio sive Copulatio Corporis Levis, cum Corpore Gravi, ad elevandam Corporis Gravitatem; ut in Pondere Animalium Vivorum, & Mortuorum?

12. Inquiratur de secretis Ascensibus, & Descensibus Partium Leviorum & Graviorum in uno Corpore integro: unde fiant sæpe accuratæ Separationes; ut in Separatione Vini & Aquæ; in Ascensione Floris Lactis; & similibus?

13. Inquiratur, quæ sit Linea, & Directio Motûs Gravitatis, & quatenus sequatur vel Centrum Terræ, id est Massam Terræ; vel Centrum Corporis ipsius, id est Nixum Partium ejus. Centra enim illa ad Demonstrationes apta sunt; in Naturâ nihil valent.

14. Inquiratur, de Comparatione Motûs Gravitatis, cum Motibus aliis; quos scilicet vincat, quibus cedat? veluti in Motu (quem appellant) violento, Motus Gravitatis compescitur ad Tempus: Etiam cum Pondus longè majus Ferri, ab exiguo Magnete attollitur, cedit Motus Gravitatis, Motui Symplicis.

15. Inquiratur de Motu Aeris, utrum feratur sursùm, an sit tanquam Adiaphorus? Quod difficile est inveniri nisi per Experimenta aliqua exquisita: Nam Emicatio Aeris in fundo Aquæ fit potius per Plagam Aquæ, quam per Motum Aeris; cum idem etiam fiat in Ligno: Aer autem Aeri commistus nihil prodit, cum non minus Levitatem exhibeat Aer in Aere, quam Gravitatem Aqua in Aquâ: In Bullâ autem, exili obductâ pelliculâ, ad tempus stat.

16. Inquiratur, quis sit Terminus Levitatis? Neque enim quemadmodum Centrum Terræ posuerunt Centrum Gravitatis, volunt (credo) ut ultima Convexitus Cœli sit Terminus Levitatis: An potius, veluti Gravia videntur eousque ferri, ut decumbant, & tanquam ad Immobile; ita Levitia eousque ferantur, ut rotari incipiant, & tanquam ad Motum sine Termino?

17. Inquiratur, quid in Causâ sit, cur Vapores & Halitus eousque in altum, ac sita est Regio (quam vocant) Media Aeris, ferantur; cum & crassiores sicut sunt Materia, & Radii solis per Vices (noctu scilicet) cessent?

18. Inquiratur de Regimine Motûs Flammæ in sursùm; quod ea abstractius est, quia singulis momentis flamma perit; nisi forte in medio Flammarum Majorum: Etenim Flammæ abruptæ à Continuitate sua, parùm durant.

19. Inquiratur de Motu in sursùm ipsius Aeris Calidi; veluti cum Calor in Ferro candente, citius gliscit in sursùm, quam in Descensum?

Exemplum igitur Topicæ Particularis tale sit: Illud interim, quod monere incepimus, iterum monemus, Nempe ut Homines debeant Topicas Particulares suas alternare, ita ut post majores progressus aliquos, in Inquisitione factos, aliam & subindè aliam instituant Topicam;

si modò Scientiarum Fastigia conscendere cupiant. Nos autem *Topicis Particularibus* tantùm tribuimus, ut proprium Opus de ipsis, in subjectis Naturalibus dignioribus, & obscurioribus, conficere in Animo habeamus. Domini enim Quæstionum sumus, Rerum non item. Atque de *Inventivâ* hætenus.

CAPUT. IIII.

Partitio Artis Judicandi, in Judicium per Inductionem; & per Syllogismum. Quorum prius aggregatur Organo Novo. *Partitio prima* Judicii per Syllogismum, in Reductionem Rectam; & Inversam. *Partitio secunda* ejus in Analyticam, & Doctrinam de Elenchis. *Partitio* Doctrinæ de Elenchis, in Elenchos Sophismatum; Elenchos Hermenæ; & Elenchos Imaginum sive Idolorum. *Partitio* Idolorum, in Idôla Tribûs; Idôla Specûs; & Idôla Fori. *Appendix* Artis Judicandi, videlicet de Analogiâ Demonstrationum pro Natura Subjecti.

Transeant nunc ad *Judicium*, sive *Artem Judicandi*; in quâ agitur de *Naturâ Probationum* sive *Demonstrationum*. In *Arte* autem istâ *Judicandi* (ut etiã vulgò receptum est) aut per *Inductionem*, aut per *Syllogismum* concluditur. Nam *Enthymemata*, & *Exempla*, illorum duorum Compendia tantùm sunt. At quatenus ad *Judicium*, quod fit per *Inductionem*, nihil est quod nos detinere debeat: Uno siquidem eodemque Mentis opere, illud quod quæritur, & invenitur, & judicatur. Neque enim per Medium aliquod res transigitur, sed immediate, eodem ferè modo, quo fit in Sensu. Quippe sensus in Objectis suis primariis, simul & Objecti Speciem arripit, & ejus Veritati consentit. Aliter autem fit in *Syllogismo*; cujus Probatio immediata non est, sed per Medium perficitur. Itaque alia res est *Inventio Medii*, alia *Judicium de Consequentiâ Argumenti*. Nam primò discurret Mens, postea acquiescit. At *Inductionis* Formam vitiosam prorsus valere jubemus; legitimam ad *Novum Organum* remittimus. Itaque de *Judicio per Inductionem* hoc loco satis.

De illo altero per *Syllogismum* quid attinet dicere, cum subtilissimis Ingeniorum Limis, hæc res ferè attrita sit, & in multas minutias redacta? Nec mirum, cum sit res, quæ cum Intellectu humano magnam habeat Sympathiam. Nam Animus humanus, miris modis ad hæc contendit, & anhelat, ut non pensilis sit, sed nanciscatur aliquid fixum & immobile, cui tanquam Firmamento, in Transcurribus & Disquisitionibus suis, innitatur. Sanè quæadmodum Aristoteles probare conatur inveniri in omni Motu Corporum, aliquid quod quiescit;

& Fabulam Antiquam de Atlante, qui ipse erectus Coelum humeris sustinuit, perelegantèr ad Polos Mundi traducit, circa quos Conversiones expediuntur: Similitèr magno studio appetunt Homines, aliquem habere intra se Cogitationum Atlantem, aut Polos, qui Intellectus Fluctuationes & Vertigines aliquatenus regant; Timentes scilicet, ne Coelum ipsorum ruat. Itaque ad Principia Scientiarum constituenda præproperè festinarunt; circa quæ omnis Disputationum varietas verteretur, sine periculo Ruinæ & Casus: Nescientes profectò eum, qui certa nimis properè captaverit, in dubiis finiturum; qui autem Judicium tempestivè cohibuerit, ad certa perventurum.

Manifestum est igitur, *Artem hanc Iudicandi per Syllogismum*, nihil aliud esse, quam Reductionem Propositionum ad Principia, per Medios *Terminos*. Principia autem consensu recepta intelliguntur, atque à *Quæstione* eximuntur. At Terminorum Mediorum Inventio, libero Ingeniorum Acumini & Investigationi permittitur. Est autem *Reductio* illa duplex, *Directa* scilicet; & *Inversa*. *Directa* est, cum ipsa Propositio ad ipsum Principium reducitur: Id quod *Probatio Ostensiva* vocatur. *Inversa* est, cum Contradictoria Propositionis reducitur ad Contradictorium Principii; [quod vocant *Probatorem per Incommodum*. Numerus verò Terminorum Mediorum, sive Scala eorum minuitur, aut augetur, pro remotione Propositionis à Principio.

His positis, partiemur *Artem Iudicii* (sicut vulgò ferè solet) in *Analyticam*; & *Doctrinam de Elenchis*: Altera indicat, altera cavet: *Analytica* enim veras Formas instituit, de Consequentis Argumentorum; à quibus si varietur, sive deflectatur, vitiosa deprehenditur esse Conclusio: Atque hoc ipsum in se Elenchum quendam, sive Redargutionem continet. *Rectum enim* (ut dicitur) *Et sui Index est, & Obliquitissimum* nihilominus est *Elenchos*, veluti Monitores adhibere, quò facilius detegantur Fallaciæ, Judicium alioquin illaqueaturæ. In *Analytica* verò, nihil desiderari reperimus; quin potiùs oneratur Superfluis, quàm indiget Accessionibus.

Doctrinam de Elenchis, in tres Partes dividere placet: *Elenchos Sophismatum*; *Elenchos Hermenice*; & *Elenchos Imaginum* sive *Idolorum*. *Doctrina de Elenchis Sophismatum* apprimè utilis est: Quamvis enim pinguis Fallaciarum Genus, à Senecâ, non inscitè comparetur cum Præstigiatorum technis; in quibus quo pacto res geratur nescimus, alitèr autem se habere rem quam videtur, satis novimus: Subtiliora tamen *Sophismata*, non solum id præstant, ut non habeat quis, quod respondeat; sed & Judicium ipsum serio confundunt.

Hæc Pars de *Elenchis Sophismatum* præclarè tractata est ab Aristotele, quoad Præcepta: Etiam à Platone adhuc meliùs, quoad Exempla: Neque illud tantum in Personâ Sophistarum Antiquorum (*Gorgia, Hippia, Protagora, Euthydemis*, & reliquorum) verum etiam in Personâ ipsius Socratis, qui cum illud semper agat, ut nihil affirmet, sed à Cæteris in medium adducta infirmet, ingeniosissimè Objectionum, Fallaciarum, & Redargutionum Modos expressit. Itaque in hæc Parte, nihil habemus quod desideremus. Illud interim notandum; quamvis Usus hujus Doctrinæ probum, & præcipuum, in hoc profuerimus,

fuerimus, ut redarguantur *sophismata*; liquidò nihilominus patere, Usus ejus degenerem & corruptum, ad *Captiones*, & *Contradictiones* per illa ipsa *Sophismata* struendas & concinnandas spectare. Quod genus *Facultatis*, etiã pro *Eximio* habetur, & haud parvas affert *Utilitates*. Licet elegantè introducta sit à quopiam illa *Differentia* inter *Oratorem*, & *Sophistam*; quod alter tanquã *Leporarius* *Cursum* præstet; Alter tanquã *Lepus* ipse *Flexu*.

Sequuntur *Elenchi Hermeniæ*; ita enim (vocabulum potiùs quam *Sensum* ab *Aristotele* mutuantes) eos appellabimus. Redigamus igitur *Hominibus* in *Memoriam*, ea quæ à *Nobis* de *Transcendentibus*, & de *Aventitiis Entium Conditionibus*, sive *Adjunctis* (cum de *Philosophiã primã* ageremus) superiùs dicta sunt. Ea sunt, *Majus*, *Minus*; *Multum*, *Paucum*; *Prius*, *Posterius*; *Idem*, *Diversum*; *Potentia*, *Actus*; *Habitus*, *Privatio*; *Totum*, *Partes*; *Agens*, *Patiens*; *Motus*, *Quies*; *Ens*, *Non Ens*; & similia. Inprimis autem meminerint & notent, differentes eas, quas diximus, harum *Rerum Contemplationes*; videlicet quod possint inquiri vel *Physicè*; vel *Logicè*: *Physicam* autem circa eas *Tractationem*, *Philosophiæ primæ* assignavimus: superest *Logica*; Ea verò ipsa est *Res*, quam in præsentì, *Doctrinam de Elenchis Hermeniæ* nominamus. Portio certè est hæc *Doctrinæ sana* & *bona*. Hoc enim habent *Notiones illæ Generales* & *Communes*, ut in omnibus *Disputationibus* ubique intercurreant; adeò ut nisi accuratè, & anxio cum *judicio*, benè jam ab initio distinguantur; universo *Disputationum Lumini*, caliginem miris modis offusuræ sint; & eò rem ferè deducturæ, ut desinant *Disputationes* in *Pugnas Verborum*. Etenim *Æquivocationes*, & *malæ Acceptiones Verborum*, (præsertim hujus generis,) sunt *Sophismata Sophismatum*. Quare etiã melius visum est, istarum *Tractationem* seorsum constituere, quam eam, vel in *Philosophiam primam* sive *Metaphysicam*, recipere; vel ex parte *Analyticæ* subicere, ut *Aristoteles* satis confusè fecit. Dedimus autem ei nomen ex usu, quia verus ejus *Usum* est planè *Redargutio*, & *Cautio* circa *usum Verborum*. Quinimò *Partem* illam de *Prædicamentis*, si rectè instituat, circa *Cautiones* de non confundendis aut transponendis *Definitionum* & *Divisionum Terminis*, præcipuum usum fortiri existimamus, & huc etiã referri malimus. Atque de *Elenchis Hermeniæ* hætenus.

Ad *Elenchos* verò *Imaginum*, sive *Idolorum* quod attinet; sunt quidem *Idôla*, profundissimæ *Mentis Humanæ Fallaciæ*. Neque enim fallunt in *Particularibus*, ut cæteræ; *Judicio* caliginem offundendo, & *tendiculas* struendo: Sed planè ex prædispositione *Mentis pravæ*, & *perperam constitutæ*; quæ tanquã omnes *Intellectus Anticipationes* detorquet & inficit. Nam *Mens Humana* (*Corpore obducta* & *obfuscata*) tantùm abest ut *Speculo plano*, æquali, & *claro* similis sit, (quod *Rerum Radios* sincerè excipiat & reflectat,) ut potiùs sit instar *Speculi alicujus Incantati*, pleni *Superstitionibus* & *Speçtris*. Imponuntur autem *Intellectui Idôla*, Aut per *Naturam ipsam Generis Humani Generalem*; Aut per *Naturam cujusque Individualem*; Aut per *Verba*, sive *Naturam communicativam*. Primum Genus *Idôla*, Tribus, Secundum

Secundum *Idôla Specûs*, Tertium *Idôla Fori* vocare consuevimus. Est & Quartum genus, quod *Idôla Theatri* appellamus, atque super-inductum est à *pravus Theoriis* sive *Philosophiis*, & *perversis Legibus Demonstrationum*: Verùm hoc Genus abnegari potest & deponi; Itaque illud in præsentia omitemus. At reliqua planè obsidant mentem, neque prorsus evelli possunt. Igitur non est, quod quis in istis, *Analyticam* aliquam expectet; sed *Doctrina de Elenchis* est, circa ipsa *Idôla*, *Doctrina* primaria. Neque (si verum omninò dicendum sit) *Doctrina de Idôlis*, in *Artem* redigi possit; sed tantùm adhibenda est, ad ea cavenda, *Prudentia* quædam *Contemplativa*. Horum autem *Tractionem* plenam & subtilem, ad *Novum Organum* amandamus; pauca generaliter tantùm de iis hoc loco dicturi.

Idolorum Tribûs Exemplum tale sit. *Natura Intellectus Humani* magis afficitur *Affirmativis* & *Activis*, quam *Negativis* & *Privativis*; cum ritè & ordine æquum se utrique præbere debeat. At ille, si res quæpiam aliquandò existat & teneat, fortiolem recipit de eâ *Impressionem*, quam si eadem longè pluriès fallat, aut in contrarium eveniat. Id quod omnis *Superstitionis*, & *vanæ Credulitatis*, quasi *Radix* est. Itaque rectè respondit ille, qui, cum *suspensa Tabula* in *Templo* monstraretur, eorum qui *vota solverant*, quod *Naufragii Periculum* effugissent, atque interrogando premeretur, annon tum demùm *Neptuni Numen* agnosceret? quæ sivit vicissim, *At ubi sunt illi depicti, qui post vota nuncupata perierunt?* Atque eadem est ratio *Superstitionum* similium, sicut in *Astrologicis*, *Insomniis*, *Omnibus*, & reliquis: Alterum Exemplum est hujusmodi; *Animus Humanus* (cum sit ipse *Substantiâ* æqualis & uniformis) *majorem præsupponit*, & *affingit in Naturâ Rerum* *Æqualitatem*, & *Uniformitatem*, quam reverà est. Hinc *Commentum Mathematicorum*, *In cœlestibus omnia moveri per Circulos perfectos*, rejiciendo *Lineas Spirales*: Hinc etiàm fit, quod cum multa sint in *Naturâ Monodica*, & plena *Imparitatis*, affingat tamen semper *Cogitatio Humana*, *Relativa*, *Parallela*, & *Conjugata*; Ab hoc enim *Fonte*, *Elementum Ignis*, cum *Orbe suo*, introductum est, ad *constituendam quaternionem* cum reliquis tribus, *Terrâ*, *Aquâ*, *Aëre*. *Chymici* autem fanaticum instruxerunt *Rerum universalium Phalangem*, inanisimo commento *inveniri fingentes*, in quatuor illis suis *Elementis*, (*Cœlo*, *Aëre*, *Aquâ*, & *Terrâ*) *Species singulas parallelas invicem*, & conformes. Tertium Exemplum est superiori finitimum; quod *Homo fiat, quasi Norma & Speculum Naturæ*: Neque enim credibile est, (si singula percurrantur & notentur) quantum *Agmen Idolorum Philosophiæ* immiserit, *Naturalium Operationum*, ad *Similitudinem Actionum Humanarum*, *Reductio*: Hoc ipsum inquam, quod putatur talia *Naturam facere*, qualia *Homo facit*. Neque multò meliora sunt ista, quam *Hæresis Anthropomorphitarum*, in *Cellis ac Solitudine* *stupidorum Monachorum* orta: Aut *Sententia Epicuri* huic ipsi in *Paganismo* respondens; qui *Diis Humanam Figuram* tribuebat. At non opus fuit *Velleio Epicureo* interrogare, *Cūr Deus Cœlum Stellis & Luminibus*, tanquàm *Ædilis*, ornasset? Nam si summus ille *Opifex*, ad modum *Ædilis* se gessisset, in pulchrum aliquem & elegantem ordinem

dinem stellas digerere debuisset, operosis Palatiorum Laquearibus confimilem; cum è contrà ægrè quis ostendat, in tam infinito Stellarum numero, Figuram aliquam vel quadratam, vel Triangularem, vel Rectilinearem. Tanta est Harmoniæ discrepantia, inter Spiritum Hominis, & Spiritum Mundi.

Quod ad *Idôla Specûs* attinet, illa ortum habent ex propriâ cujusque *Naturâ & Animi & Corporis*; atque etiã ex *Educatione & Consuetudine, & fortuitis rebus*, quæ singulis Hominibus accidunt. Pulcherrimum enim Emblemata, est illud de *Specu Platonis*. Siquidem si quis (missâ illâ exquisitâ Parabolæ subtilitate) à primâ Infantiâ, in Antro, aut Cavernâ obscurâ & subterraneâ, ad maturam usque Ætatem degeret, & tunc derepentè in Aperta prodiret, & hunc Cœli & Rerum Apparatum contueretur; dubium non est, quin animum ejus subirent, & perstringerent, quamplurimæ miræ & absurdissimæ Phantasiæ. Nos verò scilicet, sub Aspectu Cœli degimus; intereã tamen Animi in Cavernis Corporum nostrorum conduntur; ut infinitas Errorum & Falsitatum Imagines haurire necesse sit, si è Specu suâ rarò tantum, & ad breve aliquod tempus prodeant; & non in Contemplatione Naturæ perpetuò, tanquàm sub Dîo morentur. Emblemata siquidem illi de *Specu Platonis*, optimè convenit Parabolâ illâ Heracliti; Quod *Homines Scientias in Mundis propriis, & non in Mundo majore querant*.

At *Idôla Fori* molestissima sunt, quæ ex *Fœdere tacito inter Homines, de Verbis & Nominibus impositis*, se in Intellectum insinuârunt. Verba autem plerunque ex captu Vulgi induntur; atque per Differentias, quarum Vulgus capax est, res secant; Cum autem Intellectus acutior, aut Observatio diligentior res meliùs distinguere velit, Verba obstrepunt. Quod verò hujus Remedium est, (Definitiones scilicet,) in plurimis huic malo mederi nequit; quoniam & ipsæ Definitiones ex verbis consistunt, & Verba gignant Verba. Etsi autem putemus Verbis nostris nos imperare; & illud facile dictu sit, *Loquendum esse ut vulgus, sentiendum ut Sapientes*; Quinetiã Vocabula Artium (quæ apud peritos solum valent) huic rei satisfacere videri possint; & Diffinitiones (de quibus diximus) Artibus præmissæ, (secundum Prudentiam Mathematicorum) Vocabulorum pravæ Acceptiones corrigere valeant; attamen hæc omnia non sufficiunt, quo minus Verborum præstigiæ & Incantationes, plurimis modis seducant, & vim quandam Intellectui faciant, & impetum suum, (more Tartarorum sagittationis) retrò in Intellectum (unde profecta sint) retorqueant. Quare altiore, & novo quodam remedio, ad hoc Malum opus est: Verùm hæc jam cursim perstringimus, interim *desiderari* pronunciantes hanc Doctrinam, quam *Elenchos magnos*, sive de *Idolis Animi humani nativis & Adventivis* appellabimus. Ejus autem Tractationem legitimam, ad *Organum Novum* referimus.

Superest *Artis Judicandi Appendix* quædam insignis; quam etiã *desiderari* statuimus. Siquidem Aristoteles Rem notavit, Modum Rei nullibi persecutus est. Ea tractat, quales *Demonstrationes ad quales Materias, sive Subjecta, applicari debeant*; ut hæc Doctrina tanquàm *Judicationum* contineat. Optimè enim Aristoteles, *Neque Demonstrationes*

tionem ab Oratoribus, neque Suasiones à Mathematicis requiri debere monent. Ut si in Probationis genere aberretur, Judicatio ipsa non absolvetur. Quando verò sint quatuor Demonstrationum genera, vel per *Consensum immediatum* & *Notiones communes*; vel per *Inductionem*; vel per *Syllogismum*; vel per eam (quam rectè vocat Aristoteles) *Demonstrationem in Orbem*; (non à Notioribus scilicet, sed tanquam de Plano;) habent hæc Demonstrationes singulæ certa subjecta, & Materias Scientiarum in quibus pollent; alia, à quibus excluduntur. Etenim Rigor & Curiositas, in poscendo Probationes nimium severas, in aliquibus; multò magis Facilitas & Remissio, in acquiescendo Probationibus levioribus in aliis; inter ea sunt numeranda, quæ Detrimenti plurimum, & impedimenti Scientiis attulerunt. Atque de *Arte Iudicandi* hæc dicta sint.

CAPUT V.

Partitio Artis Retinendi sive Retentivæ, in Doctrinam de Adminiculis Memoriam, & Doctrinam de Memoriam ipsam. Partitio Doctrinæ de Memoriam ipsam, in Prænotationem; & Emblemata.

Artem Retinendi sive Custodiendi, in duas Doctrinas partiemur. Doctrinam scilicet de Adminiculis Memoriam; & Doctrinam de Memoriam ipsam. Adminiculum Memoriam planè scriptio est: Atque omninò monendum, quod Memoriam sine hoc Adminiculo, Rebus Prolixioribus & accuratioribus, impar sit; neque ullo modo, nisi de Scripto, recipi debeat. Quod etiam in *Philosophia Inductivâ*, & *Interpretatione Naturæ*, præcipuè obtinet: Tam enim possit quis Calculationes Ephemeridis, Memoriam nudam, absque Scripto absolvere, quam interpretationi Naturæ per Meditationes, & vires Memoriam nativas & nudas, sufficere; nisi eidem Memoriam, per *Tabulas ordinatas* ministretur. Verum missa *Interpretatione Naturæ*, quæ Doctrina nova est, etiam ad Veteres & Populares Scientias, haud quicquam ferè utilius esse possit; quam Memoriam Adminiculum solidum & bonum; hoc est; *Digestum* probum, & eruditum, *Locorum Communium*. Neque tamen me fugit; quod Relatio eorum, quæ legimus aut discimus, in *Locos communes*, damno Eruditionis ab aliquibus, imputetur, ut quæ Lectionis Cursum remoretur, & Memoriam ad feriandum invitet. At tamen quoniam Adulterina res est, in Scientiis præcocem esse & promptum; nisi etiam solidus sis & multipliciter instructus, Diligentiam & Laborem in *Locis communibus* congerendis, magni prorsus rem esse Usus, & Firmitudinis, in studiis iudicamus; veluti quæ *Inventioni* copiam subministret; & *Acie Iudicii* in Unum contrahat. Verum est tamen, inter *Methodos* & *Syntaxes Locorum communium*, quas nobis adhuc videre contigit, nullam

reperiri quæ alicujus sit pretii; quandoquidem in Titulis suis, Faciem prorsus exhibeant, magis Scholæ, quam Mundi; Vulgares & pædagogicas adhibentes Divisiones, non autem eas, quæ ad Rerum Medullas, & Interiora quovis modo penetrent.

Circa *Memoriam* autem ipsam, satis segnitè & languidè videtur adhuc inquisitum. Extat certè de eâ *Ars* quæpiam; Verùm nobis constat, tum meliora Præcepta de *Memoriâ* confirmandâ & ampliandâ haberi posse, quam illa *Ars* complectitur; tum Practicam illius ipsius *Artis* meliorem institui posse, quam quæ recepta est. Neque tamen ambigimus (si cui placet hâc *Arte* ad Ostentationem abuti) quin possint præstari per eam nonnulla Mirabilia, & Portentosa: Sed nihilominus Res quasi sterilis est, (eo quo adhibetur modo) ad usus humanos. At illud interim ei non imputamus, quod *Naturalem Memoriam* destruat, & super-oneret, (ut vulgò objicitur;) sed quod non dextrè instituta sit, ad Auxilia memoriæ commodanda, in Negotiis & Rebus seriis. Nos verò hoc habemus (fortassè ex genere vitæ nostro Politicæ) ut, quæ *Artem* jactant, usum non præbent, parvi faciamus. Nam ingentem Numerum Nominum, aut Verborum semel recitatorum, eodem ordine statim repetere; aut Versus complures de quovis Argumento extemporè conficere, aut quicquid occurrit Satyricâ aliquâ similitudine perstringere; aut seria quæque in Jocum vertere; aut Contradictione & Cavillatione quidvis eludere; & similia; (quorum in Facultatibus Animi haud exigua est Copia; quæque Ingenio & Exercitatione ad Miraculum usque extolli possunt;) hæc certe omnia & his similia nos non majoris facimus, quam Funambulorum & Mimorum Agilitates & Ludicra: Etenim eadem fermè Res sunt; cum hæc Corporis, illa Animi viribus abutantur; & Admirationis forsitan aliquid habeant, Dignitatis parùm.

Ars autem *Memoriæ*, duplici nititur Intentione; *Prænotione*; & *Emblemate*: *Prænotionem* vocamus Abscissionem quandam Investigationis infinitæ. Cùm enim quis aliquid revocare in memoriam conatur; si nullam *Prænotionem* habeat, aut Perceptionem ejus quod quærit; quærit certè, & molitur, & hâc illâc discurret, tanquam in Infinito. Quod si certam aliquam *prænotionem* habeat; statim abscinditur Infinitum, & fit Discursus *Memoriæ* magis in vicino; Ut Venatio Damæ, intra Septa. Itaq; & Ordo manifestò juvat *Memoriam*. Subest enim *Prænotio*, id quod quæritur tale esse debere, ut conveniat cum Ordine. Similitèr Carmina faciliùs discuntur memoritèr, quam *Prosa*. Si enim hæretur in aliquo verbo; subest *Prænotio*, tale debere esse Verbum, quod conveniat cum Versu. Atque ista *Prænotio* est *Artificialis Memoriam* Pars prima. Nam in *Artificiali Memoriam* *Locos* habemus jam antè digestos & paratos: *Imagines* extemporè, prout res postulat, conficimus: At subest *Prænotio*, talem esse debere *Imaginem*, qualis aliquatenus conveniat cum *Loco*. Id quod vellicat *Memoriam*, & aliquo modo munit ad rem quam quærimus. *Emblema* verò deducit Intellectuale ad Sensibile: Sensibile autem semper fortiùs percutit *Memoriam*, atque in eâ faciliùs imprimitur, quam Intellectuale. Adeò ut etiàm Brutorum *Memoria*, per Sensibile excitetur; per Intellectuale, minimè. Itaque faciliùs

retineas

retineas Imaginem Venatoris Leporem persequentis, aut Pharmacopæi Pyxides ordinantis, aut Pedantii Orationem habentis, aut Pueri Versus memoriter recitantis, aut Mimi in Scenâ agentis ; quam ipsas Notiones Inventionis, Dispositionis, Elocutionis, Memoriam, Actionis. Sunt & alia, quæ pertinent ad *Memoriam* iuvandam (ut modo diximus) sed *Ars* quæ jam habetur ex his duobus jam præmissis consistit. Particulares autem Artium Defectus persequi, fuerit ab Instituto nostro recedere. Igitur de *Arte Retinendi* sive *Custodiæ*, hæc dicta sint. Jam verò, ad quartum Membrum *Logicæ*, quod *Traditionem & Elocutionem* tractat, ordine pervenimus.

Ppp 2

FRAN:

rantes Incontinentiam Venentis. Incontinentiam persequens, aut Phario-
 ptyridis ordinis, aut Pedarii Orationem habentis, aut Puci
 Vitis memoriter recitantis, aut Mimi in Secra agentis; quam ipsas
 Notiones Incontinentis, Dispositionis, Elocutionis, Memoriae, Actio-
 nis, & alia, quae pertinent ad Memoriam iuvandam (ut modo
 diximus) sed non per se, non habent ex his duobus iam praenatis con-
 ditio. Particularis autem Axioma Dialecticae persequi, sunt ad In-
 stitutum nostrum referenda. Igitur de istis Axiomatibus sive Enunciatis
 praedictis nec jam vero, ad quatuor Memorias
 Venerabilis Philosophiae & Elocutionis
 tractat ordine sequentibus.

P p p s
 ERVAV

FRANCISCI BACONI
 BARONIS

DE

VERULAMIO,
 VICE-COMITIS
 SANCTI ALBANI,

DE

Dignitate & Augmentis Scientiarum
 LIBER SEXTUS.

AD REGEM SVVM.

CAPUT I.

*Partitio Traditivæ, in Doctrinam de Organo Sermonis ;
 Doctrinam de Methodo Sermonis ; & Doctrinam de
 Illustratione Sermonis. Partitio Doctrinæ de Organo
 Sermonis, in Doctrinam de Notis Rerum ; De Locu-
 tione ; & De Scriptione : Quarum due posteriores
 Grammaticam constituunt, ejusque Partitiones sunt. Par-
 titio Doctrinæ de Notis Rerum, in Hieroglyphica ;
 & Characteres Reales. Partitio Secunda Grammaticæ,
 in Literariam ; & Philosophantem. Aggregatio Poeseos
 quoad Metrum, ad Doctrinam de Locutione. Ag-
 gregatio Doctrinæ de Ciphris, ad Doctrinam de
 Scriptione.*

P P P 3

Conceditur

Conceditur certè cuivis (Rex Optime) Seipsum & Sua ridere & ludere. Quis igitur novit, nùm fortè Opus istud nostrum, non descriptum fuerit, ex Libro quodam Veteri, reperto inter Libros, famosissimæ illius Bibliothecæ *Sancti Victoris*; quorum Catalogum excepit Magister *Franciscus Rabelejus*. Illic enim invenitur Liber, cui Titulus est, *Formicarum Artium*. Nos sanè pusillum Acervum Pulvisculi congesimus, & sub eo complura Scientiarum & Artium Grana condidimus; quò Formicæ reptare possint, & paulatim conquiescere, & subinde ad novos se labores accingere. At Regum Sapientissimus Pigros quoscunque remittit ad Formicas: Nos autem Pigros eos Homines pronunciamus, quibus acquisitis uti tantùm, cordi sit; neque subinde novas Scientiarum Sementes & Messes facere.

Accedamus nunc ad *Artem Tradendi*, sive *Proferendi*, & *Enunciandi* ea, quæ Inventæ, Judicatæ, ac in Memoriam repositæ sunt; quam Nominè Generali *Traditivam* appellabimus: Ea omnes *Artes* circa *Verba* & *Sermones* complectitur. Quamvis enim Ratio, Sermonis veluti Anima sit, tamen in tractando disjungi debent, Ratio, & Sermo; non minùs quam Anima, & Corpus. *Traditivam* in tres partes dividemus; *Doctrinam circa Organum Sermonis*; *Doctrinam circa Methodum Sermonis*; & *Doctrinam circa Sermonis Illustrationem*, sive *Ornatum*.

Doctrina de Organo Sermonis vulgò recepta, quæ & *Grammatica* dicitur, duplex est: Altera de *Locutione*; Altera de *Scriptione*: Rectè enim Aristoteles; *Cogitationum Tessera verba, Verborum literæ*; Utrunque *Grammaticæ* assignabimus. Verùm ut rem altiùs repetamus, antequàm ad *Grammaticam* & Partes ejus jam dictas veniamus, in genere de *Organo Traditivæ* dicendum est. Videntur enim esse Proles quædam *Traditivæ* aliæ, præter *Verba* & *Literas*. Hoc igitur planè statuendum est; Quicquid scindi possit in Differentias satis numerosas, ad Notionum Varietatem explicandam (modò Differentiæ illæ Sensui perceptibiles sint) fieri posse Vehiculum Cogitationum de Homine in Hominem. Nam videmus Nationes *Linguis* discrepantes, *Commercium* non malè per *Gestum* exercere. At in Practicâ nonnullorum, qui surdi & muti usque à Nativitate fuerant, & aliàs erant ingeniosi, miros vidimus haberi inter eos & Amicos suos, qui eorum *Gestus* perdidicerant, *Dialogos*. Quinetiam notissimum fieri jam cœpit, quod in Chinâ, & Provinciis ultimi Orientis, in usu hodie sint, *Characteres* quidam *Reales*, non *Nominales*; qui scilicet nec *Literas*, nec *Verba*, sed *Res* & *Notiones* exprimunt. Adeò ut Gentes complures, *Linguis* prorsus discrepantes, sed hujusmodi *Characteribus*, (qui apud illos latiùs recepti sunt) consentientes, *Scriptis* communicent: Eòsque ut *Librum* aliquem hujusmodi *Characteribus* conscriptum, quæque *Gens*, *Patriam* *Linguam* legere, & reddere possit.

Notæ igitur *Rerum*, quæ absque Ope, aut Medio *Verborum*, *Res* significant, duplicis generis sunt: Quarum prius Genus ex *Congruo*; Alterum ad *Placitum* significat. Prioris Generis sunt, *Hieroglyphicæ*; &

& *Gestus* : Posterioris verò, ii, quos diximus, *Characteres Reales*. *Hieroglyphicorum* Usus vetustus admodum & in Veneratione quadam habitus; Præcipuè apud Ægyptios Gentem valde antiquam: Adeò ut videantur *Hieroglyphica* fuisse *Scriptio* quædam Ante-nata, & seniores ipsi *Elementis literarum*, nisi fortè apud Hebræos. *Gestus* autem, tanquam *Hieroglyphica* Transitoria sunt. Quemadmodum enim Verba prolata volant, scripta manent; ita & *Hieroglyphica Gestibus* expressa transeunt, depicta durant. Cum enim Periander, consultus de conservandâ Tyrannide, Legatum astare juberet; atque ipse in Horto deambulans, Summitates Florum eminentiorum carperet, ad Sedem Procerum innuens; non minùs usus est *Hieroglyphico*, quam si id in Chartâ depinxisset. Illud interim patet, *Hieroglyphica* & *Gestus*, semper cum Re significatâ aliquid Similitudinis habere; & Emblemata quædam esse; unde eas *Notas rerum ex congruo* nominavimus. At *Characteres Reales*, nihil habent ex Emblemate, sed planè surdi sunt; non minùs quam ipsa Elementa Literarum; & ad *Placitum* tantum efficti, consuetudine autem tanquam Pacto tacito recepti. Illud interim liquet, vastâ ipsorum multitudine ad Scribendum opus esse: Tot enim esse debent, quot sunt Vocabula Radicalia. Hæc igitur Portio *Doctrinæ de Organo Sermonis* quæ est de *Notis Rerum*, nobis ponitur pro *Desiderato*. Etsi autem tenuis possit videri esse ejus Usus, cum Verba & *Scriptio* per Literas sint *Organa Traditiva* longè commodissima; visum est tamen nobis, veluti Rei non ignobilis, aliquam hoc loco Mentionem ejus facere. Tractamus enim hîc, veluti Numismata Rerum Intellectualium; nec abs re fuerit nosse, quod sicut Nummi possint confici ex aliâ Materiâ præter Aurum & Argentum, ita & *Notæ Rerum* aliæ possint cudi, præter *Verba* & *Literas*.

Pergamus igitur ad *Grammaticam*. Ea verò, veluti Viatoris locum, erga cæteras Scientias obtinet; non nobilem illum quidem, sed imprimis tamen necessarium; præsertim cum Scientiæ, nostris Seculis, ex Linguis Eruditis, non vernaculis, potissimum hauriantur. Neque tamen Dignitas ejus parva censenda est; quandoquidè Antidoti cujusdam vicibus fungatur contra Maledictionem illam Confusionis Linguarum. Sanè hoc agit Industria humana, ut se restituat & redintegret in Benedictionibus illis, quibus Culpâ suâ excidit. Atque contra Maledictionem primam Generalem de Sterilitate Terræ, & *Comedendo panem suam in sudore vultus sui*, reliquis Artibus omnibus se munit & instruit. At contra secundam illam de Confusione Linguarum, advocat in auxilium *Grammaticam*. Ejus, in Linguis quibusque vernaculis, exiguus certè usus est; In Externis perdiscendis, latior; Amplissimus verò in illis Linguis, quæ vulgares esse desierunt, & in Libris tantum perpetuantur.

Grammaticam etiâ bipartitam ponemus; ut alia sit *literaria*; alia *Philosophica*: Altera adhibetur simpliciter ad Linguas, nempe ut eas quis, aut celerius perdiscat, aut emendatiùs & purius loquatur: Altera verò aliquatenus *Philosophiæ* ministrat: Quâ in parte occurrit nobis Cæsarem Libros *De Analogiâ* conscripsisse, Atque Dubitatio subiit, utrum illi hanc, quam dicimus, *Grammaticam Philosophicam* tractarit?

Suspi-

Suspiciamus tamen nil admodum in illis fuisse subtilius, aut sublimius; sed tantum Præceptiones tradidisse de Oratione castâ & integrâ, neque à Consuetudine loquendi pravâ, neque ab Affectatione aliquorum, vitiatâ & pollutâ; in quo genere ipse excelluit. Veruntamen hâc ipsâ re moniti, cogitatione complexi sumus *Grammaticam* quandam, quæ non Analogiam Verborum ad invicem, sed Analogiam inter Verba, & Res, sive Rationem, sedulo inquirat; citra tamen eam, quæ Logicæ subservit, Hermeniam. Vestigia certè Rationis Verba sunt: Itaque Vestigia etiâ aliquid de Corpore indicant: Hujus igitur rei Adumbrationem quandam tenuem dabimus: Primò autem minimè probamus curiosam illam Inquisitionem, quam tamen Plato Virexi-mius non contempsit; nimirum de Impositione & Originali Etymologia Nominum; supponendo ac si illa jam à Principio ad Placitum indita minimè fuissent, sed ratione quâdam & significantè derivata & deducta: Materiam certè elegantem, & quasi ceream, quæ aptè fingi & flecti possit; quoniam verò Antiquitatum Penetralia perscrutari videtur, etiâ quodammodò Venerabilem; sed nihilominus parçè veram, & fructu cassam. Illa demùm, ut arbitramur, foret nobilissima *Grammatica* species, si quis in *Linguis* plurimis, tam Eruditis quam Vulgaribus eximiè doctus, de variis *Linguarum* Proprietatibus tractaret; in quibus quæque excellat, in quibus deficiat, ostendens. Ita enim & *Linguae* mutuo commercio locupletari possint; & fiet ex iis quæ in singulis *Linguis* pulchra sunt, (tanquam Venus Apellis) Orationis ipsius quædam formosissima Imago, & Exemplar quoddam insigne, ad sensus Animi ritè exprimendos. Atque unâ etiam hoc pacto capientur signa haud levia, sed observatu digna (quod fortasè quispiam non putaret). de Ingeniis & Moribus Populorum & Nationum, ex *Linguis* ipsorum. Equidem libentè audio Ciceronem notantem, quod apud Græcos desit Verbum, quod Latinum illud (*Ineptum*) reddat; Propterea (inquit) quod Græcis hoc vitium tam familiare fuit, ut illud in se ne agnoscerent quidem: Digna certè gravitate Romanâ Censura. Quid illud quod Græci in Compositionibus Verborum tanta licentiâ usi sunt, Romani contrâ magnam in hâc re Severitatem adhibuerunt? Planè colligat quis, Græcos fuisse Artibus, Romanos Rebus gerendis magis idoneos. Artium enim Distinctiones, Verborum Compositionem ferè exigunt; At Res & Negotia, simpliciora Verba postulant. Quin Hebræi tantum Compositiones illas refugiunt, ut malint Metaphorâ abuti, quam Compositionem introducere. Quinetiâ Verbis tam paucis, & minimè commixtis utuntur, ut planè ex *Lingua* ipsâ quis perspiciat, Gentem fuisse illam Nazaræam, & à reliquis Gentibus separatam. Annon & illud Observatione dignum (licet nobis Modernis Spiritus nonnihil retundat) antiquas *Linguas* plenas Declinationum, Casuum, Conjugationum, Temporum, & similium fuisse; Modernas his ferè destitutas, plurima per Præpositiones, & verba Auxiliaria segnitè expedire. Sanè facile quis conjiciat (utcunque nobis ipsi placeamus) Ingenia priorum Seculorum nostris fuisse multò acutiora & subtiliora. Innumera sunt ejusmodi, quæ justum Volumen complere possint. Non abs re igitur fuerit,

fuert, *Grammaticam Philosophantem*, à *Simplici & Literariâ* distinguere, & *Desideratam* ponere.

Ad *Grammaticam* etiam pertinere judicamus omnia illa, quæ Verbis quoquo modo accidunt, qualia sunt *Sonus*, *Mensura*, *Accentus*. At prima illa *Literarum Simplicium Cunabula* (nempe quæ percussione Linguae, quæ Aperturâ Oris, quæ Adductione Labiorum, quo Nisus Gutturis, singularum *Literarum Sonus* generetur) ad *Grammaticam* non pertinent, sed Portio sunt *Doctrinae de sonis, sub Sensu & Sensibili*, tractanda. *Sonus*, de quo loquimur, *Grammaticus*, ad *Euphoniâs* tantum pertinet, & *Dysphoniâs*. Illarum quaedam communes sunt: Nulla enim est *Lingua*, quin *Vocalium Concurrentium Hiatus*, aut *Consonantium Concurrentium Asperitates* aliquatenus refugiat. Sunt & aliæ *Respectivæ*, quæ scilicet diversorum *Populorum Auribus* gratæ aut ingratae accedunt. *Græca Lingua* *Diphongis* scatet; *Latina* longè parcius. *Lingua Hispanica* *Literas Tenuis* odit, easque statim vertit in *Medias*. *Lingua* quæ ex *Gothis* fluxere, *Aspiratis* gaudent: Multa sunt ejusmodi: Verum hæc ipsa fortasse plus satis.

At *Mensura Verborum* ingens nobis *Corpus Artis* peperit, *Poesim* scilicet, non quatenus ad *Materiam* (de quâ supra) sed quatenus ad *Stilum & Figuram Verborum*; *Versus* nimirum sive *Carmina*. Circa quæ *Ars* habetur quasi pusilla, *Exempla* accedunt grandia, & infinita. Neque tamen *Ars* illa (quam *Prosodiam Grammatici* appellant) ad *Carminum Genera*, & *Mensuras* edocendas tantum restringi debeat: Adjicienda enim sunt præcepta, quod *Carminum Genus*, cuique *Materiae*, sive *Subjecto*, optimè conveniat? *Antiqui Heroica Carmina* *Historiis & Encomiis* applicaverunt; *Elegos* *Querimoniis*; *Iambos* *Invectivis*; *Lyricos Odis & Hymnis*. Neque hæc *Prudentia* recentioribus *Poetis* in *Linguis Propriis* defuit: Illud reprehendendum, quod quidam *Antiquitatis* nimium studiosi, *Linguis Modernis*, ad *Mensuras Antiquas* (*Heroicas, Elegiacas, Sapphicas, &c.*) traducere conati sunt; quas ipsarum *Linguarum* *Fabrica* respuit, nec minus *Aures* exhorrent. In hujusmodi rebus, *Sensus* *judicium*, *Artis* præceptis præponendum; ut ait ille,

— Cœnae fercula nostræ

Mallem convivis quam placuisse Cœcis.

Neque verò *Ars* est, sed *Artis abusus*, cum illa *Naturam* non perficiat, sed pervertat. Verum quod ad *Poesim* attinet (sive de *Fabulis*, sive de *Metro* loquamur) est illa (ut superius diximus) tanquam *Herba luxurians*, sine *Semine* nata, ex *Vigore* ipsius *Terræ* germinans. Quare ubique serpit, & latissimè diffusa est; ut supervacuum foret de *Defectibus* ejus sollicitum esse. De illâ igitur *Cura* est abjicienda. Quod verò ad *Accentus Verborum*, nil opus est de re tam pusillâ dicere; nisi forte illud quis notatu dignum putet; quod *Accentus Verborum* exquisitè, *Accentus* autem *Sententiarum* neutiquam in *Observationem* venit. Attamen illud ferè universo *Generi humano* commune est, ut *Vocem* in fine *Periodi* submittant, in *Interrogatione* elevent, & alia hujusmodi non pauca. Atque de *Grammaticæ Parte*, quæ ad *Locutionem* spectat, hæc tenus.

Quod

Quod ad *Scriptionem* attinet, ea aut *Alphabeto Vulgari* perficitur, (quod ubique recipitur,) aut *Occulto & Privato*, de quo inter singulos convenit, quod *Ciphras* vocant. At *Orthographia vulgaris* etiã *Controversiam & Quæstionem* nobis peperit; Utrũ scilicet eodem, Verba scribere oporteat, quo pronunciantur, modo; an potius ex more consueto? At illa *Scriptio* quæ reformata videri possit, (ut scilicet *Scriptio pronanciatiõni* consona sit) est ex *Genere inutilium Subtilitatum*. Nam & ipsa *Pronunciatio* quotidie gliscit, nec constans est; & *Derivationes Verborum*, præsertim ex *Linguis extraneis*, prorsus obscurantur; Denique cum ex more recepto *Scripta*, morem pronanciandi nullo modo impediãt, sed liberam relinquant, quorsum attinet ista *Novatio*?

Ad *Ciphras* igitur veniendum. Earum *Genera* haud pauca sunt, *Ciphræ simplices*; *Ciphræ Non significantibus Characteribus intermixtae*; *Ciphræ duplices Literas uno Characterẽ complexæ*; *Cyphræ Rotæ*; *Ciphræ Clavis*; *Ciphræ verborum*; aliæ. Virtutes autem in *Ciphris* requirendæ tres sunt: Ut sint *Expeditæ*, non nimis operosæ ad scribendum; Ut sint *fidæ*, & nullo modo pateant ad *Deciphrandum*; Addo denique, ut, si fieri possit, *suspiciõne vacent*. Si enim *Epistolæ* in *Manus Eorum* deveniant, qui in eos qui scribunt, aut ad quos scribuntur, potestatem habeant, tametsi *Ciphra* ipsa *fida* sit, & *deciphratu* impossibilis, tamen *subjicitur hæc Res Examini & Quæstioni*; nisi *Ciphra* sit ejusmodi, quæ aut *suspiciõne*, vacet, aut *Examinationem* eludat. Quod verò ad *Elusionem Examini* attinet, suppetit *Inventum* ad hoc novum atque utile, quod cum in *promptu* habeamus, quorsum attinet illud inter *Desiderata* referre, sed potius ad ipsum proponere? Hoc hujusmodi est; Ut habeat quis duo *Alphabeta*, *Unum Literarum verarum*, alterum non significantium; Et simul duas *Epistolas* involvat, unam quæ *Secretum* deferat, alteram qualem verisimile fuerit *Scribentem* missurum fuisse, absque periculo tamen. Quod si quis de *Ciphrâ* severè interrogetur, porrigat ille *Alphabetum Non-significantium*, pro *veris Literis*, *Alphabetum autem Verarum Literarum* pro *Non-significantibus*; hoc modo incidet *Examinator* in *Epistolam illam Exteriorem*; quam cum *probabilem* inveniet, de *Interiori Epistolâ* nihil suspicabitur. Ut verò *suspicio* omnis absit, aliud *Inventum* subjiciemus, quod certè, cum *Adolescentuli* essemus *Parisiis*, excogitavimus; nec etiã adhuc, *visa* nobis res digna est, quæ pereat. Habet enim gradum *Ciphræ altissimum*; nimirum ut *Omnia per Omnia* significari possint: ita tamen, ut *Scriptio* quæ involvitur, *quintuplò* minor sit, quam ea cui involvatur: *Alia* nulla omninò requiritur *Conditio*, aut *Restrictio*. Id hoc modo fiet. Primò, *universæ literæ Alphabeti* in duas tantummodò *Literas* solvantur, per *Transpositionem* earum. Nam *Transpositio* duarum *Literarum*, per *Locos* quinque, *Differentiis* triginta duabus, multò magis *viginti quatuor* (qui est *Numerus Alphabeti* apud nos) sufficiet. Hujus *Alphabeti* Exemplum tale est.

Exemplum

Exemplum Alphabeti
Biliterarii.

A	B	C	D	E	F
Aaaaa .	aaaab .	aaaba .	aaabb .	aabaa .	aabab .
G	H	I	K	L	M
aabba .	aabbb .	abaaa .	abaab .	ababa .	ababb .
N	O	P	Q	R	S
abbaa .	abbab .	abbba .	abbbb .	baaaa .	baaab .
T	V	W	X	Y	Z
baaba .	baabb .	babaa .	babab .	babba .	babbb .

Neque leve quiddam obiter hoc modo perfectum est.
Etenim ex hoc ipso patet Modus, quo ad omnem Loci Di-
stantiam, per Objecta, quæ vel Visui, vel Auditui subiecti
possint, Sensa Animi proferre, & significare liceat; si modò
Objecta illa, duplicis tantum Differentiæ capacia sunt; veluti
per Campanas, per Buccinas, per Flammeos, per Sonitus Tor-
mentorum, & alia quæcunque. Verùm ut Inceptum perfe-
quamur, cùm ad Scribendum accingeris, Epistolam Interiorẽ
in Alphabetum hoc Biliterarium solves. Sit Epistola interior;
Fuge.

Exemplum Solutionis.

A	V	G	E
Aabab .	baabb .	aabba .	aabaa .

De Augmentis Scientiarum

Præstò simul sit aliud *Alphabetum Biforme*; nimirum, quod singulas *Alphabeti Communis* Literas, tam Capitales, quam minores, duplici Formâ, prout cuique commodum sit, exhibeat.

Exemplum *Alphabeti Biformis.*

a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b.
 A A a. a. B. B. b. b. C. C. c. c. D. D. d. d.
 a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b.
 E. E. e. e. F. F. f. f. G. G. g. g. H. H. h. h.
 a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b.
 I. I. i. i. K. K. k. k. L. L. l. l. M. M. m. m.
 a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a.
 N. N. n. n. O. O. o. o. P. P. p. p. Q. Q. q. q. R.
 b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b.
 R. r. r. S. S. s. s. T. T. t. t. V. V. v. v. u. u.
 a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b. a. b.
 W. W. w. w. X. X. x. x. Y. Y. y. y. Z. Z. z. z.

Tum demum Epistolæ Interi, jam factæ *Biliteratæ*,
Epistolam Exteriorem *Biformem*, literatim accommo-
dabis, & postea describes. Sit Epistola Exterior;

Manere te volo donec venero.

Exemplum Accommodationis:

F Y G F
a ababb aa bbaa bbaa baa.

Manere te volo donec venero

Apposuimus etiam Exemplum aliud largius ejusdem
Ciphrae, *Scribendi Omnia per Omnia.*

**Epistola Interior, ad quam delegi-
mus Epistolam Spartanam, missam
olim in Scytale.**

*Perditæ Res. Mindarus cecidit. Milites
esuriunt. Neque hinc nos extricare, neque
hic diutius manere possumus.*

**Epistola Exterior, sumpta ex Epistolâ
Primâ Ciceronis, in quâ Epistola Spar-
tana involvitur.**

Ego omni officio, ac potius pietate erga te-
 ceteris satisfacio omnibus: Mihi ipse nun-
 quam satisfacio. Tanta est enim magni-
 tudo tuorum erga me meritorum, ut quoni-
 am tu, nisi perfectâ re, de me non conquies-
 si; ego, quia non idem in tuâ causâ efficio,
 vitam mihi esse acerbam putem. In cau-
 sâ hæc sunt: Ammonius Regis Legatus
 aperte pecuniâ nos oppugnat. Res agitur
 per eosdem creditores, per quos, cum tu ad-
 eas, agebatur. Regis causâ, si qui sunt,
 qui velint, qui pauci sunt, omnes ad Pompe-
 ium rem deferri volunt. Senatus Reli-
 gionis calumniam, non religione, sed ma-
 lenolentia, et illius Regiæ Largitionis
 invidia comprobat. &c.

Doctrina autem de *Ciphris*, aliam secum traxit *Doctrinam* erga ipsam Relativam : Illa est de *Deciphratione*, sive Reseratione Ciphra-
rum ; licet quis Alphabetum Ciphrae, aut pactum de Latebra peni-
tus ignoret. Res sanè est illa, laboriosa simul & ingeniosa, & Ar-
canis Principum, veluti & illa prior, dicata. Attamen præcautio-
ne solerti fieri possit inutilis ; etsi quomodo Res nunc se habent,
magni prorsus sit usus. Etenim si Ciphrae introductæ essent bonæ
& fideles, plurimæ fuerint, quæ operam Deciphratoris prorsus elu-
derent, & excluderent ; quæ tamen sint satis commodæ, & expe-
ditæ, ad legendum, aut Scribendum. Verùm Imperitia & Inscitia
Secretariorum, & Amanuensium, in Aulis Principum tanta est, ut
maxima plerunque Negotia Ciphris infirmis & futilibus, com-
mittantur.

Interea fieri potest, ut suspicetur quispiam, Nos in Enumeratione,
& quasi Censu Artium, id agere, ut Scientiarum Copiæ (quas
veluti in aciem adducimus) Auctæ & multiplicatæ, magis sint
Admirationi ; cum tamen Numerus earum fortè ostentari, vires tam
brevis Tractatu vix explicari possint. Verùm Nos Institutum no-
strum fideliter urgemus, atque in hoc globo Scientiarum confi-
ciendo, etiam Insulas minores, aut remotiores omitti nolumus.
Neque verò (ut arbitramur) perfunctoriè, licet cursim eas Artes
attingimus ; sed potius Nucleos & Medullas ipsarum, ex multâ Ma-
terizæ massâ, stilo acuto excerpimus. Cujus rei judicium ipsis illis,
qui in hujusmodi Artibus peritissimi sunt, permittimus : Cum enim
plerique, qui multis scii videri volunt, hoc ferè habeant ; ut Vocabula
& Exteriora Artium passim jaçtantes, illarum ignavis Admirationi,
Magistris ludibrio sint ; speramus nostra contrarium prorsus eventum
habitura, ut peritissimi cujusque in Artibus singulis judicium maximè
detineant, cæteris minoris sint. Quod verò ad Artes illas, quæ
Minorum quasi Gentium videri possunt ; si quis existimet nos, nimi-
um quid ipsis tribuere ; circumspiciat ille & videbit, Homines in
Provinciis suis, magnos sanè & celebres, cum ad Metropolim aut
Sedem Imperii fortè migraverint, turbæ ferè immisceri, & inferioris
notæ esse : similiter mirum non est, Artes istas leviores, juxta Ar-
tes Principales & supremas collocatas, dignitate minui ; cum tamen
eis, qui Operam illis præcipuè impenderint, Res videantur utique
magnæ & præclaræ. Atque de *Organo Sermonis* hæc dicta sint.

Qqq 2 CAPUT

CAPUT II.

Doctrina de Methodo Sermonis constituitur ut pars Traditivæ Substantiva & Principalis: Nomen ei inditur Prudentia Traditivæ. Enumerantur Methodi Genera diversa; & subjunguntur eorum Commoda & Incommoda.

Eniamus ad Doctrinam de Methodo Sermonis. Ea ut Pars Dialecticæ tractari consuevit. Etiam Locum in Rhetoricâ per Nomen Dispositionis reperit. Verum Collocatio ejus in Famulatio aliarum Artium, in Causâ fuit, ut plurima quæ ad ipsum spectant, cognitu utilia, prætermissa sint. Visum igitur est nobis, Doctrinam Substantivam & Principalem de Methodo, constituere, quam nomine generali Prudentiam Traditivæ appellamus. Itaque Methodi Genera (cùm varia sint,) enumerabimus potius, quàm partiemur. Arque de unicâ Methodo, & Dichotomiis perpetuis, nil attinet dicere: Fuit enim Nubeacula quædam Doctrinæ, quæ citò transiit: Res certè simul & levis, & Scientiis damnosissima. Etenim hujusmodi Homines, cùm Methodi suæ Legibus res torqueant; & quæcunq; in Dichotomias illas non aptè cadunt, aut omittant, aut præter Naturam inflectant; hoc efficiunt, ut quasi Nuclei & Grana Scientiarum exiliant, ipsi aridas tantum & desertas Siliquas stringant. Itaque inania Compendia parit hoc genus Methodi, Solida Scientiarum destruit.

Constituatur igitur prima Differentia Methodi, ut sit aut Magistralis, aut Initiativa. Neque verò verbum Initiativa ita intelligimus, quasi hæc Initia Scientiarum tantum traderet, illa Doctrinam integram; Verum contra (Vocabulum à Sacris mutuantes) eam dicimus Methodum Initiativam, quæ ipsa Scientiarum Mysteria recludat, & denudet: Magistralis siquidem docet; Initiativa intimat: Magistralis poscit, ut fides habeatur iis quæ dicuntur; Initiativa verò potius ut Examen subeant: Altera Scientias Discipulorum vulgo; Altera tanquam Filiis Scientiarum tradit: Denique, Altera pro fine habet, Scientiarum (quales jam sunt) usum; Altera earundem Continuationem, & ulteriorem Progressum. Harum posterior, Via videtur Deserta & Interclusa. Ita enim adhuc Scientiæ tradi consueverunt, quasi ex pacto, tam docens quam Discens, Errores asciscere cupiant. Etenim qui docet, eo docet modo, quo maximè dictis suis Fides astruatur, non quo illa commodissimè Examine subjiciantur: & qui discit, sibi extemplo satisfieri, non legitimam Disquisitionem præstolari expetit; ut magis sit ei cordi, Non Dubitare, quam Non Errare. Ita ut & Magister, amore gloriæ infirmitatem Scientiæ suæ prodere caveat, & Discipulus, Laboris odio, Vires proprias experiri nolit. Scientia verò, quæ aliis tanquam Tela pertexenda traditur, eadem Methodo (si fieri possit) animo alterius est insinuanda, quâ primitus inventa est. Atque hoc ipsum fieri sanè potest in Scientiâ, per Inductionem acquisitionem: Sed in Anticipatâ istâ & Præmaturâ Scientiâ (quâ utimur) non

non facile dicat quis, quo itinere, ad eam quam nactus est Scientiam, pervenerit. Attramen sanè secundum Majus & Minus, possit quis Scientiam propriam revisere, & Vestigia suæ Cognitionis simul & Consensus remetiri; atque hoc pacto, Scientiam sic transplantare in Animum alienum, sicut crevit in suo. Artibus enim idem usuvenit quod Plantis: Si Plantâ aliquâ uti in animo habeas, de Radice quid fiat nil refert; si verò transferre cupias in aliud Solum, tutius est Radicibus uti quam Surculis. Sic traditio, (quæ nunc in usu est) exhibet planè tanquàm Truncos (pulchros illos quidè) Scientiarum; sed tamen absque Radicibus, Fabro Lignario certè commodos, at Plantatori inutiles. Quod si, disciplinæ ut crescant, tibi Cordi sit, de Truncis minùs sis sollicitus; ad id curam adhibe, ut Radices illæ sæ, etiam cum aliquantulo Terræ adhærentis, extrahantur. Cujus quidem Generis Traditionis, *Methodus* Mathematicorum, in eo Subjecto, Similitudinem quandam habet; generatim autem non video quod aut in usu sit; aut quod quis Inquisitioni ejus dederit operam; proinde eam inter *Desiderata* numerabimus, eamque *Traditionem Lampadis*, sive *Methodum ad Filios* appellabimus.

Sequitur aliud *Methodi* discrimen, priori Intentione affine, Reipsâ ferè contrarium. Hoc enim habet utraque *Methodus* commune, ut Vulgus Auditorum à Selectis separet; Illud oppositum, quod prior introducit modum Tradendi solito apertiolem, altera, de quâ jam dicemus, occultiolem. Sit igitur discrimen tale, ut altera *Methodus* sit *Exotica*, altera *Acroamatica*. Etenim quam Antiqui adhibuerunt præcipuè in edendis Libris Differentiam; eam nos transferemus ad ipsum Modum Tradendi. Quinetiam *Acroamatica* ipsa apud veteres in usu fuit; atque prudenter, & cum judicio, adhibita. At *Acroamaticum* sive *Enigmaticum* istud dicendi genus, posterioribus temporibus deonestatum est, à plurimis, qui eo tanquàm Lumine ambiguo, & fallaci abusi sunt, ad Merces suas Adulterinas extrudendas. Intentio autem ejus ea esse videtur, ut Traditionis Involucris, Vulgus (profanum scilicet) à Secretis Scientiarum summoveatur; atque illi tantùm admittantur, qui aut per Manus Magistrorum, Parolarum Interpretationem nacti sunt; aut proprio Ingenii acumine & subtilitate, intra velum penetrare possint.

Sequitur aliud *Methodi* Discrimen, magni prorsùs ad Scientias Momenti; cum scilicet Scientiæ traduntur, aut per *Aphorismos*, aut *Methodicè*. Notatu enim in primis dignum est, (in consuetudinem plerumque venisse, ut Homines ex pauculis Axiomatibus & Observationibus, in quovismodo Subjecto, Artem constituent quasi completam & solennem, eam Ingenii quibusdam Commentationibus suffarcinando, Exemplis illustrando, & *Methodo* revinciendo. At illa altera *Traditio* per *Aphorismos*, plurima secum fert Commoda, ad quæ *Traditio Methodica* non attingit. Primum enim de Scriptore Specimen dat, utrum ille levitè & perfunctoriè Scientiam hauserit, an penitus imbibet. *Aphorismi* enim, nisi prorsùs fòrent ridiculi, necesse est, ut ex Medullis & Interioribus Scientiarum, conficiantur. Abscinditur enim Illustratio & Excursio; Abscinditur Varietas Exemplorum;

Abscinditur Deductio & Connexio; Abscinditur Descriptio Practicæ: ut ad Materiam *Aphorismorum* nihil relinquatur, præter copiam Observationum benè amplam. Igitur ad *Aphorismos* non sufficiet quispiam, imò de eis nec cogitabit sanè, qui se neutiquàm copiosè & solidè instructum ad scribendum perspexerit. At in *Methodis*;

————— *Tantum series juncturaque pollet,*

Tantum de medio sumptis accedit Honoris;

Ut Speciem Artis, nescio cujus, præclaræ, sæpenumerò reportent ea, quæ si solvantur, segregentur, & denudentur, ad nihilum ferè recasura fòrent. Secundò, *Traditio Methodica*, ad Fidem & Consensum valet; Ad Indicationes de Praxi minùs innuit; Siquidem Demonstrationem quandam in Orbe præ se fert, partibus se invicèm illuminantibus, idèòque Intellectui satisfacit magis; quia verò Actiones in Vita communi sparguntur, non ordine componuntur, idèò magis iisdem conducunt etiàm sparsa Documenta. Postremò, *Aphorismi*, cùm Scientiarum Portiones quasdam & quasi Frustra tantùm exhibeant, invitant, ut alii etiàm aliquid adjiciant & erogent; *Traditio verò Methodica*, dum Scientiam integram ostentat, securos illicò Homines reddit, quasi jam Summa adeptos.

Sequitur aliud *Methodi* Discrimen, magni & illud quoque momenti; cùm scilicet Scientiæ traduntur, aut per *Assertiones adjectis probationibus*, aut per *Quæstiones unà cum Determinationibus*. Hanc autem posteriorem *Methodum* si immoderatius quis persequatur; Scientiarum Profectui non minùs illa officit, quam Fortunis & Progressibus Exercitijs cujuspiam impedimento & damno fòret, si in minutis quibusque Castellis aut Oppidis expugnandis subindè hæreat. Etenim si quis in Acie sit superior, & summæ Belli sedulò incumbat, minora illa loca ultrò se submittent: Illud tamen inficias non ierim, Urbem aliquam magnam & munitam, à tergo relinquere, haudquaquàm semper tutum esse: Eodem modo, Confutationibus in Scientiarum Traditione temperandum, iisque parcè utendum; & ad hoc tantùm, ut majores Præoccupaciones Animorum & Præjudicia frangantur; minimè autem ut leviores Dubitationes excitentur & provocentur.

Sequitur aliud *Methodi* Discrimen, ut scilicet *Methodus* sit *subjectæ materiæ quæ tractatur accommodata*. Alio enim modo traduntur Mathematica, (quæ sunt inter Scientias maximè Abstracta & simplicia;) alio Politica (quæ maximè sunt Immersa & Composita.) Neque (ut jam diximus) *Methodus* uniformis in Materiâ multiformi commodè se habere potest. Equidèm quemadmodùm *Topicas particulares* ad Inveniendum probavimus, ita & *Methodos particulares* ad Tradendum similiter aliquatenus adhiberi volumus.

Sequitur aliud *Methodi* Discrimen, in tradendis Scientiis cum judicio adhibendum. Illud autem regitur per Informationes, & Anticipationes de Scientiâ (quæ tradenda est) in Animis Discipulorum prius infusas & impressas. Aliter enim tradi debet Scientia, quæ ad Animos Hominum nova & peregrina prorsus accedit; aliter ea, quæ Opinionibus jam pridem imbibitis & receptis, est affinis & familiaris. Ideòque Aristoteles Democritum sugillare cupiens, reverà eum laudat;

si (inquit) seriò disputare velimus, non sectari Similitudines, &c. Id vitio vertens Democrito, quod in Comparationibus esset nimius. At illi, quorum Documenta in opinionibus Popularibus jam Sedes suas collocârunt, non aliud habent quod agant, nisi ut disputent & probent. Illis contrà, quorum Dogmata Opiniones populares transcendunt, gemino labore opus est : primò ut intelligantur quæ afferunt ; deinde ut probentur : Ita ut necessum habeant confugere ad Auxilia Similitudinum & Translationum, quò se captui Hominum insinuent. Videmus igitur sub Infantiâ Doctrinarum, seculis rudioribus, cum Syllepses illæ, quæ jam factæ sunt vulgares & tritæ, novæ fuerant & inauditæ, omnia Parabolis & Similitudinibus plena fuisse. Aliàs evenisset, ut quæ proponebantur, aut absq; notâ seu attentione debitâ transmissa, aut pro Paradoxis rejecta fuissent. Etenim Regula quædam est Traditivæ, quod *Scientia omnis quæ Anticipationibus sive præsuppositionibus non est consona, à Similitudinibus & comparationibus suppetias petere debeat.*

Atque de *Methodorum* diversis Generibus, hæc dicta sint ; iis videlicet, quæ antehac ab aliis notata non fuerunt : Nam quantum ad cæteras illas *Methodos, Analyticam, Systaticam, Diæreticam, etiam Crypticam, Homericam, & similes, rectè sunt eæ inventæ & distributæ; Neque causa videtur, cur illis immoremur.*

At *Methodi Genera* hujusmodi sunt, *Partes* autem duæ ; Altera de *Dispositione totius Operis vel Argumenti Libri* alicujus ; Altera de *Limitatione Propositionum*. Etenim ad Architecturam spectat, non solum Fabrica totius Ædificii, sed etiã Efformatio & Figura Columnarum, Trabium, & similium. *Methodus* verò, veluti *Scientiarum Architectura* est. Atque hæc in Parte melius meruit Ramus, in optimis illis *Regulis* (*Καθόλου πρώτον, κατὰ μέρος, κατ' αὐτὸ, &c.*) renovandis, quam in *Unicâ suâ Methodo & Dicotomiis* obtrudendis. Veruntamen nescio quo Fato fit, ut in Humanis (sicut sæpiùs fingunt Poetæ) *Rebus pretiosissimis semper adhibeantur perniciosissimi quique custodes*. Certè Conatus Rami, circa illam Propositionum *Limam*, conjecit eum in *Epitomas* illas, & *Scientiarum Vada*. Auspicatò enim & felicitis cujusdam *Genii* ductu processerit oportet, qui *Axiomata Scientiarum convertibilia* facere attentaverit, & non simul ea reddiderit *Circularia*, aut in semet recurrentia. Conatum nihilo fecius Rami in hæc parte utilem fuisse non inficiamur.

Super sunt duæ adhuc *Propositionum Limitationes*, præter eam ut fiant *Convertibiles* ; Altera de *Extensione* ; altera de *Productione* ipsarum. Sane habent *Scientiæ*, si quis rectè advertat, præter *Profunditatem*, alias duas *Dimensiones* ; *Latitudinem* scilicet, ac *Longitudinem* suam. Ac *profunditas* quidem ad ipsarum *Veritatem & Realitatem* refertur ; Hæ enim sunt, quæ *Soliditatem* conferunt. Quantum ad reliquas duas, *Latitudo* accipi & computari potest de *Scientiâ in Scientiam* ; *Longitudo* verò sumitur à summâ Propositione ad imam in eadem *Scientiâ*. Altera fines, & veros *Scientiarum Terminos* complectitur, ut Propositiones propriè, non promiscuè tractentur ; & evitetur *Repetitio, Excursio, denique Confusio* omnis : Altera *Normam præscribit*, quousque & ad quem *Particularitatis gradum, Propositiones Scientiarum*

Scientiarum sint deducendæ. Sanè dubium non est, quin aliquid Exercitationi & Practicæ sit relinquendum; Oportet siquidem *Antonini Pii* vitium evitari, ne simus *Cymini Sætores in Scientiis*, neve Divisiones ad infima quæque multiplicemus. Itaque qualiter in hac Parte, nobis ipsi temperemus, Inquisitione planè dignum est. Videmus enim nimium Generalia (nisi deducantur) parùm informare, quin potius Hominum Practicorum ludibrio Scientias exponere, cum nihilo magis ad Practicam faciant, quam Chorographia Ortellii universalis, ad viam monstrandam, quæ Londino ducit Eboracum. Certè Regulæ optimæ, Speculis ex Metallo, non inscitè assimulantur, in quibus cernuntur utique Imagines, sed non antequàm expolita fuerint; Sic juvant demùm Regulæ & Præcepta, postquam Exercitationis Limam subierint. Quod si tamen, usque à principio, Regulæ illæ fieri possint nitidæ, & quasi Crystallinæ, id optimum factu fõret, quandoquidè Exercitatione assiduâ minùs indigebunt. Atque de *Scientiæ Methodi* (quam *Prudentiæ Traditivæ* nominavimus) hæc dicta sint.

Neque tamen illud prætermittendum, quod nonnulli, viri magis tumidi quam docti, insudarunt circa *Methodum* quandam, legitimæ *Methodi* nomine haud dignam, cum potius sit *Methodus* Imposturæ; quæ tamen quibusdam Ardelionibus acceptissima proculdubiò fuerit. Hæc *Methodus* ita Scientiæ alicujus guttulas aspergit, ut quis sciolus, specie nonnullâ Eruditionis ad Ostentationem possit abuti. Talis fuit *Ars Lullii*; Talis *Typocofmia* à nonnullis exarata; quæ nihil aliud fuerunt, quam Vocabulorum Artis cujusque Massa & Acervus; ad hoc, ut qui Voces Artis habeant in promptu, etiàm Artes ipsas perdidicisse existimentur. Hujus generis Collectanea Officinam referunt Veteramentariam, ubi Præsegmina multa reperiuntur, sed nihil quod alicujus sit pretii.

CAPUT III.

De Fundamentis & Officio Rhetoricæ. *Appendices tres Rhetoricæ, quæ ad Promptuariam tantummodo pertinent; Colores Boni & Mali, tam simplicis, quam Comparati; Antitheta Rerum: Formulæ minores Orationis.*

Enimus jam ad *Doctrinam de Illustratione Sermonis*: Ea est, quæ *Rhetorica* dicitur, sive *Oratoria*. *Scientia* certè & in se egregia, & egregiè à Scriptoribus exulta. Eloquentia autem, si quis verè rem æstimet, *Sapientiâ* proculdubiò est inferior. Videmus enim quanto intervallo hæc illam post se relinquit, in Verbis quibus allocutus est *Mosem* Deus, cum ille munus sibi delatum, propter Defectum Elocutionis recusasset; *Habes Aaronem, ille erit tibi Vice Oratoris, tu verò ei Vice Dei*. At fructu, & populari existimatione, *Sapientia* Eloquentiæ cedit. Ita enim *Salomon, Sapiens corde appellabitur prudens, sed dulcis eloquio majora reperiet*. Haud obscure innuens, *Sapientiam* *Famam* quandam,